

18 красавіка — Міжнародны дзень помнікаў і памятных мясцін

С. 2 — 4, 11.

НЕЗВЫЧАЙНЫ КАНЦЭРТ

У рамках IX Міжнароднай навуковай канферэнцыі "Аўтэнтчны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання", што сёлета займела імя этнаантраполога Зінаіды Мажэйка, Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэцкае культурна-мастацтвазнаўчае аддзяленне 24 красавіка яшчэ і XII Этнаграфічны канцэрт "Фальклор Беларускай глыбіні". Сярод сёлетніх удзельнікаў — народны фальклорны ансамбль "Таняжанка" з вёскі Тонеж Лельчыцкага раёна, а таксама аўтэнтчныя фальклорныя гурты з вёсак Камень, Парэчча, Церабень на Піншчыне.

А перад вамі — фота з Этнаграфічных канцэртаў мінулых гадоў.

Фота Юрыя ІВАНОВА з архіва "К", Андрэя МІЦКЕВІЧА і з архіваў БДУКІМ

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Экспрэс-тур з V.I.P.-земляком: Барысаў

І ні слова пра Напалеона!..

Бібліятэка, музей, школа мастацтваў: крыху пра лічбы, здзяйсненні і "болевыя кропкі"

Я не проста не надта добра знаёмы з цяперашняй школьнай праграмай, а наогул поўны нуль у гэтым пытанні. Але, калі, прапаноўваючы да вывучэння праявы сучаснай беларускай культуры, выкладчыкі не згадваюць мастака Валерыя Шкарубу, то робяць тым самым памылку. Калегі Валерыя Фёдаравіча па станковым жывапісе лепш за мяне ведаюць, хто ў "топах" трымае першае месца ў краіне. У маю ж "тройку прызёраў" ён дакладна ўваходзіць. З гэтым творцам, які некалі паступіў у наш Тэатральна-мастацкі інстытут з чацвёртага разу, а з 1982-га пачаў прадстаўляць свае працы на ўсіх рэспубліканскіх выстаўках, мы і рушылі ў горад. Тут ён з'явіўся на свет, восем гадоў вучыўся майстэрству ў студыі выяўленчага мастацтва, а потым папаўняў веды і развіваў руку ў гуртку пры Доме культуры, дзе набыццё 15-гадовым Валеркам першага ў яго жыцці прафесійнага эцюдніка, магчыма, стала тым крокам, пасля якога юнак канчаткова вырашыў для сябе, што звязка жыццё з жывапісам...

Алег КЛІМАЎ, Мінск — Барысаў — Мінск

Зусім не звычайная бібліятэка

Чатырохпавярховая (!) Барысаўская цэнтральная раённая бібліятэка імя Івана Каладзеева размешчана, натуральна, у цэнтры горада. Калі стаць да ўвахода ў яе спінай, то злева апынецца райвыканкам, справа — Дом быту. І з прадстаўніком выканаўчай улады нас чакала сустрэча ўнутры мясцовага галоўнага храма кнігі і, як аказалася, яшчэ шмат чаго.

А пакуль — ненадакучліва "кату" Валерыя Фёдаравіча з нагоды яго адносін з літаратурай.

— Чытаць мне падабалася, у школе па літаратуры, а таксама па гісторыі, геаграфіі ў мяне заўсёды былі добрыя адзнакі, — адказаў ён. — З кніг любіў гістарычныя. Якія яны былі ў 1960-я? У асноўным пра тое, што адбывалася ў былой Расійскай імперыі пачынаючы з 1917 года, пра СССР. Пра Вялікае Княства Літоўскае, пра Радзівілаў я даведўся значна пазней і сёння працягваю з вялікай цікавасцю знаёміцца з беларускай гісторыяй...

Праўда, Валерыю Шкарубу не падабалася, што пасля летніх канікул даводзілася трымаць экзамен перад

настаўнікам па змесце твораў для пазакласнага чытання. А ў Доме піянераў тады існавала бібліятэка, дзе невялікая колькасць кніг і часопісаў па выяўленчым мастацтве, літаратуры пра мастакоў зачыталася літаральна да дзірачкі. А ў "абавязковую праграму" падлетка ўваходзіла наведванне пасля "домп'янерскай" студыі выяўленчага мастацтва кнігарні.

— Кніга — папяровая, электронная — найважнейшая рэч у самаразвіцці чалавека, — перакананы майстар. — У адрозненне ад прагляду фільма, тэатральнай пастаўкі, пад час чытання ён з'яўляецца як бы яе сааўтарам альбо персанажам. Абуджаецца ўяўленне, актывізуецца разумовы працэс...

Сам Валерыя Фёдаравіч аддае перавагу слуханню літаратуры з адначасовым пісаннем карцін: "Сусветную класіку амаль усю "праглынуў" такім чынам! Інакш да яе ў такім аб'ёме дакладна не дабраўся б".

Тым часам Галіна Слесэрэнка, дырэктар ЦРБ, бярэ ініцыятыву ў свае рукі, апыраджаючы маё пытанне: — Беларуска бібліятэкі павінны змяняцца, і нават не таму, што таго

патрабуе аптымізацыя ўстаноў культуры, а з-за тэндэнцыі, якія адбываюцца ў сферы сусветнай культуры. У Барысаўскім раёне — больш за 13 бібліятэк, якія з'яўляюцца філіяламі нашай. Усе яны паступова становяцца сацыякультурнымі цэнтрамі. Такую канцэпцыю я распрацавала з 2003 года, і з таго часу мы яе паступальна ўкараняем.

Узорам служыць сама ЦРБ, дзе дзейнічае мастацкая галерэя "З'ява" (у калекцыі "каладзееўкі" — звыш 80 карцін), духоўна-асветніцкі цэнтр (тры з лішнім тысячы пастаянных карыстальнікаў, сярод іх — інваліды маладога веку, дзеці, хворыя на туберкулёз, людзі сталага ўзросту, падлеткі, вайскоўцы, прыхаджане храмаў...), дзіцячая бібліятэка з мультымедычным цэнтрам і лячэльным тэатрам, творчае аб'яднанне "Падзея" (якое выступае з выяўнімі пастаўкамі ў горадзе і па краіне), танцавальная студыя, краязнаўчы, а таксама інфармацыйна-пошукавы цэнтр ды іншыя структуры.

Штодня Цэнтральную наведвае каля 700 чалавек (усяго ў бібліятэкі — 25 тысяч чытачоў), якія

прыходзяць не толькі па кнігі, але і, напрыклад, навучацца на курсах камп'ютарнай дасведчанасці (прасякніцеся кідкай назвай: "ІТ пасля 55"!), у клубы "Залаты ўзрост", "Славянка"...

— Галіна Міхайлаўна, пры такім ахопе атрымліваецца, што Палац культуры патрэбен гораду толькі ў якасці канцэртнай пляцоўкі? — рызыкаўна жартую я.

Мая візаві ўсміхаецца: — У яго свае задачы, працы хапае ўсім!

— Дапоўню папярэдняе пытанне наступным, сур'ёзным, ад імя чалавека з кансерватыўнымі ўяўленнямі. Ці не размываецца пры падобнай усеабдымнасці сутнасць бібліятэкі як такой?..

Заканчэнне
экспрэс-тура чытайце
на старонках 10 — 11.

АКЦЭНТ ТЫДНЯ

Адбор канкурсантаў ад Беларусі на Міжнародны фестываль мастацтваў "Славянскі базар у Віцебску" завершаны. Нашу краіну прадставяць 20-гадовая Валерыя Грыбусова, 11-гадовая Алена Цітова і 9-гадовая Стэфанія Сакалова — адпаведна, у дарослым і дзіцячым спаборніцтвах. Які ж зрээ нацыянальнага эстраднага мастацтва мы ўбачылі ў час выступленняў прэтэндэнтаў перад двума адрознымі складамі журы?

Надзея БУНЦЭВІЧ

Пра імпэт і час

Засведчу адразу: да сёлетняга праслухоўвання на сцэне Маладзёжнага тэатра эстрады маладыя выканаўцы паставіліся куды больш сур'ёзна, чым летась і ў некаторыя мінулыя гады. Здаралася, выбіраць не было з каго нават па колькасці жадаючых. Сёлета ж мы пачулі 11 дарослых і 10 дзяцей з усіх рэгіёнаў, акрамя Гродзеншчыны. Бо вялася папярэдняя праца, адбываліся рэгіянальныя адборы. Лідзіравала, натуральна, Міншчына: шасцёра дарослых і чацвёрта дзяцей. Шасцёра ўдзельнікаў (па тры ў кожнай намінацыі) прыехалі з Віцебшчыны. Яшчэ тры — з Гомельшчыны, па адным чалавеку — з Брэста і Магілёва.

■ **Адбор на дзіцячы конкурс, як заўжды, радаваў узроўнем, за якім адчувалася праца выкладчыкаў, клопат бацькоў і ўся дзяржаўная сістэма выяўлення талентаў.** А галоўнае — у вачах дзяцей свяцілася сонейка ад выхаду на сцэну... Куды ж знікае з часам гэты імпэт?

Замежныя песні (як гэта, дарэчы, бывае звычайна) амаль ва ўсіх гучалі лепш, чым беларускія. І справа нават не ў саміх кампазіцыях, хаця і так зразумела, што з сусветнай культуры мы бяром звычайна адно шэдэўры, а ў сваёй даводзіцца выконваць усё запар. Справа — у самім стане беларускай эстраднай песні. І ў тым, што такі рэпертуар звычайна рыхтуецца (і адпаведна гучыць) хіба ў гонар нейкіх спецыяльных мерапрыемстваў: конкурсаў, спецпраектаў, фестываляў... А можа, і самі выканаўцы не надта клапаціцца пра адметнасць рэпертуару? Спяваць тое, што ва ўсіх на слыху, уяўляецца ім больш лёгкім шляхам. Хаця насамрэч усё наадварот: індывідуальнасць спевака пачынаецца з рэпертуару. Праўда, гэта зусім не значыць, што выконваць трэба выключна аднаго аўтара, а такое на праслухоўванні таксама было.

Што ж да конкурсу "Славянскага базару ў Віцебску", дык там увогуле патрабуецца яшчэ больш уважлівы індывідуалізаваны падыход да выбару песень. Нешта з рэпертуару Рыгора Лепса — не для гэтага спаборніцтва, дзе традыцыйна вялікая ўвага надаецца вакальным даным.

Пакуль жа мы чулі пераважна тое, што рыхтавалася да іншых конкурсаў — сёлета, летась, яшчэ раней. З аднаго боку, можна толькі парадывацца, што адну і тую ж песню выканаўцы так любоўна адшліфоўваюць. З іншага ж... Да таго ж кожны выканаўца (а тым больш, яго выкладчык, прадзюсар і да т.п.) павінен разумець, што часам прасцей не спеваць "падагнаць" пад фармат пэўнага конкурсу, а наадварот — знайсці для адоранай асобы "ейны" конкурс, дзе запатрабаваны менавіта тыя якасці, якімі яна валодае, і шанец на перамогу будзе значна вышэйшы. Той жа Аляксей Грос, які выдавочна вылучаўся сярод астатніх сваёй непадобнасцю, нешарагоўнасцю, у "Зачарованай" Ігара Лучанка на верш

Генадзя Бураўкіна выглядаў у нечым нават парадыйна. У яго праграме былі пазначаны і "Сто гадоў" Алега Елісеенкава на словы Мікалая Трацякова, што ў свой час успрымаліся "візітоўкай" Валерыя Дайнэкі. Ці ж гэта песні для манеры Гроса? Мікіта Касцюкевіч з "Верасоў" запомніўся па другой песні, — з рэпертуару Мусліма Магамаева, дзе напоўніцу прадэманстраваў кантылену, прыгожы барытон. А вось з першай — выдавочна не патрапіў.

Сярод тых, хто ўдзельнічаў у адборы, вылучаўся па падрыхтаванасці менавіта да "Славянскага базару..." ужо даволі вядомы Яўген Слупкі. Было бачна, што лірычная песня Аляксандра Панамарова на словы Юрыя Саваша "Я так кахаю цябе" прадумана ў яго да дробязей — ад джазавага дадатку да жэстаў і агульнай драматургічнай лініі. А калі загучала другая — "Simply the best" з рэпертуару Ціны Цёрнер, — зала не ўтрымалася і пачала падтрымліваць выканаўцу апладысмантамі ў такт музыцы...

Журы на чале з народным артыстам Беларусі, прафесарам Міхаілам Фінбергам спыніла свой выбар на салістцы Нацыянальнага акадэмічнага канцэртнага аркестра Валерыя Грыбусовай, якая была запрошана ў гэты калектыў пасля Гран-пры Нацыянальнага фестываля беларускай песні і паэзіі ў Маладзечне ў 2013 годзе. Тады яна перамагла з той жа песняй — "Спі, малы сакол" Рамана Козырава на верш Янкі Лучыны. Можна, тагачасная рок-манера спявачкі ўспрымалася крыху жорсткай для калыханкі, але ў выкананні было больш непасрэднасці, уласнага "я", энергетыкі. На адборы усё гэта саступіла месца большай "правільнасці", "прычасанасці", асабліва ў атачэнні іншых удзельнікаў. Зрэшты, ці варта сумнявацца, што ў Віцебску, дзе выканаўца будзе спяваць з аркестрам, усё атрымаецца цудоўна? Выдавочна, што ў яе вялікі патэнцыял, які і падтрымала журы.

Адбор на дзіцячы конкурс, як заўжды, радаваў узроўнем, за якім адчувалася праца выкладчыкаў, клопат бацькоў і ўся дзяржаўная сістэма ранняга выяўлення талентаў і ранняй музычнай падрыхтоўкі. А галоўнае — у вачах кожнага дзіцяці (незалежна ад таго, што хтосьці спяваў лепш, хтосьці — горш) свяцілася сонейка ад самога выхаду на сцэну... Куды ж знікае з часам гэты імпэт?

"Круглы стол" "К"

Магчыма, камусьці тэма "вяртання імёнаў" ужо набіла аскому, але выдавочна, што актуальнасці яна пакуль не страціла. Прычым абмяркоўваць яе даўно пара не ў "агульнапатрыятычным", але ў практычным аспекце. У лютым і сакавіку ў галерэі "Лабірынт" Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшла мастацкая выстаўка "Тадэвуш RE:turn". Яе куратары Аляксей РОДЗІН і Зміцер ЮРКЕВІЧ прапанавалі рэдакцыі "К" правесці "круглы стол", прысвечаны новым і традыцыйным спосабам ушанавання знакамітых постацей беларускай гісторыі. І пачаць згаданую выстаўку — акурат досвед такога практычнага падыходу, на ініцыятыву мы адгукнуліся ахвотна. У гутарцы ўзялі ўдзел рэжысёр і пісьменнік Уладзімір АРЛОЎ, філолаг, супрацоўнік Інстытута гісторыі Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Аляксей ЖЛУТКА, член тапанімічнай камісіі пры Мінгарвыканкаме, гісторык Іван САЦУКЕВІЧ, оперны спявак, дакладчык і папулярызатар музычнай спадчыны Беларусі Віктар СКАРАБАГАТАЎ, намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі па навуковай працы і выдавецкай дзейнасці Аляксей СУША, гісторык, дацэнт Інстытута бізнесу і менеджменту тэхналогій БДУ Анатоль СЦЕБУРАКА, намеснік старшыні Ляхавіцкага райвыканкама Дзiana ТРЫЦЕНЬ, метадыст аддзела ІРКСМ таго ж раёна Наталля СКРЫПНІК, а таксама журналісты "К" Ілья СВІРЫН і Кастусь АНТАНОВІЧ.

Падрыхтаваў Ілья СВІРЫН

Як прайсці на вуліцу Рэйтана?

Яшчэ раз пра нацыянальных герояў: хто не варушыцца — будзе аўтсайдарам

Ілья СВІРЫН: — Мастацкая выстаўка ў гонар гістарычнай асобы — гэта для нас альбо штосьці новае, альбо, хутчэй, "добра забытае старо". Такі спосаб нагадаць пра героя падаецца даволі дзейсным — і, у дадатак, не надта затратным. Таму, як кажуць, нішто не перашкаджае паўсюднаму працягу... Праект "RE:turn" цікавы яшчэ і досведам супрацоўніцтва арт-суполкі і такой паважнай установы, як Нацыянальная бібліятэка Беларусі...

Аляксей СУША: — У нашых сценах рэгулярна ладзіцца разнастайныя мерапрыемствы, прысвечаныя знакамітым постацям беларускай гісторыі, прычым мы не толькі рыхтуем іх самі, але і адгукваемся на прапановы неаб'якавых людзей. Лічу, грамадская ініцыятыва ў гэтай справе павінна толькі пашырацца. Папулярызацыя праз мастацкія імпрэзы — гэта, магчыма, нават больш эфектыўны шлях, чым афіцыйныя мерапрыемствы. Што да нацыянальных герояў наогул... Думаю, іх можна ўмоўна падзяліць на тры катэгорыі. Па-першае, гэта прызабытыя постаці, якія патрабуюць увадзнення, так бы мовіць, у масавы ўжытак. Сярод іх — як героі агульнанацыянальныя — прыкладам, той жа Тадэвуш Рэйтан, — так і рэгіянальныя: асобы, якія зрабілі вялікі ўнёсак у развіццё свайго краю і павінны стаць прыкладам для сучаснікаў.

Іван САЦУКЕВІЧ: — Перакананы, на кожным сайце райвыканкама павінна быць старонка, прысвечаная такім асобам.

Аляксей СУША: — Другая катэгорыя — імёны, вядомыя, здаецца, усім. На жаль, пра іх таксама даводзіцца "нагадваць", бо калі не рабіць ніякіх захадаў, памяць знікае. Урэшце, трэцяя катэгорыя — нашы сучаснікі. Поруч з намі жывуць людзі, якім трэба паспець сказаць дзякуй яшчэ пры жыцці. Іншыя народы ўмеюць любіць і цаніць сваіх герояў, а нам уласцівае гэткае "самаедства"...

Ілья СВІРЫН: — На 21 сакавіка, акурат за пару дзён да нашай сустрэчы, былі 175-я ўгодкі з дня нараджэння Францішка Багушэвіча. Думаю, мяне не звінаваць у перабольшанні, калі я скажу, што гэтая знакавая дата засталася практычна незаўважанай.

Аляксей СУША: — Мне прыгадаліся толькі марка і канверт, выпушчаныя з гэтай нагоды "Белпоштай". А яшчэ сёлета — 525-я ўгодкі з дня нараджэння Францыска Скарыны. І хто пра іх згадаў, калі па вялікім рахунку? Хаця, здавалася б, першадрукар ды асветнік — менавіта тая постаць, якая станоўча ўспрымаецца літаральна ўсімі слямі грамадства...

Ілья СВІРЫН: — 21 сакавіка нарадзіўся не толькі Багушэвіч, але і Ёган Себасцьян Бах. І вось, купка энтузіястаў зладзіла з гэтай нагоды ў Мінску шыкоўны праект: маладыя музыканты гралі класіку ў падземных пераходах. Рэзананс гэтая акцыя мела куды большы, чым юбілей пачынальніка новай беларускай літаратуры. І з дадзенай нагоды прыгадваецца прымаўка пра ляжачы камень...

Аляксей СУША: — Як засведчыла ўжо хаця б згаданая выстаўка, менавіта асабісты імгэт дазваляе дасягнуць добрага выніку. Бо фармальнае стаўленне зазвычай толькі шкодзіць справе...

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Дарэчы, пра Баха... Калі б у сярэдзіне XIX стагоддзя вы пацікавіліся ў шараговага немца, хто гэта такі, ваш суразмоўца, хутчэй за ўсё, паціснуў бы плячымі. У прысвечанай Баху манаграфіі Альберта Швейцара, выдадзенай у 1905-м, я сустраў такую думку: час кампазітара яшчэ не прыспеў, але ён абавязкова прыйдзе. Уласна, прагноз спраўдзіўся...

Аляксей СУША: — Цяжка паверыць, што яшчэ гадоў сто таму імя Скарыны таксама было знаёмае хіба купцы "вузкапрофільных" навукоўцаў. Першая згадка пра яго ў беларускім масавым выданні — сціплы артыкульчык з карцінкай у "Калянднай пісанцы" 1913 года...

Ілья СВІРЫН: — Адпаведна, нацыянальнымі героямі не нараджаюцца і нават не становяцца — іх ствараюць...

Аляксей СУША: — У 1925-м у БССР адзначаліся 400-я ўгодкі беларускага друку. Здавалася б, часы тады былі не надта спрыяльныя, але святкаванне вылілася ў папраўдзе агульнаграмадскую акцыю, на якую выдаткоўваліся неймаверныя фі-

нансавыя рэсурсы. Менавіта тады, дарэчы, і былі набыты тыя выданні Скарыны, якія мы сёння маем на Беларусі...

Яшчэ адзін прыклад. Многія памятаюць, з якім размахам прайшоў юбілей Скарыны ў 1990 годзе. Больш за тое: наша рэспубліка, якая тады не мела незалежнасці, здолела заявіць пра сябе нават на міжнародным узроўні.

Аляксей ЖЛУТКА: — Памятаю, акурат у той час зайшоў да мяне ў госці адзін знаёмец з Украіны. Слова за слова — прагучала з яго вуснаў такая думка: маўляў, чаго вы, беларусы, вартыя? Вы ж нічога значнага ў культуры не зрабілі. У адказ я моўчкі здымаю з паліцы факсімільныя выданні "Бібліі" Скарыны і Статута ВКЛ (на маё шчасце, яны ўжо паспелі выйсці з друку), даю патрымаць гэтыя фаліянты свайму знаёмаму і кажу: гэта толькі невялікая частка нашых культурных набыткаў. Але, на вялікі жаль, многія праявы

■ **Алес Родзін:** "У мяне такая думка: чаму б музей не стварыць у сядзібе Рэйтанаў? Здавалася б, самае для яго месца..."

■ **Алес Жлутка:** "На вялікі жаль, многія праявы нашай багатай спадчыны і дасюль існуюць як бы ў віртуальным выглядзе — рукамі іх сучаснік не памацае".

■ **Анатоль Сцебурака:** "Калі сярод моладзі прапагандаваць патрыятызм, такія героі, як Рэйтан, павінны быць у мейнстрыме дзяржаўнай ідэалогіі".

ГАЗЕТА **КУЛЬТУРА** ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСГУГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА)

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь. Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар**: Вольга НАВІЦКАЯ; **рэдактары аддзелаў**: Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Яўген РАПІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнікі рэдакцыі**: Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ; **спецыяльныя карэспандэнты**: Пётр ВАСІЛЕУСКИ, Алег КІЛІМАЎ, Аліна САУЧАНКА; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОБАД; **карэктар** — Інга ЗЕЛЬБІС.

Сайт: www.kimpress.by E-mail: kultura@tut.by Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыя выдавецкага ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35.

Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаснае імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас. Аўтарскія рупкалісі не рэануюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. "Культура", 2015. Наклад 6 094. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падысана ў друку 17.04.2015 у 16.00. Замова 1605. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларусь Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

■ **Уладзімір Арлоў:** "У Каўнасе ёсць пліта, дзе напісана: тут пахаваны літоўскі герой Калінаўскас. Апошняе — пытанне. **Але выглядае пераканаўча**".

■ **Дзіяна Трысцень:** "Як засведчыла апытанне, **імя Тадэвуша Рэйтана на Ляхавіччыне ведаюць 56% з 233 рэспандэнтаў**. Думаю, гэта даволі шмат".

■ **Іван Сацукевіч:** "Перакананы, **на кожным сайце райвыканкама павінна быць старонка, прысвечаная выбітным асобам свайго краю**".

нашай багатай спадчыны і дасюль існуюць як бы ў віртуальным выглядзе — рукамі іх сучаснік не памацае.

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Калі ўжо зайшла гутарка пра Баха... Што спрычынілася да ягонаў сусветнай вядомасці? Перадусім, на маю думку, — выданне нотнай спадчыны, бо, як вядома, пры жыцці кампазітара былі апублікаваны толькі пасобныя яго сачыненні. А вось 50 тамоў поўнага Збору твораў Ёгана Себасцьяна, якія выходзілі цягам 75 гадоў стараннямі "Бахаўскага таварыства", здолелі карэнным чынам змяніць успрыняцце гэтай постаці. Тады ўвесь свет на свае вочы ўбачыў: Бах — і сапраўды геній!

Трэба разумець, што менавіта публікацыя нот кампазітара ўводзіць яго музыку ў шырокі выканальніцкі і адукацыйны ўжытак. Прыехаўшы ў Мілан на стажыроўку ў знакамты "Ла Скала", я зайшоў у музычную краму і пабачыў там поўны збор твораў Баха — і ў нотах, і ў запісах. А таксама і Моцарта, Бетховена, Шумана... Ці можна сёння з такой лёгкасцю набыць творы знакамітых беларускіх кампазітараў? Пытанне рытарычнае, асабліва калі прыгадаць, што ў нас і пагэтуль няма ніводнага нотнага выдавецтва. А колькі ні кажу "халва"...

Уладзімір АРЛОЎ: — Віктар, можа, вы лепш распавялі б, як вам удалося "раскруціць" на Беларусі постаць Міхала Клеафаса Агінскага?

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Не толькі мне — у нас ёсць цэлы гурт энтузіястаў. А зроблена і сапраўды вельмі багата. За дваццаць гадоў мы выпусцілі каля 60 выданняў з нотаў беларускіх кампазітараў. І ў мяне няма сумневаў у іх запатрабаванасці, ужо хаця б таму, што выкананне твораў айчынных аўтараў уваходзіць у навучальную праграму музычных школ. Але масавыя накладны энтузіястам, вядома ж, не пад сілу, і таму часта выкладчыкі задаюцца заканамерным пытаннем: дзе ім узяць ноты? Далёка не ў кожнай бібліятэцы іх знойдзеш. У выніку вернутыя імёны па-ранейшаму вядомыя хіба ў вузкім коле...

Уладзімір АРЛОЎ: — Як пісаў некалі Бродскі, паэзіяй цікавіцца добра калі пяць працэнтаў насельніцтва. Класічнай музыкай, думаю, — прыкладна столькі ж...

Ілья СВІРЫН: — Польская моладзь таксама не валіць валам на канцэрты Шапэна, але ж гэтае прозвішча там ведае кожны.

Дзіяна ТРЫСЦЕНЬ: — Як засведчыла праведзенае намі сацыялагічнае апытанне, імя Тадэвуша Рэйтана ў Ляхавіцкім раёне ведаюць 56% з 233 рэспандэнтаў. Думаю, гэта даволі шмат.

Уладзімір АРЛОЎ: — Тое ж самае, напэўна, тычыцца і імёнаў беларускіх кампазітараў, прынамсі, у тых малых гарадах, дзе ладзіць свае фестывалы Міхаіл Фінберг...

Анатоль СЦЕБУРАКА: — Каб падрыхтавацца да гутаркі, я правёў невялікае апытанне сярод сваіх студэнтаў: хто для вас нацыянальны герой? Большасць згадала Машэрава, Скарыну, Купалу і Коласа, а таксама — Домрачаву. Каліноўскі, Касцюшка, Рэйтан сустракаліся хіба ў адзінкавых выпадках. Такія вось тэндэнцыі ў маладзёжным асяроддзі...

Алесь СУША: — Не згаджуся, што моладзь у нас інертная або аб'якавая. Проста, трэба знайсці з ёй агульную мову. Таму распрацоўваючы цяпер план мерапрыемстваў па святкаванні 500-х угодкаў першай беларускай друкаванай кнігі, мы імкнёмся ўлічыць чаканні самай рознай аўдыторыі. У праграму, што складаецца з соцень мерапрыемстваў, трапяць не толькі навуковыя канферэнцыі, але і віктарыны, конкурсы, канцэрты, пленэры...

Кастусь АНТАНОВІЧ: — Не кожны набудзе фаліант — пагатоў, непад'ёмныя яны цяпер не толькі па вазе, але і па цане. Іншая справа — магніцік ці нейкі дробны сувенір з выявай таго ж Рэйтана. Ці выпускае нешта падобнае, скажам, Ляхавіцкі дом рамёстваў?

Наталля СКРЫПНІК: — Пакуль не. Але старшыня райвыканкама паставіў ужо перад намі задачу распрацаваць брэндзавы, арыгінальны сувенір. Вырашаецца, якая арганізацыя непасрэдна будзе гэтым займацца...

Ілья СВІРЫН: — Партрэты вядомых асоб можна ўбачыць ужо не толькі на паштоўках ці магнітах, — чаго толькі апошнім часам ні робяць... Але ўзнікае пытанне: дзе мяжа?

Алесь СУША: — Напрыклад, завушніцы з класічным партрэтам Скарыны альбо майка, дзе першадрукар трымае куфаль піва... Такія нефармальныя спосабы ўводу "забранзавелай" гістарычнай асобы ў ментальнае поле моладзі асабіста я лічу цалкам дапушчальнымі. Хаця б таму, што яны — працуюць. А старэйшаму пакаленню да гэтых форм трансляцыі культуры належыць ставіцца з разуменнем.

Анатоль СЦЕБУРАКА: — У той жа Польшчы ў гонар гістарычных дзеячаў называюць напой альбо прадукты харчавання, і трапляючы ў супермаркет, чалавек абуджае сваю памяць пра мінуўшчыну. Чаму б нашым вытворцам не ўзяць з іх прыклад?

Алесь СУША: — Днямі ехаў у тралейбусе "Вітаўт". Уражвае! Прадукцыя айчынных машынабудавальнікаў, здаецца, не ганьбіць сваю назву. Але падобных прыкладаў у нас і сапраўды зусім вобмаль, хаця гэта эфектыўны спосаб увесці імя героя ў паўсядзённы ўжытак...

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Ёсць і куды больш звыклых спосабы. Калі ў Маладзечне адкрыўся помнік Агінскаму, па нейкіх "тэхнічных" прычынах прозвішча кампазітара на ім з'явілася не адразу. І вось, я зладзіў эксперымент. Падыходжу да мінакоў і пытаюся: а каму ж усталяваны "ананімны" помнік? Дня жанчына ажно ўстрапянула: ды няўжо вы не ведаеце, што гэта Міхал Клеафас Агінскі! Таму калі б помнікі нашым знакамітасцям стаялі на кожным кроку, праблемы з іх "пазнавальнасцю" вырашыліся б самі сабой.

Уладзімір АРЛОЎ: — Нашы суседзі, дарэчы, актыўна карыстаюцца гэтай метадыкай. Хто будзе ў Каўнасе, можа ўбачыць пліту ля Музея Чурлёнкі, дзе напісана, што там пахаваны літоўскі герой Костас Калінаўскас. Пахаваны ён там, ці не, — гэта яшчэ пытанне, але пліта выглядае досыць пераканаўча. Таму перадусім нам трэба падбаць, каб нашым героям хто іншы не "прырабіў ногі". І вельмі актуальна гэта акуратаў выпадку з Рэйтанам...

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — У сучасным польскім друку Тадэвуш Рэйтан згадваецца выключна як вялікі паляк. Часам нават можна сустрэць такую думку: маўляў, і не павінны беларусы клапаціцца пра ягоную памяць...

Іван САЦУКЕВІЧ: — У сённяшніх умовах той, хто не варушыцца, немінуча будзе аўтсайдарам. Таму варта адкінуць уласціваю для нас сцігласць... Вось, напрыклад, у Глыбокім не так даўно быў створаны цэлы бронзавы пантэон герояў гэтага краю. У іх ліку — і адраджальнік іўрыту Элэээр Бен-Іегуда. На Беларусі нарадзіліся і многія іншыя знакамітыя дзеячы яўрэйскай гісторыі, аднак ці шмат хто пра іх ведае?

Наталля СКРЫПНІК: — У мяне практычнае пытанне: а як даказаць, што Рэйтан і сапраўды быў ліцвінам, а не палякам?

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — Вельмі лёгка! Сапраўды, род Рэйтанаў мае іншаземнае паходжанне — ці то нямецкае, ці то шведскае, але дакладна не польскае. Ды цягам тых некалькіх пакаленняў, якія прайшлі паміж яго з'яўленнем на беларускіх землях і нараджэннем Тадэвуша, ён паспеў глыбока пусціць карані ў нашу глебу — не толькі па духу, але і па крыві. Алгарытм вельмі просты: хлопцаў бярэ шлюб з дзяўчынай з беларускага шляхецкага роду, тое ж самае робіць і яго сын... Маці Тадэвуша паходзіць з Мінска!

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Для немцаў не існуе такога венгерскага кампазітара, як Ферэнц Ліст. Для іх ён быў, ёсць і будзе Францам Лістам — вялікім нямецкім кампазітарам. І ваяваць з гэтай нагоды Венгрыя з Германіяй нібыта не збіраюцца. Таму калі нашы суседзі лічаць Міцкевіча выключна польскім паэтам — на здароўе... Галоўнае, каб мы не забываліся, што ён наш суайчыннік. Зрэшты, жыхары Навагрудка, думаю, заўсёды пра гэта памятаюць, бо там усталяваны прыгожы помнік Міцкевічу.

Ілья СВІРЫН: — На нашай сённяшняй сустрэчы няма скульптураў-манументалістаў, і не запрашалі мы іх наўмысна. Натуральна, увекавечанне герояў — перадусім справа рук апошніх. Не ўзнікае сумневу і ў тым, што ў нашай краіне працэс няўхільна ідзе — хай і не тымі тэмпамі, як нам таго хацелася б. Але і прычына тут відавочная: манументальнае мастацтва — гэта вельмі дорага...

Заканчэнне "круглага стала" чытайце на старонцы 4.

Фотасюжэт нумара

Да Радуніцы, з Валожына...

Зімой і летам 2010 — 2011 гадоў фатограф Валерый Вядрэнка зняў старыя валожынскія могілкі. Пахаваны на гэтым прадтаўнікі розных канфесій. Там жа знаходзіцца вельмі выразная, з пункта гледжання архітэктуры, капліца, якая спачатку была каталіцкай, а пасля стала праваслаўнай. Уразлівы фатограф каменныя крыжы: "Відаць, у Валожыне была арцель майстроў такой справы, бо вельмі ж адметны стыль". Усе фота Валерый Вядрэнка зрабіў з наступнай аўтарскай апрацоўкай.

(Заканчэнне. Пачатак на старонках 2 — 3.)

Уладзімір АРЛОЎ: — На вялікі жаль, я не магу ўжо запытаць у свайго сябра, светлай памяці Валодзі Жбанавы, якім чынам ён знаходзіў сродкі на ўвасабленне ўласных праектаў. Ведаю толькі, што ў ягонай майстэрні "завісілі" тры нерэалізаваныя помнікі, — у тым ліку і Алег Янкоўскі ў вобразе Мюнхгаўзена, які меўся з'явіцца ля Дома Кіно. Радзю у Парыжы паставіў толькі тры помнікі, а ў Жбанавы — толькі тры засталіся не даведзенымі да ўстаноўкі...

Алесь СУША: — Але ж помнікам можа быць таксама і кніга, і паштовая марка, і вуліца, названая ў гонар той або іншай асобы... Напэўна, менавіта апошняе — самы эфектыўны спосаб увесці імя, так бы мовіць, у масавы ўжытак. Чалавек, які даўно не трымаў у руках хоць якую беларускую кнігу, мімаходзь задаецца пытаннем: "А што гэта за Напалеонава арда такая, і чаму ў яе гонар у маім мікрараёне вуліцу назвалі?" Такім чынам нараджаецца цікавасць да гісторыі...

Віктар СКАРАБАГАТАЎ: — Чытаючы лекцыі пра Станіслава Манюшку, я так абмалёўваю ягоны жыццёвы шлях: нарадзіўся ў рыбгасе "Волма" Чэрвеньскага раёна. Неўзабаве сям'я пераехала ў Мінск, жыла на рагу вуліц Інтэрнацыянальнай і Энгельса... Вядома, усе пачынаюць рагатаць. Але тут, здаецца, плакаць трэба...

Анатоль СЦЕБУРАКА: — У плане тапанімікі дагэтуль дзейнічае нейкі закон інерцыі. Хаця той перыяд, які перажывае наша нацыя, вымагае акурат нечага адваротнага — актыўнасці.

Іван САЦУКЕВІЧ: — Па шчырасці, асабіста я — увогуле праціўнік персаніфікаваных назваў вуліц, бо гэта не наша традыцыя. Куды лепш узнаўляць "імёны" тых урочышчаў, фальваркаў, вёсак, якія раней былі на месцы сучасных мікрараёнаў. Але зразумела, што гістарычных тапонімаў на ўсе выпадкі жыцця не хопіць, асабліва калі гаворка — пра буйныя гарады. І таму метады персаніфікацыі проста непазбежны.

У плане тапанімікі можна вызначыць тры ўзроўні: сталіца, абласныя і раённыя цэнтры. Карта Мінска здатная стаць цэлым даведнікам па беларускай гісторыі. Вуліц у сталіцы — 1 300, і штогод з'яўляецца 20-30 новых. Адпаведна, герояў хопіць на кожную. Іншая справа — раённыя цэнтры. Вядома, іх вуліцы будуць упрыгожваць назвы толькі ў гонар самых вядомых постацей нашай мінуўшчыны — Скарыны, Купалы, Багдановіча, — але перадусім варта звярнуць увагу на тых, хто нарадзіўся менавіта на гэтай зямлі. Прамежкавы ўзровень — абласныя цэнтры.

Адпаведна, вуліца імя такога не сумненнага героя першай велічыні, як Тадэвуш Рэйтан, павінна з'явіцца, прынамсі, у трох гарадах: Ляхавічах, Брэсце і Мінску. Што да сталіцы, то гэтае пытанне нашай тапанімічнай камісіяй ужо фактычна вырашана і, спадзяюся, літаральна сёлета такая вуліца з'явіцца. Але, наколькі я ведаю, у Ляхавічах яе няма і пагэтуль...

Дзіяна ТРЫСЦЕНЬ: — Дадзеанае пытанне мы вырашаем ужо з мінулага года. Папраўдзе, не думала, што яно спародзіць такія спрэчкі. Разглядалі яго на раённым Кардынальнай саветце па ахове гісторыка-культурнай спадчыны, потым — на сесіі раённага Савета дэпутатаў... І ніводнага разу не прыйшлі да кансенсусу. У выніку было прынята рашэнне стварыць у музеі, які неўзабаве, спадзяюся, у нас з'явіцца, экспазіцыю, прысвечаную Тадэвушу Рэйтану. Гэта будзе самы мірны шлях вырашэння пытання. Тым больш, музей плануецца адкрыць у будынку колішняга касцёла, фундаментам якога выступілі Рэйтаны...

Алесь СУША: — А на якой вуліцы будзе ваш музей знаходзіцца?

Дзіяна ТРЫСЦЕНЬ: — На вуліцы Пушкіна.

Алесь СУША: — Нічога не маю супраць вялікага рускага класіка, але... Ці мае ён хаця б нейкае дачыненне да гісторыі Ляхавіччыны?

Іван САЦУКЕВІЧ: — Уявіце, што тэя дзясяткі турыстычных аўтобусаў, якія сёння едуць у Мір ды Нясвіж, будуць збочваць таксама і ў Ляхавічы. Чым можа зацікавіць турыста гэты край? Вядома, перадусім знакамітай некалі фартэцыяй, ад якой, на жаль, амаль нічога не засталася, ды сядзібай Рэйтана ў Грушаўцы. І вось, мы прыезджаем на гарадскую плошчу, аглядаем мемарыяльны знак у гонар крэпасці, а далей рушым па вуліцы Рэйтана да колішняга яго маёнтка. Атрымліваецца цэласны маршрут, і вуліца — адзін з яго пунктаў.

Іван САЦУКЕВІЧ: — З гэтым не паспрачаешся. Чаго варта адно замяна тэхпашпартоў! Але чаму б тады не назваць у гонар Рэйтана хаця б нейкі сквер ці якое іншае месца?

Алесь СУША: — Сталічны праспект, на якім мне ладны час давалося пажыць, толькі за мой не надта доўгі пакуль век двойчы змяняў назву... І нека ўсе клопаты штораду вырашаліся, хаця тычыліся яны дзясяткаў тысяч жыхароў. Чаму ж у Ляхавічах гэта зрабіць немагчыма?

Іван САЦУКЕВІЧ: — Калі Шклоў святкаваў Дзень беларускага пісьменства, савецкія назвы вуліц былі перайменаваны ў гонар Купалы і Коласа. І прыклад такі — не адзіны.

Ілья СВІРЫН: — З адным маім далёкім сваяком здарыўся анекдатычны выпадак. Неўзабаве пасля вайны ён збудаваў драўляны дом у

Алесь ЖЛУТКА: — Палякам гэтая акалічнасць чамусьці не перашкодзіла назваць у гонар Рэйтана сотні вуліц сваіх гарадоў...

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — Дый не толькі палякам. Вуліцы Рэйтана некалі былі і ў беларускіх гарадах: Мінску, Баранавічах... Да таго ж, нешта я не чуў, каб жыхары вуліц, названых у гонар Маякоўскага ці Ясеніна, абураліся з гэтай нагоды. А версія пра самагубства Рэйтана — гэта папраўдзе толькі версія, і яна падаецца не надта праўдападобнай. У першым ягоным жыццярэсе, напісаным Юліянам Няміцэвічам, згадваецца, што Тадэвуш быў пахаваны ў Ляхавіцкім касцёле, а перад сконам ён меў споведзь. Хаця самагубцаў, як вядома, хавалі не ў храмах, а наогул па-за могілкавым плотам. Але ж міфы пра Рэйтана, замацаваныя ў

Анатоль СЦЕБУРАКА: — Альгерд у Віцебску таксама стаў героем дзякуючы ўсталяванню помніка.

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — Ёсць дастаткова сведчанняў — у тым ліку і ад старажылаў з Грушаўкі, — што Рэйтаны заўсёды вызначаліся дачынальнасцю, дапамагалі сялянам, стваралі школы і прытулкі для сірот. Напэўна, гэта так уплывала на нашадкаў памяць пра Тадэвуша. Мець такога гераічнага продка — не толькі гонар, але і вялікая адказнасць...

Алесь РОДЗІН: — У мяне такая думка: чаму б музей не стварыць у сядзібе Рэйтана? Здавалася б, самае для яго месца...

Уладзімір АРЛОЎ: — Алесь, ты ж сам ведаеш адказ на гэтае пытанне: таму, што сядзіба літаральна развальваецца, і нічога там не робіцца...

Наталля СКРЫПНІК: — А вось з апошнім я не пагаджуся. Увага да гэтага аб'екта з боку мясцовых улад і сапраўды павышаная. Неўзабаве вось ізноў выправімся наводзіць там парадак пад час рэспубліканскага суботніка. Будзем і надалей рабіць захады, каб прывесці сядзібу ў належны санітарны стан. Падзялілі яе тэрыторыю на "сферы адказнасці" паміж арганізацыямі раёна — найперш тымі, якія маюць патрэбную тэхніку.

Што ж да кардынальнага вырашэння яе лёсу... Звароты ад ахвотных купіць маёнтка мы ўжо атрымлівалі, але ж прававызначальныя дакументы на яго па-ранейшаму не падрыхтаваны. СВК, на балансе якога знаходзіцца тэрыторыя сядзібы, адмовіўся іх рыхтаваць за свой кошт, бо выдаткі патрэбны немалыя. Урэшце, гаспадарка спыніла выкарыстанне тых двух будынкаў колішняга маёнтка, якія да нядаўняга часу яшчэ выкарыстоўваліся — свіран і хлеў. На дадзены момант вырашаецца пытанне аб прызнанні комплексу безгаспадарчым, але гэтая працэдура па заканадаўстве працягнецца год: раптам з'явіцца тыя, хто мае права ўласнасці на гэты аб'ект? І толькі потым можна будзе ўзяць яго на баланс райвыканкама ды пачаць распрацоўваць дакументацыю.

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — На маю думку, якую падтрыліваюць і многія вядомыя асобы, Грушаўка павінна застацца ў дзяржаўнай уласнасці і выконваць тую ж функцыю, што і адноўленыя сядзібы Касцюшкаў ды Міцкевічаў, — мемарыяльнага музея. Гэта — помнік спадчыны нацыянальнага маштабу.

Іван САЦУКЕВІЧ: — Але я не разумею, чаму вы прынцыпова супраць прыватных інвестыцый...

Кастусь АНТАНОВІЧ: — Нядаўна адноўленая сядзіба ў Залесці — у дзяржаўнай уласнасці, але мясцовыя ўлады гатовы перадаць прыватніку асобныя яе часткі — скажам, млын, дзе можна стварыць кавярню. У Грушаўцы таксама шмат аб'ектаў, і некаторыя з іх падаецца мэтазгодным здаць у арэнду.

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — Але агульным уласнікам павінна заставацца дзяржава! Прадаць сядзібу прыватніку, для якога ўласны інтарэс на першым месцы — ганебна.

Ілья СВІРЫН: — Думаецца, лёс сядзібы ў Грушаўцы — гэта асобная тэма, таму не будзем далей спрацца. Галоўнае сёння — каб невялікая арт-суполка імя Рэйтана не зніжала сваёй актыўнасці...

Анатоль СЦЕБУРАКА: — Для Рэйтанаў зямное жыццё ўжо скончылася, ім слава не патрэбна. Іншая справа, што нам, усяму сучаснаму грамадству, патрэбны прыклад гэтых людзей. І калі сумеснымі намаганнямі ўдасца прабіць той мур забыцця, што аддзяляе многія знакамітыя постаці мінуўшчыны, сацыяльны эффект не прымусяць сябе чакаць...

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Як прайсці на вуліцу Рэйтана?

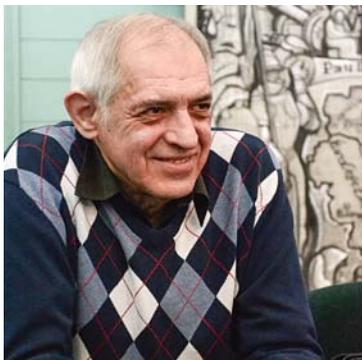
Яшчэ раз пра нацыянальных герояў: хто не варушыцца — будзе аўтсайдарам

■ **Зміцер Юркевіч:** "Мяркую, Грушаўка павінна застацца ў дзяржаўнай уласнасці і выконваць функцыю мемарыяльнага музея".

■ **Наталля Скрыпнік:** "Старшыня райвыканкама паставіў перад намі задачу распрацаваць брэндавыя, арыгінальныя сувеніры".

■ **Віктар Скарабагатаў:** "Сусветная вядомасць Баха — выданне яго нотнай спадчыны. А ці можна набыць творы беларускіх кампазітараў?"

■ **Алесь Суша:** "Помнікам можа быць кніга, марка, вуліца, названая ў гонар асобы. Апошняе — самы эфектыўны спосаб увесці імя ў масавы ўжытак".

Гэта я да таго, што ў дадзеным выпадку трэба пазбегнуць звыклых для нас памылак ды фармальнага падыходу. Бо вельмі часта вуліцы ў гонар сваіх герояў ствараюць "для птушачкі", недзе на самым ускраіку горада. І які сэнс? Ці здатная такая вуліца выканаць свой выхаваўчы патэнцыял, ці палепшыць яна ўспрыняцце горада яго гасцямі? Вядома ж, не. Таму варта адрозніваць фактары, якія ў аптымістычнай спадзяюся, перспектыве будуць працаваць на турыстычны брэнд краю.

Дзіяна ТРЫСЦЕНЬ: — Праблема тут яшчэ і ў тым, што новых вуліц у нас няма. А каб перайменаваць, трэба затраціць немалыя сродкі ды атрымаць згоду людзей, якія там жывуць.

мастацкай літаратуры, аказаліся настолькі жывучымі, што выкараніць іх цяпер вельмі складана.

Дзіяна ТРЫСЦЕНЬ: — Праціўнікі вуліцы Рэйтана нам задаюць такое пытанне: "А што ён зрабіў для Беларусі?". Людзі кажуць: у нас цяпер юбілей Перамогі, дык чаму б не назваць вуліцы імёнамі ўдзельнікаў той вайны?

Іван САЦУКЕВІЧ: — Адно аднаму і не супярэчыць! Вялікая Айчынная вайна — гэта частка мінуўшчыны, Рэйтан — таксама... Думаецца, трэба праводзіць асветніцкую работу не толькі сярод моладзі, але і сярод людзей сталага веку, якія не ведаюць гісторыі альбо маюць скажонае і перадурятае яе бачанне. Гэта — не іх віна, але — агульная бяда.

Зміцер ЮРКЕВІЧ: — Ушанаванне памяці Тадэвуша Рэйтана на беларускіх землях пачалося амаль адразу пасля яго смерці. Ужо ў 1790 годзе, паслы-ліцвіны, якія ехалі на Сейм у Варшаву, атрымалі ад навагрудскай шляхты даручэнне ўзняць гэтае пытанне перад каралём. Для жыхароў таго часу грамадскі подзвіг Рэйтана і яго паплекнікаў-ліцвінаў не меў сумневаў. Далей гэты культ рос з кожным годам. Постаць героя ўвекавечвалі ў сваіх творах Міцкевіч, Жавускі ды іншыя знакамітыя літаратары. Больш за тое: імя Рэйтана прагучала ў свой час па ўсім свеце, яно мільгала на старонках газет Парыжа, Амстэрдама, Мадрыда... Прыклад "маленькага чалавека", які наважыўся паўстаць супраць трох магутных імперый, натхняў вельмі многіх.

Анатоль СЦЕБУРАКА: — Сапраўды, Рэйтан не вельмі ўпісваецца ў той вобраз беларуса, які многімі культывуецца: памяркоўны і гэтак далей... Але гэты вобраз трэба ламаць. Кожны час вымагае сваіх герояў — ці то асветнікаў, ці то ваяроў... І сёння, калі сярод моладзі неабходна прапагандаваць патрыятызм, самаадданае служэнне свайму краю, такія героі, як Тадэвуш Рэйтан, павінны быць у мэйнстрыме дзяржаўнай ідэалогіі.

Наталля СКРЫПНІК: — Але ж некаторыя жыхары Ляхавічаў успрымаюць Рэйтанаў як прадстаўнікоў варожых класаў...

Іван САЦУКЕВІЧ: — А вось у Нясвіжы нават перакананыя камуністы з павагай ставяцца да Радзівілаў, хаця некаторыя з іх былі яшчэ тымі эксплуатаатарамі... Бо дзяржава спарадзіла адпаведную хвалю, аднавіўшы палац ды парк. І сёння ўсе жыхары горада з гонарам кажуць: "Нашы Радзівілы"...

Пагаворым пра святы, што нарадзіліся на касцюковіцкай зямлі. Пытанне актуальнае хаця б з той нагоды, што 2 красавіка Савет Міністраў краіны прыняў Пастанову "Аб арганізацыі і правядзенні на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь фестываляў, конкурсаў, форумаў, святаў і пленэраў, якія фінансуюцца з рэспубліканскага і (ці) мясцовых бюджэтаў".

Самая галоўная наша прыдумка — Абласное свята паззіі і аўтарскай песні "Пісьмянкоў луг", што ладзіцца ля вёскі Бялынкавічы на бесядскім беразе. Шмат гадоў таму гэтая акцыя называлася "Белы бусел над Бесяддзю", і ўдзел у ёй браў пісьменнік Алесь Пісьмянкоў. Калі яго не стала, мерапрыемства займела ягонае імя.

А ў вёсцы Бялая Дуброва работнікі культуры адраділі старадаўняе абрадавае "Гусінае свята". Адраділі адносна нядаўна, але мерапрыемства ўвобімг стала для раёна брэндавым. А як жа інакш? Нідзе больш такіх святаў проста няма. Справа ў тым, што вёска месціцца ля Бесядзі, мае багатыя лугавіны —

Гусь — яна мая, а брэнд — раённы

меркаванне

Наталля ДРОБЫШАВА,
намеснік дырэктара Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Касцюковіцкага раёна

сапраўдны гусіны рай. Таму гэтая птушка тут — заўжды ў пашане была... Хачу чарговы раз падзякаваць работнікам культуры, якія сабралі сведчанні пра колішняе свята, запісалі ад бабуль ды дзядуль абрадавыя песні і адраділі колішні, стракаты на песні і карагоды ды апетытны на стравы, кірмаш. А ладзілі яго ў апошні дзень студзеня, на Апанаса, які лічыцца ахоўнікам гусі.

Натуральна, мы будзем замацоўваць "гусіны брэнд", пастараемся, каб пра яго ведалі і ў замежжы. І невядома, ці надоўга свята застанеца раённым. Прынамсі, пра "гусіны" аграгарадок "Бялая Дуброва" па ўсёй Беларусі ўжо ведаюць. Думаю, што дадзеныя бюджэтныя мерапрыемствы ўпрыгожаць у перспектыве агульны Пэралік фестываляў, конкурсаў, форумаў, святаў і пленэраў, які складаецца цяпер у адпаведнасці з Пастановай Савета Міністраў № 263...

Названыя святы — не камерцыйныя. Але згадаць хачу і тыя мерапрыемствы, што прыносяць адрэзу стабільныя пазабюджетныя грошы. Лідзіруе тут Маладзёжны культурны цэнтр "Юнацтва", што працуе ў пераабсталяваным кінатэатры. Ягоны супрацоўнік прапаноўвае ўжыхарам Касцюковіччыны вельмі шырокі спектр паслуг. Да прыкладу, яны адказныя за арганізацыю дзіцячай пляцоўкі на любым буйным мерапрыемстве. Пад час мінулай Масленкі, скажам, зарабілі на атракцыёнах два з паловай мільёны рублёў.

Дыскатэкі перасталі быць масавымі. Не буду называць прычыны: яны вядомыя ў кожным раёне. Пастаянна шукаем альтэрнатыву. Адзін з прыкладаў: нядаўні конкурс "Чараўніца-2015", які прайшоў у РЦК. Білет на яго каштаваў 30 тысяч рублёў. Спаборнічалі юныя жыхар-

кі раёна, так што гледачы сабраліся з усёй Касцюковіччыны.

Клубных фарміраванняў у "Юнацтва" шмат. Сярод гуртоў ёсць нават клубная суполка "Малады спецыяліст", дзе нашы работнікі культуры набываюць практычныя навыкі творчай дзейнасці. Ёсць таксама Клуб маладой сям'і, не менш папулярны гурток шэйпінгу... Па сутнасці, Маладзёжны культурны цэнтр са стаўкай на рэалізацыю камерцыйных праектаў дае адрэзу магчымасць скіроўваць пэўную долю творчых высілкаў на арганізацыю і правядзенне сацыяльна значных акцый, пра пэўныя з якіх мы вялі гаворку вышэй. А ёсць жа яшчэ і будзённыя нашы клопаты. Да прыкладу, праца дзесяці філарманічных пляцовак. Магілёўская філармонія, дарэчы, вельмі актыўна супрацоўнічае з нашым сялом. Уладзімір Бурканаў, адказны за гэтае супрацоўніцтва, пастаянна тэлефануе: нагадвае, прапаноўвае. У рэпертуары — і класіка, і эстрада, і фальклор. Словам, вясковыя філарманічныя залы пустымі не бываюць...

Занатаваў Яўген РАГІН

У Мінску з лістапада 2014 года функцыянуе Клуб творчай інтэлігенцыі "Маэстра" пры Беларускай канфедэрацыі творчых саюзаў. Стварэнне клуба віталі артысты, паэты, архітэктары, мастакі...

"Кватэра" эстэтычнага

ТЭКСТ

Галіна МАХАЕВА,
мастацтвазнаўца, старшыня клуба "Маэстра"

вана, — гэта энергія пазітыўнага адлюстравання жыцця скрозь прызму грамадзянскасці, патрыятызму, духоўнасці, культуры. У сувязі з тым, што ў сістэме адукацыі адбыліся кардынальныя змены, праз якія гуманітарныя дысцыпліны зніклі з праграмага навучання, узровень эстэтычных ведаў і агульнай культуры насельніцтва, асабліва маладога пакалення, прыкметна знізіўся. У сувязі з гэтым неабходны пэўныя арыентацыі ў бязмежжы магчымасцей. І тут Савет прафесійных прадстаўнікоў мастацтва, ветэранаў Беларускай культуры, спатрэбіўся б у поўнай меры. Такія людзі ёсць, яны згодны працаваць! Але ў горадзе не знаходзіцца месца, дзе гэтыя асобы маглі б сустрэцца, кантактаваць.

З просьбай аб выдзяленні памяшкання мы звярталіся ў саюзы

працавалі выключна на энтузіазме, але дзеля добрых мэт.

Акрамя конкурсу, які будзе прадэманстраваны сёлета па іншай тэматыцы, мы праводзім раз на месяц канцэрты і сустрэчы з прадстаўнікамі розных відаў мастацтва.

Мы ўдзячныя Беларускаму саюзу мастакоў у асобах яго старшыні Рыгора Сініцы і дырэктара Палаца мастацтва Аляксандра Зінкевіча за прадстаўленне нам канферэнц-залы для правядзення мерапрыемстваў. Але шматпрофільнасць працы патрабуе як рэгулярных сустрэч самога аргкамітэта, так і пасяджэнняў клуба ў невялікім памяшканні на 50-60 чалавек, дзе было б фартэпіяна, сталы, крэслы ды іншае. Дастанкова было б два разы на месяц. Канферэнц-зала Палаца мастацтва для нас вялікая, да таго ж патрабуе касметычнага рамонту і поўнай замены "адзення" сцэны. Акрамя гэтага, для арганізацыі працы неабходна раз на тыдзень невялікае памяшканне са сталом, тэлефонам і камп'ютарам. У ім мы маглі б сусяднічаць з любой арганізацыяй, якая працуе не ўвесь тыдзень...

працавалі выключна на энтузіазме, але дзеля добрых мэт.

Акрамя конкурсу, які будзе прадэманстраваны сёлета па іншай тэматыцы, мы праводзім раз на месяц канцэрты і сустрэчы з прадстаўнікамі розных відаў мастацтва.

Мы ўдзячныя Беларускаму саюзу мастакоў у асобах яго старшыні Рыгора Сініцы і дырэктара Палаца мастацтва Аляксандра Зінкевіча за прадстаўленне нам канферэнц-залы для правядзення мерапрыемстваў. Але шматпрофільнасць працы патрабуе як рэгулярных сустрэч самога аргкамітэта, так і пасяджэнняў клуба ў невялікім памяшканні на 50-60 чалавек, дзе было б фартэпіяна, сталы, крэслы ды іншае. Дастанкова было б два разы на месяц. Канферэнц-зала Палаца мастацтва для нас вялікая, да таго ж патрабуе касметычнага рамонту і поўнай замены "адзення" сцэны. Акрамя гэтага, для арганізацыі працы неабходна раз на тыдзень невялікае памяшканне са сталом, тэлефонам і камп'ютарам. У ім мы маглі б сусяднічаць з любой арганізацыяй, якая працуе не ўвесь тыдзень...

Гаворачы пра сферу культуры Беларусі мы нярэдка маем на ўвазе хіба што інфраструктуру, якая "засталася нам у спадчыну" ад савецкіх часоў і функцыянуе, у асноўным, па правілах таго ж перыяду. Фінансаванне культуры па-ранейшаму ідзе не па прыярытэтным прынцыпам, хаця праблемы грамадства і страты з-за недахопу культуры не ўлічваюцца.

Мяркую, культура — перадусім, не інфраструктурная сетка, а ўніверсальны змест жыцця. Калі названая сфера не напоўнена такім зместам, мы прымнажаем абыякавасць. Апошняя праяўляецца не толькі ў ненаведванні музеяў... Чалавек імкнецца да культуры як да камфорту, гэта трэба ўлічваць у музейнай палітыцы. Калі я пачаў ачольваць выставачную залу Музея гісторыі Беларускага кіно, перада мной стаяла задача: зрабіць так, каб людзі пачалі наведваць музей. Я прапанаваў план выставак і яго зацвердзіла кіраўніцтва ўстановы.

Крызіс жа музея як традыцыйнай установы культуры наогул вя-

Варыяцыя канцэпту

ТЭКСТ

Ягор СУРСКИ,
музейны супрацоўнік, куратар, культуролог

домы на працягу апошніх пяцідзесяці — сямідзесяці гадоў у развіццё краінах. Для яго пераадолення з'явілася новая музейная, якая мела на мэце зрабіць музей больш інтэрактыўным, адкрытым, дэмакратычным. Мне падаецца, што сённяшні наведвальнік жадае ў сучасным музеі ўбачыць самога сябе, інакш ён туды не пойдзе. Адпаведна, трэба знаходзіць такую тэму, каб чалавек пазнаў сябе ў кантэксце выстаўкі, рэканструкцыі, уявіў сябе ў пэўнай прасторы ды часе.

У сённяшняю эпоху хуткай змены тэхналогій ствараецца дадатковая падстава для настальгіі. Людзі здольныя на гэтае пачуццё часцей, чым той жа чалавек XIX стагоддзя — менш падудадны тэндэнцыям змены матэрыяльнага свету вакол. На гэтым пачуцці, мяркую, можна сыграць музейнаму работніку.

Вось, скажам, на першы погляд такая маргінальная з'ява, як сама-

гонаварэнне, але ў нядаўняй гісторыі яна масавая, распаўсюджаная, да ўсяго — мае даўно і цікавую гісторыю на нашых землях, пачынаючы з часоў Вялікага Княства Літоўскага. Да падрыхтоўкі гістарычнага апісання выстаўкі "Лятучая, гаручая, празрыстая: гісторыя промислу і барацьбы з ім на Беларусі" спрычыніўся доктар гістарычных навук, прафесар Валянцін Голубеў. Выявіліся цікавыя факты, архіўныя дакументы. Пра ролю алкаголю ў сусветнай і беларускай культуры падрыхтавала матэрыял аўтарытэтыны даследчык, доктар філасофіі і сакральнай тэалогіі Ірына Дубянецкая. Я да таго, што такая тэма можа зацяпіць амаль кожнага. Але фактам з'яўляецца і тое, што можа бясследна знікнуць як міф сам промисел, па сутнасці — частка нематэрыяльнай культурнай спадчыны.

Адзін савецкі антыалкагольны плакат 1973 года, аўтарства якога

належыць мастаку Барысу Забораву, змяшчае даволі аптымістычны тэзіс: "П'яніца чалавекападобны знік у XX стагоддзі". З п'янствам змагаліся рознымі метадамі. Мне падаецца, што зло можна перамагчы толькі добром, таму сатыра, гумар з'яўляюцца эфектыўнымі сродкамі. Такую тэндэнцыю высмейвання п'янства выяўляе большасць агітацыйных плакатаў на выстаўцы.

У эпоху сучасных тэхналогій, калі інфармацыя распаўсюджваецца вокаментна, на першае месца выходзіць ідэя канцэпту. Інфармацыйная ж прастора паглынае гэтыя ідэі ды канцэпты імгненна, але яны павінны быць наватарскімі, арыгінальнымі ды актуальнымі.

Кожны чалавек павінен мець "культурны абвясак" і быць зацікаўленым у стварэнні той зоны камфорту вакол сябе, што і з'яўляецца культурай. На жаль, далёка не кожны гэтак ўсведамляе. Таму механізм функцыянавання сучаснага грамадства накіраваны на ліквідацыю шкодных наступстваў, але не самой прычыны. А насычэнне культуры зместам з дапамогай канкрэтнай культурнай палітыкі дапамагае выявіць прычыну ды прадухіліць многія шкодныя наступствы ў грамадстве наогул.

Памятаю крыгі па Дзвіне, якія сплывалі пад зыркмі красавіцкім сонцам, святочных людзей ля цэркаўкі Спаса ў бліжнім ад нашай хаты Спаса-Ефрасінеўскім манастыры... А перад гэтым была ўсяночная, пад час якой да манастыра сцякаліся вернікі з усяго горада, бо цэркаўка Спаса, замоўленая дойлідзю Іаану яшчэ самой Ефрасінінай, з'яўлялася адзіным дзейным храмам на ўвесь горад ды наваколле.

Як дазвол?

ТЭКСТ

Навум ГАЛЬПЯРОВІЧ,
паэт, дырэктар Дырэкцыі замежнага вяшчання Беларускага радыё

Хадзіць туды, каб пастаяць у манастырскім двары, паглядзець на хрэсны ход, было для нас, старшакласнікаў, небяспечна: дзяжурны камсамольскі патруль, актыўны-атэісты з ляснога тэхнікума, і можна было трапіць у іх спіс, а потым — чаканай самых розных разбораў, аж да выключэння з камсамола...

Дарэчы, адзін з такіх актывістаў-атэістаў узгадаўся мне летась у час прыезду ў родны Полацк. Было гэта ў Барысаглебскім кафедральным саборы, адноўленым і вернутым прыхаджанам у час перабудовы. Дык вось, напэўна, былі змагар з рэлігійным дурманам цяпер змагаўся за правільныя паводзіны вернікаў у храме. Ён пільна высочваў тых, хто, на яго погляд, няправільна жагнаўся ці шаптаў нешта суседу або суседцы, а потым строга адчытваў, пагражаючы страшнымі карамамі на тым свеце. І ў мяне, калі я злавіў ягоны пільны строгі позірк, ажно мурашкі пабеглі па спіне, як тады, у гады майго юнацтва, калі такі, як ён, высачыўшы мяне з сябрамі пад час набажэнства, данёс пра гэта...

Дарэчы, у адным з апавяданняў пісаў пра Сяргея, Божага чалавека, які спяваў у царкоўным хоры ды пісаў вершы, праз тое не маючы магчымасць знайсці працу. І толькі калі я з рэдакцыі мясцовай газеты, дзе працаваў у той час, ад імя нашага літаб'яднання папрасіў за яго ў камітэце камсамола завода шкловалакна, Сяргея ўзялі грузчыкам у транспартны цэх. Што ж, тыя часы мінулі, але не-не — ды ўгадаю я пра гэта. Але Гасподзь заклікаў да міласэрнасці і даравання, таму не будзем папракаць тых, хто праз пакаянне прыйшоў да веры, і тых, хто і без пакаяння, а па зямных, прычынах.

Як падкрэсліваецца ў віншаваннях, свята Уваскрэсення Хрыстова нясе дух удасканалення і стварэння. Удасканалення перш за ўсё духоўнага свету, маральнай чысціні. І гэта актуальна, бо ўсе мы — сведкі таго, як парушаюцца некаторымі адвечныя маральныя нормы, як разбураюцца сем'і, дзеці застаюцца сіротамі пры жывых бацьках, як зло, прага помсты выяўляецца ў бойкі, а то і войны, як традыцыйныя каштоўнасці замяняюцца ўсёдазволенасцю.

Паняцці свабоды некаторымі ўспрымаюцца як дазвол дзейнічаць, кіруючыся спакусамі і жаданнямі цела, а не душы, ігнараваць адвечныя пастулаты людскасці. Таму стварэнне — гэта будаўніцтва храма ў душы, покліч праўды ды адданай пашчоты. І такога стварэння я пажадаю ў гэтыя святочныя дні і тым, хто ўжо адзначыў свае духоўныя святы, і тым, хто яшчэ не прыйшоў да веры, і тым, хто ў гэтыя дні адкрыў душу ды сэрца радасці Вялікадня...

— На Беларусі — больш за восем з паловай тысяч бібліятэк самых розных падпарадкаванняў, — распачаў гаворку Раман Матульскі. — Гэта наша поле дзейнасці. Адно з галоўных сённяшніх пытанняў — аптымізацыя, пакуль — не тэхналагічных працэсаў, а — сеткі сельскіх бібліятэк. Карацей, тэм для абмеркавання ды аналізу хапае. Я дадаў бы яшчэ абнаўляльнасць і спісанне фондаў, новыя паступленні ды абарачальнасць кніг, выкарыстанне электронных рэсурсаў, доступ да аддаленых даных, праблему чытання...

— **Давайце згадаем 370 каментарыяў, што з'явіліся на інтэрнэт-форумах у дачыненні да бібліятэчнай прафесіі. Каменты, на наш погляд, — не надта аб'ектыўныя. Ваша стаўленне да сітуацыі?**

— Найперш хачу падзякаваць газеце за тое, што яна адстойвае інтарэсы бібліятэкараў, што яна апублікавала з гэтай нагоды пункты гледжання нашых калег і аднадумцаў... А сітуацыя — жахлівая. Калі праца бібліятэкара нізка цэнніцца ў грамадстве, гэта прыкра. Сёння гэта склалася? Не. Бібліятэкар ніколі не меў высокіх заробкаў... Наконт каментараў. Па ўсім бачна: іх пішуць тыя, хто не бывае ў бібліятэках, не ведае іх і ўвогуле не чытае літаратуры. Згодны з тымі бібліятэкарамі ды чытачамі, якія выказаліся на старонках "К" у абарону прафесіі. Калі не патрэбен бібліятэкар, дык навошта нам тады ўрач ды настаўнік? Усе рэцэпты і веды ёсць у Інтэрнэце. Між тым сучаснае грамадства — гэта грамадства прафесіяналаў. У нашай сферы — таксама. Не так шмат прафесій, што згадваюцца ў Бібліі. Пра бібліятэкара ж там напісана...

— **Ці задаволены вы падрыхтоўкай бібліятэкараў у БДУКІМ?**

— Задаволены. Але адукацыйнае пытанне найпрост звязана з прэстыжнасцю прафесіі. Які, скажыце, бацька пажадае, каб дзіця пасля ВНУ атрымлівала менш, чым асоба без адукацыі? А якасць абітурыентаў, студэнтаў менавіта ад гэтага залежыць. Але іх рыхтуюць, і ўзровень падрыхтоўкі на постсавецкай прасторы — адзін з лепшых. У Маскве ды Санкт-Пецярбургу бібліятэчныя факультэты — на мяжы скасавання. Камерцыялізацыя ж яшчэ дасца ў знакі. У Беларусі, з гонарам кажу, захавалі сістэму бібліятэчнага навучання. А выкладчыкі БДУКІМ са студэнтамі прыходзяць на стажыроўку ў нашу бібліятэку...

— **Два прыклады з практыкі наконт узаемаадносін паміж грамадствам і бібліятэкарам. У адным з раёнаў бібліятэка была зачынена ў рабочы час, а якраз чытачка прыехала на ровары: бразгнула замком, выказала ўсё, што пра бібліятэкараў думала, і з'ехала ні з чым... Адкуль ёй было ведаць, што санітарны дзень тут: абвесткі ж не было адпаведнай... І яшчэ прыклад. На Асіповічыне ў адной з вёсак бібліятэкарам — Віктар Бузаноўскі, сярод каляжанак — адзіны мужчына. Калі нясе кнігі, скажам, у школу, пакідае абвесткі на слупах: "Буду праз 15 хвілін", "Буду праз 10 хвілін"... У Радзянцы кажуць у такіх выпадках: "Антонавіч па справах выправіўся". Дык Віктару Антонавічу ў сваёй вёсцы вераць, вакол яго гуртуюцца... Іншым разам не ў памеры акладу справа, калі мы гаворку вядзем аб прафесіяналах.**

— Згодзен. Але калі заўтра заробкі бібліятэкара, настаўніка ці ўрача павялічацца ў пяць разоў, сітуацыя раптоўна не палепшыцца. Патрэбна матывацыя, каб у прафесію ішлі самыя-самыя. Маю на увазе ролю асобы, без якой у нашай сферы не абыходзіцца...

"К" працягвае пашыраць "калекцыю" цікавых сустрэч з людзьмі, якія маюць свой погляд на рэчы, справы і з'явы. Гэтым разам "галерэю" папоўніў дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Раман МАТУЛЬСКІ. Яго без ваганняў можна назваць галоўным кніжнікам краіны. Гэтага статус НББ вымагае. Кіраваць такой установай і знаходзіцца ў баку ад развіцця бібліятэчнай справы, скажам, на сяле, — проста немагчыма. Раман Матульскі быў дэканам адпаведнага факультэта Універсітэта культуры і мастацтваў, з'яўляецца аўтарам манаграфій і падручнікаў, па якіх вучыліся і вучацца бібліятэчнай справе на аб'ягах былога Савецкага Саюза... Цяпер кіруе галоўнай кніжнай установай краіны. А віртуальная чытальня зала "Нацыяналкі" — сэрца, сетка ж ЦБС па краіне — крывяносная сістэма. А ўсё разам — жывы арганізм, чыгальніцкія інтэрнэт-магчымасці якога ўпэўнена павялічваюцца. Але і хвароб у яго хапае. Пра гэта і гутарылі.

Падрыхтавалі Яўген РАГІН, Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

Не толькі матывацыя...

Раман МАТУЛЬСКІ. / Фота да артыкула Аліны САУЧАНКА

Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — пра ўстанову ў соцыуме, "2020", "аблогі", асобу і... зноў жа, асобу

— **Дык, можа, псіхалагічную дысцыпліну на факультэце ўвесці "Як стаць асобай"?**

— Ёсць такая дысцыпліна — "Псіхалогія чытання"... Тут гаворка — пра агульную культуру грамадства. Бібліятэчная сістэма — гэта сістэма "чалавек — чалавек". А калі мы гаворку вядзем пра дзіцячую бібліятэку? Кантакты з падлеткамі — вельмі тонкая матэрыя. Лёгка можна ахвоту да чытання адбіць. Калі бібліятэкарка — пшчотная, добразычлівая, дык і дзеці вакол яе будуць гуртавацца. Інакш кажучы, бібліятэкар — як святар... Згадаю сваю педагагічную дзейнасць. Прыязджаюць завочнікі, сярод іх ёсць і "жонкі брыгадзіраў", бо "жонкі калгасных старшынь", як правіла, працуюць у бухгалтэрыі. Дык вось першым патрэбен толькі дыплом, каб не чапалі... Давайце падумаем, што мы стымулюем у бібліятэкараў. За савецкім часам — "правільную" статыстыку па кнігавыдачы ды фондах. І не толькі ў бібліятэчнай спра-

ве. Тэма "бункернай вагі", "правільнай" справаздачы існуе і ў сельскай гаспадарцы ды ў іншых галінах... Гэты менталітэт — жывы... А за мяжой дзейнасць бібліятэкі ацэньвае чытач. Дый нам час ужо больш увагі надаваць Закону аб мясцовым самакіраванні. Людзі павінны адчуць сябе адказнымі гаспадарамі той зямлі, дзе жывуць і працуюць. Трэба прызнаць, што да працы ў такім алгарытме пэўныя частка нашых бібліятэкараў не гатова.

— **З-за пенсійнага ўзросту?**

— Не варта думаць, што новыя будуць аўтаматычна лепшымі. Бібліятэкар, дырэктар клуба павінны працаваць не на справаздачу, а на станочны сацыяльны эфект, каб насельніцтва задаволена было... І калі павысяцца заробкі работнікаў культуры, у сферу прыйдзе больш маладых людзей, з якіх можна будзе выбраць лепшых... Я завітаў у адну з бібліятэк, дзе жанчына ў пенсійным узросце нават камп'ютарам не можа карыс-

тацца... Можна не сумнявацца: прыйдзе адукаваны спецыяліст — пойдзе і цікавая справа.

— **Ад бібліятэкара сёння залежыць, ці будзе вёска жыць...**

— У мяне наконт сельскіх устаноў наступная прапанова да мясцовых улад ёсць: трэба такі нарматыў увесці, каб скасоўваць бібліятэку толькі пасля таго, як тут сам па сабе скасуецца продаж спіртных напоў...

— **Нам, па ўсім відаць, як паветра патрэбна Дзяржаўная праграма па падтрымцы і бібліятэк, і чыгання...**

— Можна адназначна адказаць: такая праграма ніколі не пашкодзіць. Але я хачу вось што зазна-

ці... Наколькі дзейная ў нашым раёне, да прыкладу, наша Беларуска-бібліятэчная асацыяцыя?

— Інакш кажучы, ці можа бібліятэчная грамадскасць паўплываць на рамонт даху маладзечанскай бібліятэкі? На сёння магчымасці ББА — не надта вялікія, але гэта не значыць, што трэба маўчаць і апусціць рукі. Як кажучы ў народзе, пад ляжачы камень мы не цячэ...

— **Паколькі мы распачалі гаворку пра матэрыяльную базу, нельга тут не згадаць раёны, дзе з-за адсутнасці зімовай гумы аўтабібліятэка не магла працаваць на абслугоўванне чытачоў з аддаленых вёсак...**

— Класічная мадэль бібліятэкі мае чатыры складнікі: фонд, чытач, матэрыяльная база, персанал. І няма тут галоўнага элемента: калі адзін з іх адсутнічае, сістэма няўхільна развальваецца... Аптымізацыя ў нашай справе — патрэбная: у краіне на душу насельніцтва больш бібліятэк, чым у Германіі, якая мае адну з наймагутных эканомік у Еўропе. У свой час мы скарацілі сетку і зрабілі стаўку на бібліобусы. Іх увялі аж у 1974 годзе, пасля цэнтралізацыі сістэмы. З таго часу актуальнымі сталі пытанні недахопу машын, бензіну, запчастак на рамонт. Пытанні не зняты з парадку дня і па сёння. Хто вінаваты? Вы можаце сказаць, маўляў, дырэктар ЦБС, начальнік аддзела не настаялі, не пераканалі кіраўніцтва раёна, што іхняя справа — важная і на яе не шкада грошай з бюджэту. Усё так, але... Мне ў бібліятэцы, каб перанесці з месца на месца разетку, патрэбна праект замовіць, які каштуе немаведама колькі. Я выкручуся, перанясу, але калі з яе дым пойдзе, з мяне дзесяць скур здымуць... Так, дырэктар ЦБС не павінен у шапку спаць. Але па якой прычыне яму, чалавеку на дзяржаўнай пасадзе, пастаянна трэба выкручвацца? У працоўным кантракце пазначана, што тыя, хто запрасяў яго на працу, павінны таксама выконваць свае абавязкі...

— **У такім выпадку кіраўніку ЦБС чакаць — не дачакацца...**

— Але ж мы — людзі культуры, павінны яе несці грамадству, а культура выпворчасці, культура кіравання — абавязковыя ўмовы для нармальнага працоўнага адносіна.

— **Але ж і такіх сітуацый шмат, калі старшыня райвыканкама выказвае прэтэнзіі да работнікаў культуры: маўляў, ніхто ніколі не прыйшоў і не давёў сваю патрэбнасць раёну, грошай не папрасіў на той або іншы праект, бо ніколі той праект не прапанаваў, бо працаваў па накатавым...**

— У кожнага свая праўда. Але калі дырэктар не будзе вышукваць спонсараў, не стане рабіць стаўку на пазабюджэтку, на пасадзе ён не затрымаецца...

— **Услед за Дзяржаўнай праграмай "Культура Беларусі", што дзейнічае да канца 2015 года, прыйшла наступная, якую між сабой называюць "Дваццаць-дваццаць" — "2020". Што вы можаце сказаць пра яе лёс?**

— Наколькі ведаю, праграма зараз абмяркоўваецца на ўзроўні рэгіёнаў. Натуральна, там ёсць раздзел "Бібліятэчная справа". Які лёс чакае праграму? Гэтае пытанне — не да мяне. Спадзёў ускладаем і на іншую Дзяржпраграму — па інфарматызацыі, разлічаную на наступную пяцігодку. Мы ўнеслі свае прапановы. Цяпер праграма таксама фарміруецца.

— **У плане аўтаматызацыі бібліятэк вы задаволены рэалізацыяй праграмы, што яшчэ дзейнічае? Наколькі сур'ёзным быў уплыў эканамічнага крызісу?**

— Тэма нерытмічнага фінансавання для аўтаматызацыі бібліятэч-

чыць. Платныя паслугі ў бібліятэках называю падаткам на чытанне. А апошняе нам неабходна стымуляваць. Корань культуры, нацыі — у вёсцы, колькі б там людзей ні заставалася. Гарэлку трэба абкладаць падаткамі, а не кнігі ды дзяды, якія вучацца іх чытаць. Чытанне, кнігавыданне спрадзек стымулявалі ва ўсім свеце. Згадайце Скарыну, які без фундацый нічога не здолеў бы зрабіць. Былі на Беларусі калісьці платныя публічныя бібліятэкі, дык яны гібелі... Патрэбна праграма. І для падтрымкі беларускай літаратуры — не толькі мастацкай, — і для падтрымкі чытання. Варта і бібліятэчную сетку захаваць, што засталася... Яшчэ адзін нюанс. Чалавек са сваёй цёплай хаты, дзе ўсе выгоды пад рукой і камп'ютар ёсць, пойдзе ў бібліятэку, калі там крыху лепш, чым ва ўласным доме. І, трэба аддаць належнае, матэрыяльная база бібліятэк апошнім часам значна ўмацавалася.

— **Сёння бібліятэчных прыпісак шмат?**

— Статыстыка — аснова для кіравання. Але статыстыка і недакладнай бывае. Я так думаю, што сітуацыя тут пакрысе паляпшаецца. Да прыкладу, у нашай установе з'явіўся камп'ютарны ўлік чытачоў. А на месцах палон справаздачных лічбаў яшчэ моцны. І каму гэта трэба? Ці не час спыніцца на рэальных паказчыках? Нельга рухацца наперад, маючы стратэгію, распрацаваную на міфічных лічбах... А вось школьныя бібліятэкі не трымаюць справаздач. У адной вёсцы, напрыклад, ёсць публічная ўстанова і школьная. Першай даводзіцца план аказання платных паслуг, другой — не.

— **У барысаўскай бібліятэцы імя Каладзева нават мастацкая галерэя ёсць. З гэтай нагоды, якімі вам бачацца сацыяльныя функцыі бібліятэк?**

— Усё павінна рабіцца без прымусу і незразумелай канкурэнцыі. Бібліятэка — храм кнігі. Але чыста з гаспадарчых мэт пад адным дахам размяшчаюцца і клуб з філіялам музычнай школы. І гэта цудоўна, калі для насельніцтва зручна. Гаворка тут — пра ўзаемадзеянне творчых сіл пад дахам агульнага Цэнтра культуры... Не бачу сэнсу ў канкурэнцыі з галерэяй. Гаворка — толькі пра творчае супрацоўніцтва. У нас у НББ таксама шмат выставачных плошчаў, але ж мы не канкуруем з Нацыянальным мастацкім музеем...

— **У Маладзечне бібліятэка імя Максіма Багдановіча ўсю зіму прастаяла без даху. Быццам і не вельмі хвалявала гэта кагось-**

най галіны — асноўная. І вельмі добра, што юрыдычна ды фінансва вырашана пытанне падключэння абласных устаноў да Віртуальнай чытальнай залы НББ. Не ўсё атрымалася па рэгіёнах з набыццём камп'ютарнай тэхнікі і праграмага прадукту. 62 працэнты устаноў маюць доступ да Інтэрнэту, 60 — электронную пошту, і толькі 4 — стварылі ўласныя сайты...

— **Вось вы жакаце: воблачныя тэхналогіі... А хто імі будзе займацца, хто іх стане ствараць у бібліятэчнай сферы, калі праграмістаў у штатных раскладах папросту няма?**

— Воблачныя тэхналогіі — гэта якраз і выйсце з сітуацыі недахопу патрэбных ІТ-кадраў ды абсталявання ў бібліятэцы. Тым больш, зараз заробак праграміста ў бібліятэцы — яшчэ ніжэйшы, чым у бібліятэкара, бо гэта не асноўны для ўстановы культуры від дзейнасці. Мы пачалі вырашэнне дадзенага пытання, стварыўшы карпаратыўныя бібліятэчныя сеткі...

— **Вы маеце на ўвазе стварэнне віртуальных залаў у абласных бібліятэках краіны?**

— І віртуальныя чытальныя залы, і карпаратыўныя бібліятэчныя сеткі, так званыя СЭКі — менавіта гэта і ёсць пакулы што адзіныя прыклады сеткавага ж узаемадзеяння бібліятэк Беларусі. Гэта калі не адзін чалавек нешта робіць, а ўсе агулам працуюць над нейкім пытаннем, над кантэнтам... А тыя, хто карыстаецца СЭКамі, праблем з камп'ютаршчыкамі не маюць, бо за праграмае забеспячэнне ў іх адказвае Нацыянальная бібліятэка. А вось далей мы плануем наступны крок — воблачныя тэхналогіі.

— **І ў чым жа мае праяўляцца іх "воблачнасць"? Ці акажуцца гэтыя найноўшыя тэхналогіі даступныя ў рэгіёнах? І, галоўнае пытанне, калі?**

— Воблачныя тэхналогіі — гэта мая мара, бо нашы еўрапейскія калегі менавіта так зараз і працуюць. Яшчэ на пачатку 1990-х, калі мы ездзілі ў краіны Захаду, у тамтэйшых бібліятэках сервераў, звязаных з камп'ютарамі, не было. Бо сервер не патрэбен ні ў раённых, ні ў абласных бібліятэках, ні нават у Нацыянальнай! У нас яны, натуральна, ёсць, гэтыя серверы, але я проста мару ад іх пазбавіцца! Бо дзе серверы, там і іхняе абнаўленне, набыццё іх пад заказ, іхні рамонт, забеспячэнне найноўшым праграмным прадуктам, а гэта ўсё вялізныя грошы...

— **І што ў такім выпадку рабіць?**

— "Воблака" — гэта значыць, што ў бібліятэцы няма ні сервераў, ні праграмага прадукту... Яны ёсць недзе "там", у профільнай дзяржаўнай ці прыватнай структуры, якая і забяспечвае бесперабойнае абслугоўванне камп'ютараў, клапоціцца пра абнаўленне праграмага забеспячэння і гэтак далей... Бібліятэкарам трэба толькі раз на месяц пералічыць гэтай установе грошы — і ўсё. Так сама, як мы плацім за святло, ацяпленне... Бо бібліятэкі павінны займацца сваёй справай, а не думаць пра набыццё новай праграмы, камп'ютараў, распрацоўваць сайты... Тое не іхняя справа, а — людзей, якія гэтым займаюцца прафесійна...

— **Усё гэта называецца, пад аецца, словам "аўтсорсінг"...**

— Менавіта так. Мы перадаём усе неўласцівыя бібліятэцы функцыі прафесіяналам, а самі толькі ствараем кантэнт, арганізуем доступ да гэтага кантэнту карыстальнікам, чытачам... Дарэчы, наколькі я ведаю, у новай Дзяржаўнай праграме па сферы культуры, разлічанай да 2020 года, менавіта пытанне аўтсорсінгу — перадачы прафесіяналам неўласцівых устаноў культуры функцыі — з'яўляецца адным з най-

больш важных. Хоць мы з савецкіх часоў прывыклі заўсёды мець сваё: аўтамабіль, пэўны набор інструментаў ці тыя ж серверы... Але гэта няправільна. Трэба рабіць наадварот: замаўляць аўтобус у транспартнікаў, абстругоўваць бібліятэкі з дапамогай ІТ-фірмы, мыць падлогу пры дапамозе адпаведных арганізацый... Паўтаруся, кожны павінен рабіць сваю справу.

— **Але калі тое акажацца магчымым рэалізаваць на практыцы?**

— Мы, да прыкладу, зараз пераводзім прыбіральныхшыкаў Нацыянальнай бібліятэкі менавіта на аўтсорсінг. Тое ж самае робім, калі наймаем па тэндары арганізацыю, якая мае ўвесь будынак "Нацыяналка" звонку. Бо для такой справы патрэбны альпіністы-высотнікі, прафесіяналы ў сваёй галіне. Ну, пагадзіцеся, не будзем жа мы ствараць аддзел альпінізму!.. Што да часу, калі ўсе неўласцівыя бібліятэкарам справы будуць перададзены на аўтсорсінг, дык гэта справа не аднаго года...

— **У дадзенай справе таксама шмат залежыць і ад саміх бібліятэкараў, бо не кожны сёння жадае ісці ўслед за новым, асвойваць тыя ж новыя тэхналогіі, а звычайна працуе, як і пяць, і дзесяць гадоў таму...**

— Зразумела, мы павінны падштурхоўваць да гэтых інавацый і бібліятэкараў, змяняць іх псіхалогію. Але штурхаць трэба і органы ўлады, змяняць і іхнюю псіхалогію, бо ўсё, пра што я зараз скажу, — гэта логіка сённяшняга дня. Натуральна, без грошай усе гэтыя нашы словы наўрад ці ператворыцца ў рэальнасць...

— **І яшчэ пытанне: ці ж нармальна гэта, калі ў 2015 годзе толькі 62% айчынных бібліятэк маюць выхад у Інтэрнэт?**

— Канешне ж, не. Але адкажу так: з аднаго боку, гэта магчымасці і жаданне грамадства, а з іншага — магчымасці ды жаданні супрацоўнікаў бібліятэкі. На апошняй калегіі Міністэрства культуры краіны намеснік кіраўніка Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Ігар Бузюўскі казаў пра тое, што трэба змяніць падыходы і не пакідаць Міністэрства культуры і ўласна галіну культуры апошняй у спісе на фінансаванне... І з гэтым я цалкам згодзен. На мой погляд, справа тут — у псіхалогіі мясцовых улад. Што да бібліятэкараў, дык значным тормадам па ўжараненні камп'ютарызацыі ды інфарматызацыі ў бібліятэках краіны, на маю думку, з'яўляецца прафесійны менталітэт, прафесійная псіхалогія бібліятэкараў. У Брэсце жывуць такія ж разумныя людзі, як і ў Гомелі. Але калі мы глядзім на лічбы запатрабаванасці таго або іншага рэсурсу ў рэгіёнах, то многае можам для сябе адзначыць. І дзесьці, напрыклад, карыстаюцца найноўшымі распрацоўкамі, а ў іншых раёнах жывуць па прынцыпе "Ды не чапайце вы мяне, я і так пражыву, без воблачных тэхналогій!". І гэта, натуральна, засмучае...

— **А ці будзе, да прыкладу, паспяхова прыватная бібліятэка? Або кавярня, дзе, акрамя прапановы папіць кавы ды чаю, можна пачытаць кнігі, часопісы, газеты?..**

— У нас на 22-м паверсе Нацыянальнай бібліятэкі нешта падобнае якраз і зрабілі: там і кавы можна папіць, і кніжку пачытаць... Але прыватная платная бібліятэка з кавай ці чаем наўрад ці акажацца запатрабаванай... Можна паверыць мне як спецыялісту, бо гэтую ідэю нікому яшчэ не давалася ажыццявіць...

— **У звязку з аўтаматызацыяй і камп'ютарызацыяй, яшчэ адно пытанне: ці не здарылася так, што ў бібліятэкараў сёння працы значна паболела, а заробкі засталіся такія ж, як і**

раней? Ці ёсць у іх грашовыя стымулы?

— Зразумела, што ўся аўтаматызацыя і камп'ютарызацыя павінна мець вынікам інтэнсіфікацыю працы. Гэта значыць, праца бібліятэкара мусіць палягчацца, а там, дзе раней патрабавалася пяць супрацоўнікаў, сёння павінен шчыраваць адзін. Усё гэта робіцца з той мэтай, каб бібліятэкару заставалася больш часу для галоўнага — для чытача. Што да прэмій... У большасці заходніх бібліятэчных сістэм прэмій проста няма. Там ёсць кантракт і ёсць зарплата, за якую ты павінен сумленна працаваць. Але бібліятэкар там атрымлівае нармальны, сярэдні для краіны, заробак, на які можа спакойна жыць, выязджаць раз на год у замежжа, на курорт ці адкладаць грошы... У нас жа ўсё наадварот. Мы прывыклі, што кожны можа разлічваць на прэмію ці даплату... Думаю, гэта не зусім правільна.

— **Але ж ці можна ўсё аўтаматызаваць? Нехта, да прыкладу, кожны тыдзень ходзіць у бібліятэку, бо ведае: там вельмі добрыя супрацоўнікі, з якімі заўсёды ёсць пра што пагаварыць...**

— Я толькі пра гэта і збіраўся сказаць. Яшчэ з савецкіх часоў было вядома, што бібліятэка выконвае сацыяльную ды ідэалагічную функцыі. Гэта тое месца, дзе можна пагаварыць, нешта абмеркаваць, пацікавіцца... Асабліва ў сельскай мясцовасці... Таму гэтую функцыю бібліятэкараў нельга падмяніць ніякай, нават самай разумнай, машынай ці камп'ютарам. Так што робат-выдавальшчык кнігі ў нас, думаю, не прыжывецца ніколі...

— **Атрымліваецца, бібліятэкар запатрабаваны ў грамадстве менавіта з гэтай, сацыяльнай, прычыны?**

— Гэтая сацыяльная функцыя бібліятэкара вельмі запатрабавана, і, як мне здаецца, так будзе ў грамадстве заўсёды. Ёсць такі метады кіравання: метады "доўгай рукі". Метады "кароткай рукі" — гэта паказчыкі, якія трэба выканаць за пэўны перыяд, а вось метады "доўгай рукі" прымяняецца да шэрагу сацыяльных сістэм, і там канкрэтныя паказчыкі не патрэбны. У такіх выпадках звяртаюць увагу на сацыяльную значнасць для грамадства таго або іншага інстытута, на тое, як грамадства ацэньвае яго дзейнасць...

— **А што зараз чытаюць людзі? Чым цікавяцца? На што трэба звяртаць увагу тым жа кнігавыдаўцам, каб задаволіць запыты наведвальнікаў бібліятэк?..**

— Каб адказаць на гэтае пытанне, трэба абавязкова пагаварыць пра фонды. З савецкіх часоў у бібліятэках Беларусі засталася шмат той літаратуры, якая сёння, па вялікім рахунку, не патрэбна. Справа ў тым, што ў апошнія гады існавання БССР айчынным бібліятэкі выйшлі на адно з першых месцаў па кнігазабяспечанасці ў СССР. Але гэта былі не тыя кнігі, якія чытаюць усе: там было шмат палітычнай літаратуры, вузкасפעцыялізаваных выданняў... Яшчэ адзін важны факт: да 1961-га перад бібліятэкарамі стаяла задача выйсці на абарачальнасць публічных бібліятэк з паказчыкам "тры". Гэта значыць, кожная кніга павінна быць выдадзена чытачу як мінімум тры разы. Нягледзячы на ўсе высілкі, вышэй за 1,1 гэты паказчык не ўзняўся...

— **Думаю, галоўную ролю адыгрывае псіхалогія мясцовых улад: як так, я скарачу ў два разы фонд? Але калі мы аптымізуем фонды, дык бібліятэкарам будзе працаваць значна лягчэй".**

— **Гэта было звязана якраз з тым, што ў бібліятэках мелася шмат незапатрабаванай масавай чытачым літаратуры?**

— Безумоўна. І зараз абарачальнасць фондаў у бібліятэк Беларусі тая ж — 1,1. Вось гэта і ёсць праблема. Рэсурс — велізарны, а чытачы не карыстаюцца. Зараз, праўда, бібліятэкам не засылаюць тыя кнігі,

што ім не патрэбны. Але і запатрабаванай літаратуры, той, якую заўсёды будуць чытаць, вельмі недастаткова. Мала кулінарных кніг, мала энцыклапедыяў, мала дэтэктываў і так званых жаночых раманаў... Але гэты дэфіцыт не стрымліваецца рынкам ці дзяржавай, як калісьці. Ён стрымліваецца фінансавымі магчымасцямі бібліятэк...

— **І якое выйсце з сітуацыі? На цяперашні момант павялічыць фінансаванне бібліятэк дзяржава, як вядома, проста не ў стане...**

— Нам трэба сур'ёзна займацца аптымізацыяй інфармацыйных рэсурсаў і фондаў. Навошта мы ўтрымліваем велізарныя фонды, якія не запатрабаваны чытачом? Бо для іх патрэбны асобныя, вялікія памяшканні, дзе цёпла, светла, ёсць пажарная ахова і гэтак далей... За ўсё гэта трэба плаціць. Але пагадзіцеся, такое памяшканне можна было б выкарыстаць для іншых мэт! Ці ўвогуле здаць у арэнду ды атрымліваць за гэта грошы... Вось у чым пытанне. Таму сёння трэба, на маю думку, прывесці фонды бібліятэк у адпаведнасць з патрабаваннямі чытачоў. Існуе нарматыў UNESCO, згодна з якім бібліятэкі павінны абнаўляць свае фонды раз на дзесяць гадоў. Дык і трэба кіравацца гэтым нарматывам, які сёння мы выконваем толькі напалову.

— **Але спісаць літаратуру ў бібліятэцы сёння — як і за савецкім часам — для тых жа раённых бібліятэк вельмі складана...**

— Так, і я думаю, што тут галоўную ролю таксама адыгрывае псіхалогія мясцовых улад: як так, я скарачу ў два разы фонд? Але калі мы аптымізуем фонды, дык бібліятэкарам будзе працаваць значна лягчэй. Нават расстаноўка 1 000 экзэмпляраў кнігі — зусім не тое, што расстаноўка 10 тысяч. Аптымізацыя фондаў — вялікая эканомія часу, фінансавых сродкаў ды высілкаў бібліятэкараў...

— **А ці не атрымаецца так, што, аптымізуючы фонды, мы пакроцім у бок "лёгкага", так бы мовіць, "бульварнага" чытання?**

— Функцыя бібліятэк — не толькі задаволіць патрэбы чытачоў, а і сыграць на апярэджанне цікавасці сваіх наведвальнікаў. А гэтым працэсам можа кіраваць наша інтэлігенцыя, тыя аўтары, якія пішуць кнігі, выдавецтва, што адсочваюць запатрабаванні чытачоў на кніжным рынку, грамадская думка і гэтак далей... Калі ўсё гэта будзе, дык з'явіцца не толькі "лёгкае", а і сур'ёзная літаратура. Бо бадай у кожным мястэчку ёсць сімфанічны аркестр. Ён з'явіцца тады, калі гэта будзе запатрабавана, — тое пытанне агульнага развіцця і культуры грамадства. Так мае быць і ў бібліятэках: там будзе і сур'ёзная, і "лёгкае" літаратура, але трэба выхоўваць культуру чытання, якой павінны кіраваць, на маю думку, тата і мама... Больш ніхто не зможа...

— **Ёсць і іншая праблема: некаторыя бібліятэкары сёння мала чытаюць, не так добра арыентуюцца ў навінках кніжнага рынку — як беларускага, так і замежнага... І гэта, на жаль, рэаліі сённяшняга дня...**

— Бібліятэкар павінен быць інтэлігентным, ён павінен чытаць мастацкую літаратуру... Але ў ягоных службовых абавязках гэта на сёння не прапісана... Да таго ж, як вы ведаеце, чэргаў за ахвотных стаць супрацоўнікамі бібліятэкі сёння ў раёнах няшмат... Таму і атрымліваюцца такія сітуацыі, калі чытач лепш разбіраецца ў кніжных навінках, чым сам бібліятэкар. Асабліва ў вёсцы... Хаця гэтага, натуральна, быць не павінна...

што ім не патрэбны. Але і запатрабаванай літаратуры, той, якую заўсёды будуць чытаць, вельмі недастаткова. Мала кулінарных кніг, мала энцыклапедыяў, мала дэтэктываў і так званых жаночых раманаў... Але гэты дэфіцыт не стрымліваецца рынкам ці дзяржавай, як калісьці. Ён стрымліваецца фінансавымі магчымасцямі бібліятэк...

— **І якое выйсце з сітуацыі? На цяперашні момант павялічыць фінансаванне бібліятэк дзяржава, як вядома, проста не ў стане...**

— Нам трэба сур'ёзна займацца аптымізацыяй інфармацыйных рэсурсаў і фондаў. Навошта мы ўтрымліваем велізарныя фонды, якія не запатрабаваны чытачом? Бо для іх патрэбны асобныя, вялікія памяшканні, дзе цёпла, светла, ёсць пажарная ахова і гэтак далей... За ўсё гэта трэба плаціць. Але пагадзіцеся, такое памяшканне можна было б выкарыстаць для іншых мэт! Ці ўвогуле здаць у арэнду ды атрымліваць за гэта грошы... Вось у чым пытанне. Таму сёння трэба, на маю думку, прывесці фонды бібліятэк у адпаведнасць з патрабаваннямі чытачоў. Існуе нарматыў UNESCO, згодна з якім бібліятэкі павінны абнаўляць свае фонды раз на дзесяць гадоў. Дык і трэба кіравацца гэтым нарматывам, які сёння мы выконваем толькі напалову.

— **Але спісаць літаратуру ў бібліятэцы сёння — як і за савецкім часам — для тых жа раённых бібліятэк вельмі складана...**

— Так, і я думаю, што тут галоўную ролю таксама адыгрывае псіхалогія мясцовых улад: як так, я скарачу ў два разы фонд? Але калі мы аптымізуем фонды, дык бібліятэкарам будзе працаваць значна лягчэй. Нават расстаноўка 1 000 экзэмпляраў кнігі — зусім не тое, што расстаноўка 10 тысяч. Аптымізацыя фондаў — вялікая эканомія часу, фінансавых сродкаў ды высілкаў бібліятэкараў...

— **А ці не атрымаецца так, што, аптымізуючы фонды, мы пакроцім у бок "лёгкага", так бы мовіць, "бульварнага" чытання?**

— Функцыя бібліятэк — не толькі задаволіць патрэбы чытачоў, а і сыграць на апярэджанне цікавасці сваіх наведвальнікаў. А гэтым працэсам можа кіраваць наша інтэлігенцыя, тыя аўтары, якія пішуць кнігі, выдавецтва, што адсочваюць запатрабаванні чытачоў на кніжным рынку, грамадская думка і гэтак далей... Калі ўсё гэта будзе, дык з'явіцца не толькі "лёгкае", а і сур'ёзная літаратура. Бо бадай у кожным мястэчку ёсць сімфанічны аркестр. Ён з'явіцца тады, калі гэта будзе запатрабавана, — тое пытанне агульнага развіцця і культуры грамадства. Так мае быць і ў бібліятэках: там будзе і сур'ёзная, і "лёгкае" літаратура, але трэба выхоўваць культуру чытання, якой павінны кіраваць, на маю думку, тата і мама... Больш ніхто не зможа...

— **Ёсць і іншая праблема: некаторыя бібліятэкары сёння мала чытаюць, не так добра арыентуюцца ў навінках кніжнага рынку — як беларускага, так і замежнага... І гэта, на жаль, рэаліі сённяшняга дня...**

— Бібліятэкар павінен быць інтэлігентным, ён павінен чытаць мастацкую літаратуру... Але ў ягоных службовых абавязках гэта на сёння не прапісана... Да таго ж, як вы ведаеце, чэргаў за ахвотных стаць супрацоўнікамі бібліятэкі сёння ў раёнах няшмат... Таму і атрымліваюцца такія сітуацыі, калі чытач лепш разбіраецца ў кніжных навінках, чым сам бібліятэкар. Асабліва ў вёсцы... Хаця гэтага, натуральна, быць не павінна...

Мастыхін
Днямі ў сталічным Палацы мастацтва адкрылася вялікая выстаўка жывапісу і скульптуры пад назвай "Лабірынт-2". Яе ініцыятар — секцыя жывапісу Беларускага саюза мастакоў. Скульптары далучыліся пазней. Пластика ў экспазіцыі, кажучы журналісцкім слэнгам, — гэта "падвэрстка" да жывапісных палотнаў. Аднак прысутнасць скульптуры тут вельмі дарэчы, хаця б з той прычыны, што добра арганізуе экспазіцыйную прастору.

Выстаўка з такой назвай праводзілася ўжо, і ў канцэптуальным сэнсе ідэя шырокага паказу ўяго, што ёсць у наўнаўсці, усюго, што аўтары самі лічаць цікавым для публікі, аказалася вартай для запачаткавання традыцыі. Тое, што сёння робіцца ў нашым і навакольным выўленчым мастацтве з пазіцыі "вялікага стылю", якім, безумоўна, з'яўляюцца сацыяльна арыентаваны рэалізм савецкай эпохі, — не што іншае, як "разборд і бавянне". Так падаецца звонку. Але ўнутры адбываецца пошук шляху (як рэфлексіяна заваголены, так і актыўна асэнсаваны) у лабірынце магчымасцей, якія створаны сацыяльна-культурнымі варункамі ды новымі тэхналогіямі, у тым ліку інфармацыйнымі. Дый як насамрэч назваць выстаўку, дзе прадстаўлены, бадай, увесь спектр стыльавых адметнасцей і больш-менш выразна акрэсленых напрамкаў нашага жывапісу ды немалы сегмент скульптуры?

Час, калі вызначальнай рысай беларускага выўленчага мастацтва былі кананізаваны рэалізм і сюжэты шэраг, вывераны паводле дзяржаўнай ідэалогіі, даўно мінуў. Новая "вавілонская вежа" на грунце чарговай глабалізацкай ідэі вядуццаця няхуча — мастак пакуль сам сабе і ідэалаг, і цэнзар. Адсюль — сожэтная ды стыльвая разнастайнасць, якой, інаоў нагадаю, да нейкай ступені пачае параўнанне з лабірынтам. Канешне ж, не ў тым сэнсе, што выйсці няма, а таму, што нават у чыстым полі, пазбуўленым выразных арыенціраў, заблукаць так жа лёгка, як і ў скляпеннях барлогі Мінатаўра.

Мне давалося прысутнічаць на адкрыцці выстаўкі і пагурыць з

Тэатральная плошча

Чарга па месца ў гісторыі

У Слоніміскім драматычным тэатры адбылася здача новага спектакля па п'есе рускага драматурга Мікалая Эрдымана "Самазабойца" ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра тэатра Васіля Слўца. Прэм'ерыны паказ на сцэне тэатра запланаваны на заўтра.

П'еса, як і спектакль "Самазабойца", — гэта твор аб свабодзе, гэта бунт "маленькага" чалавека супраць вялікага механізма націску, супраць знішчэння жыватворных магчымасцей асобы. Эрдыман некалі быў адзіным сатырыкам у савецкай драматургіі, які высмелаў сістэму ўлады, а не асобныя чалавечыя недахопы. Камічная і трагічная, п'еса Эрдымана — пра чалавека, які не знаходзіў сабе месца ў жыцці да таго часу, пакуль не вырашыў з жыццём развітацца. Ёўым чалавекам з'яўляецца Сямён Сямёнавіч Падскальнік, каго цудоўна ўвасабіў вядучы майстар сцэны тэатра Уладзімір Навумік. Сямён Сямёнавіч — звычайны чалавек, беспрацоўны і даволі апалтычны.

Навальніца? Дык не...

Ці патрэбен творцу стымул?

яе ўдзельнікамі. Як станоўчы факт адзначалася тое, што такія розныя творы могуць адначасова знаходзіцца ў адной экспазіцыйнай прасторы. Ёўкая дэманстрацыя талерантнасці — якое ні ёсць, а дасягненне нашага культурнага развіцця. Але не абміналі ў размовах і такую акалічнасць: тут няма за што зачапіцца воку. Калі я сачу за творчасцю таго або іншага мастака, альбо калі асабіста знаёмы з жывапісцам ці са скульптарам, дык усё адно спынюся ля іхніх работ, бо мне цікава, што новага на творчым рахунку неаб'якавых мне асоб. Ёў-

та інтарэс прыватнага характару. А вось, каб убачанае накрыла ўражаннем, як навальніца ў полі (а мне, хоць не часта, але даводзілася быць ёўкая дэманстрацыя талерантнасці — якое ні ёсць, а дасягненне нашага культурнага развіцця. Але не абміналі ў размовах і такую акалічнасць: тут няма за што зачапіцца воку. Калі я сачу за творчасцю таго або іншага мастака, альбо калі асабіста знаёмы з жывапісцам ці са скульптарам, дык усё адно спынюся ля іхніх работ, бо мне цікава, што новага на творчым рахунку неаб'якавых мне асоб. Ёў-

Не хачу, каб мае словы патлумачылі так, нібыта на выстаўцы няма на што паглядзець. Прынамсі, цікавымі мне падаліся спробы Андрэя пад такім уздзеяннем твораў мастацтва, прычым — беларускіх аўтараў, дык не... Чаму? Кажучы, у мастацтва няма матывацыі рабіць нешта грунтоўнае. Але і лайдачыць ён не можа, бо творчая натура патрабуе хоць мастака, альбо калі асабіста знаёмы з жывапісцам ці са скульптарам, дык усё адно спынюся ля іхніх работ, бо мне цікава, што новага на творчым рахунку неаб'якавых мне асоб. Ёў-

чэнкі, Зоі Луцвіч, Марты Шматавай, Уладзіміра Кожуха... Дый пластика Аляксандра Шомава, Мікалая Дробыша, Сяргея Аганова, Алега Варвашэі вартай таго, каб наведваць выстаўку. Творчы і прафесійны патэнцыял нашых мастакоў не падлягае сумневу.

Парадакслана (а мо і заканамерна) тое, што на выстаўцы мне запомнілася не столькі убачанае, колькі пачутае. Адзін з твораў, скептычна ацаніўшы форму ды змест таго мастацтва, якое ў Беларусі называюць авангардным, сучасным, актуальным, згадаў творчы праект, дэманстрацыю якога ён бачыў не так даўно ў Польшчы. Ёўты праект мае прадстаўляць апошняю на прэстыжнай мастацкай імпрэзе. Ягоная тэма — уваходжанне сучаснага чалавека ў свет мастацкай класікі. Дык вось... Фактычна, гэта кіно. На сцяну праецируецца выява вядомага, знакавага палатна славутага майстра даўняга часу. Да яго падыходзіць чалавек, разглядае, потым разварочваецца і... апынаецца на карціне. Потым — другі, трэці... Мноства людзей з'яўляюцца спачатку як глядачы, а потым становяцца персанажамі жывапіснага твора, гарманічна (як ні дзіўна!) дапаўняючы класічнае палатно. Ёўты натуолі гамоніць, жостыклое, жыве ўнутры карціны. Такім чынам, у новай якасці паўстае сам класічны твор, і думка пра значнасць культурнай спадчыны мінулага для сённяшняга чалавека выяўлена выразна і даступная разуменню людзей розных інтэлектаў.

Мой суразмоўца быў шчыра ўражаны і задумай, і рэжысурай, і майстарскай рэалізацыяй задумы ды карыстаным для гэтага інструментарыем. Відавочна, што зладжана працавала вялікая каманда. А праца камп'ютарчыкаў у гэтым праекце заслугоўвае найвышэйшай пахвалы.

Вось на якія ўзоры, на якія ўзроўневы, на думку майго суразмоўцы, варта арыентавацца. Тады і такія традыцыйныя формы мастацтва, як жывапіс, графіка, скульптура, зможу набыць вартасць у вачах грамадства. Мушу згадзіцца з дасведчаным чалавекам...

І яшчэ. Адначасова і побач са згаданай выстаўкай разгорнута невялікая персаналіная выстаўка мастака Арлена Міхайлавіча Кашкурэвіча — ад ранніх твораў да самых апошніх. Вось гэта ўражанне! Сапраўды як навальніца ў полі... А якая ў генія была матывацыя ствараць шэдэўры?..

Я ўжо і не памятаю, калі апошняя такая цудоўная выстаўка работ мастакоў тэатра і кіно праходзіла ў Палацы мастацтва. Вельмі даўно. І за сёлёною экспазіцыю — вялікі дзякуй Беларускаму саюзу мастакоў ды адпаведнай яго секцыі мастакоў тэатра і кіно, члены якой так уважліва падышлі да адбору макетаў да спектакляў, эскізаў тэатральных і кінадэкарацый ды касцюмаў, да "таямніц" распрацовак анімацыйных фільмаў і лялечных пастаноўак.

Барыс КРЭПАК

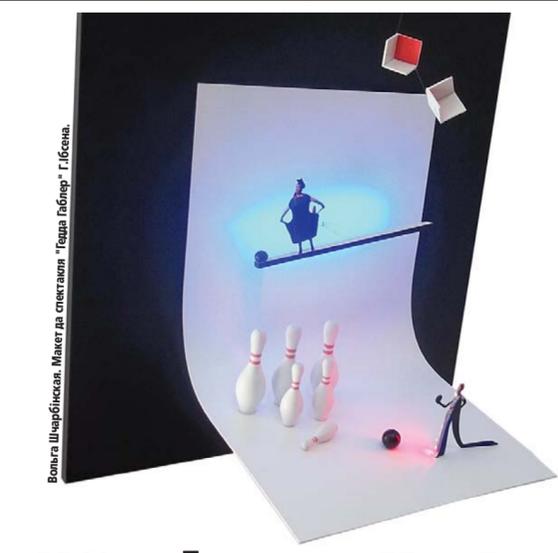
Канешне ж, перш за ўсё мяне ўразіла колькасць макетаў: больш за 35! А таленавіта зрабіць складаны выставачны макет, зразумела, — справа няпроста, нават у параўнанні з эскізамі дэкарацый ці раскадроўкай для нейкай анімацыйнай стужкі. Я ўжо не кажу, што сёння свае дасягненні ў галіне сцэнаграфіі прадставілі на суд глядача каля дваццаці тэатраў краіны і кінастудыя "Беларусьфільм", а яшчэ ёсць і дыпломныя праекты, і слайд-шоу фатаграфій, і нават арыгінальны эскіз да аднаго тэлепраекта пад назвай "Летапіс пачуццяў" Антаніны Шчаслівай і ейны ж эскіз да навагодняй праграмы-шоу 2013 года.

Асабіста мне стала зразумела, што гэтая галіна выяўленчага мастацтва паступова завабывае ўсё большую папулярнасць, хаця дзе-нідзе можна пачуць, што для беларускай сцэнаграфіі і кінадэкарацыйнага мастацтва надыйшлі цяжкія часіны адносна яго папулярнасці сярод глядачоў. Таму, маўляў, трэба хадзіць на спектаклі ў тэатры і ў кіназатры, а не на выстаўкі "рабочых эскізаў" ці "макетаў", якія бэ "жыцця", без існавання на сцэне альбо на экране — нішто. Але гэта не зусім так. Па экспазіцыі можна дакладна вызначыць "выўленчы эрзэ" тэатраў і кінамастакоў.

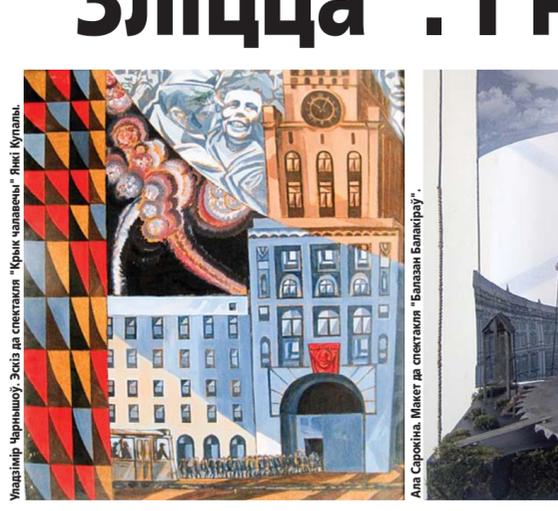
Асабліва выразна гэтае дыялектычнае двухадзінства спецыфікі творчасці мастака кіно праявілася ў эскізах да новых анімацыйных стужак "Іаган Штраус" з цыкла "Старое піяніна" Свята-Ланы Кавалеўскай і "Салавей" Дзмітрыя Сурыноўчана. Таксама цікавыя творы Таццяны Кубліцкай да сваіх рэжысёрскіх карцін "Піліпка" і "Песня жаўрука". Але кінаработ і тэлепрабоду ў экспазіцыі ўсё ж да крыўднага вельмі мала.

Загадка і тое, што я чамусьці не знайшоў на выстаўцы сцэнаграфічных шэдэўраў нашага знакамітага мастака кіно Івана Ушакова; ад Яўгена Чамадурова і Аскара Марыкса да Юрыя Тура, Васіля Галубовіча, Армэна Грыгар'янца, Івана Ушакова; ад Яўгена Ганкіна, які працаваў яшчэ з Сяргеем Эйзенштэйнам, да выхаванцаў ВГИКа 1960 — 1990-х, што зрабілі "Беларусьфільм" "цукеркачкай" у галіне кінадэкарацыі.

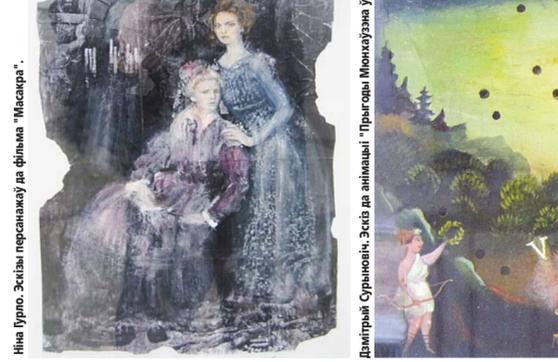
Але справа, вядома, не толькі ў колькасці ўдзельнікаў дадзенай выстаўкі: іх каля трыццаці чалавек. Першае, што хацелася б адзначыць, — гэта творчая самастойнасць у раўнанні сваёй тэмы кожным мастаком — ад дасведчаных твораў Іны Гурло (эскізы персанажаў да фільма "Маскара"), Уладзіміра Чарнышова, аўтара эскізаў да спектакля "Крык чалавечы", Веніяміна Маршакі, які прадставіў эскізы і фрагменты дэкарацыі да п'есы Генадэя Давыдзкі "Зоркі Сёмага неба", — да зусім маладых, учарашніх выхаванцаў БДАМ.

Вольга Шарбарынская. Макет да спектакля "Горад Габлер" Г. Ісена.

Уладзімір Чарнышоў. Эскіз да спектакля "Крык чалавечы" Яніс Купалы.

Іна Гурло. Эскізы персанажаў да фільма "Маскара".

Асабліва выразна гэтае дыялектычнае двухадзінства спецыфікі творчасці мастака кіно праявілася ў эскізах да новых анімацыйных стужак "Іаган Штраус" з цыкла "Старое піяніна" Свята-Ланы Кавалеўскай і "Салавей" Дзмітрыя Сурыноўчана. Таксама цікавыя творы Таццяны Кубліцкай да сваіх рэжысёрскіх карцін "Піліпка" і "Песня жаўрука". Але кінаработ і тэлепрабоду ў экспазіцыі ўсё ж да крыўднага вельмі мала. Загадка і тое, што я чамусьці не знайшоў на выстаўцы сцэнаграфічных шэдэўраў нашага знакамітага мастака кіно Івана Ушакова; ад Яўгена Чамадурова і Аскара Марыкса да Юрыя Тура, Васіля Галубовіча, Армэна Грыгар'янца, Івана Ушакова; ад Яўгена Ганкіна, які працаваў яшчэ з Сяргеем Эйзенштэйнам, да выхаванцаў ВГИКа 1960 — 1990-х, што зрабілі "Беларусьфільм" "цукеркачкай" у галіне кінадэкарацыі.

і барацьба за яго скарачэнне не будзе мець канца. Ён адчуваецца і на гэтых выстаўках нават у таленавітых макетах, выкананых з гранічна развітым пачуццём прасторавага мыслення, вельмі неабходнага для тэатральнага мастака. Я маю на ўвазе макеты Ігара Анісенкі да пастаноўак "Хам" і "Людзі на балоце", Любові Сядзельнікавай да спектакляў "Званочак" і "Шчаўнунок", Вольгі Мацкевіч да "Тэатра Уршулі Радзівілі", Андрэя Меранкова да спектакляў "Калядная гісторыя", "Соф'я Гальшанская", Алы Сарокінай да п'ес "Пане Каханку" і "Блазан Балакіраў", Аляксандра Кавалчыка да "Натака афіцэра Чырвонай арміі"; нарэшце, вельмі цікавыя макеты Віктара Цімафеева да спектакляў "Сны аб Беларусі" ды "Раскіданае гнездо" і Дар'і Волкавай да пастаноўак "Тэдзізі", "Карона з каханьня", "Царэўна-жабка". Канешне, пад-

Ала Сарокіна. Макет да спектакля "Блазан Балакіраў".

Дзмітрый Сурыноўчэ. Эскіз да анімацыі "Прыговы Монахэзіма ў Рэсі".

рабязна гаварыць пра макеты можна толькі ў агульным кантэксте спектакля, але і па гэтых выставачных "аб'ектах" можна зрабіць здагадку, як яны былі зліты з яго эстаўтывай, эмацыйнай стылістыкай і як арыентаваліся на сучаснага глядача, каб гаварыць пра ягонае мова. А якая яна, тая мова? Сёння гэтае пытанне задаюць сабе многія мастакі, імкнучыся эмацыйна авалодаць залай. Але гэта ўжо асобная тэма...

нограф Аляксандра Галавіна дава-лі ў свой час глядачу значна больш дакладнае ўяўленне пра тое, што будзе на сцэне, чым большасць сучасных эскізаў, не толькі таму, што выяўленчая культура Галавіна была вышэйшая, але і таму, што сам характар існавання мастака на сцэне змяніў назвычэйна.

Жаданне арганізатараў выстаўкі "падысці" як мага бліжэй да глядачоў — бяспрэчнае і не мае патрэбы ў абароне. Дад гэтага экспазітары пашырылі перш за ўсё сам "асартымент" матэрыялаў, што выстаўляюцца. Да эскізаў дэкарацый ды макетаў далі эскізы касцюмаў і лялек, візарарамкі са шклом, постары, ёсць нават "натуральныя" лялькі Людмілы Скотвіч да "Снежнай каралевы", пастаўленай у Магдзбургскім тэатры лялек, і дэкарацыі Паўла Шапо да монаспектакля "Бар "Bottle", паказанага летась на Малой сцэне Тэатра нацыў у

"Зліцца". І не страціць...

Пра выстаўку твораў мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання "Маштаб 1:25"

Маскве. Прыцягвае ўвагу арыгінальны відэааб'ект "Магічны чамадан" да рамана "Майстар і Маргарыта" Міхайла Булгакава, зроблены Вольгай Шарбарынскай у якасці часткі дыплома.

Хоцання спадзявацца, што імгнэ арганізатараў на гэтым не скончыцца, — на наступных выстаўках з'явіцца і макеты-трансформеры, і агучаная кінапраекцыя эпопеаў са спектакляў або кінафільмаў, і відэа, многае іншае. Важна, аднак, зразумець, што сёння адбылося не проста колькаснае пашырэнне, няглядзячы на невялікае выставачную плошчу, але і якасная змена экспазіцыі. Яна набыла такую ёмістасць ды шматграннасць, стала настолькі з'явай у сабе, што можна казаць пра пэўныя важныя яе прыкметы: канцэптуальнасць, дынамічнасць, рэжысунасць, тэатралізацыю і, гадоўнае, — пра прыход маладога таленавітага пакалення мастакоў у сучаснае жыццё тэатра і кіно.

Аднак рэзананс, які мае выстаўка, усё ж выклікае, на мой погляд, не толькі і нават не столькі прывабнасцю апошняй анімацыі, што яна дае магчымасць меркаваць пра творчасць вялікай групы майстроў і, больш за тое, задумача над тымі праявамі, часткай якіх з'явілася іхняя практыка. Якім бы суавалодаць залай. Але гэта ўжо асобная тэма...

У імкненні максімальна скараціць кампенсавальны разрыв паміж выстаўкай і спектаклем, фільмам — сэнс удакладнення метадаў экспазіцыі, руху бясконага, але зусім не бессэнсоўнага. Не сакрэт, што эскізы знакамітага рускага сцэ-

Беларускі саюз мастакоў смуткуе ў сувязі з заўчаснай смерцю **КАНЬКОВА Міхайла Карнілавіча, члена Беларускага саюза мастакоў, які ўнёс вялікі ўклад у развіццё і прапаганда беларускага выяўленчага мастацтва, і выказвае спачуванне родным і блізкім у сувязі з напактаўшым іх вялікім горам.**

Таццяна Кубліцкая. Персанаж анімацыі "Піліпка".

(Заканчэнне. Пачатак на старонцы 1.)

— Возьмем для прыкладу краязнаўчы цэнтр. Акрамя бібліятэкара, у ім працуюць прафесійныя гісторыкі, якія ў пошуках інфармацыі могуць дапамагчы чытачу больш, чым бібліятэкар. Я лічу, што збор інфармацыі — гэта сутнасць бібліятэкі. Так, ёсць краязнаўчы музей з яго экспанатамі, але, як правіла, вялікую іх частку ён захоўвае ў запасніках. Патрэбную наведвальніку інфармацыю краязнаўчага характару мы можам падаць у любы момант. Матэрыялы пра мастакоў, прадстаўленых у нашай галерэі, ён абавязкова знойдзе ў нас. Ад таго, што ў бібліятэцы працуюць гурткі, клубы, залаў з літаратурай менш не стала. Вось агульная чытальня зала, вась — калекцыя рэдкай кнігі і аўтографу, зала літаратуры на замежных мовах, у пэўныя дні да ўвахода ў бібліятэку пад'язджае "гётэўскі" медыя-аўтобус (пра яго, нагадаю, мы пісалі ў звязку з працай Баранавіцкай цэнтральнай гарадской бібліятэкі ў "К" № 12. — А.К.)

Яшчэ адным праектам ЦРБ стане Карцінная галерэя Валерыя Шкарубы — пад яе будзе адведзена цэлая зала: зараз памяшканню неабходны рамонт, а значыць, грошы на яго. Пра праблемы з фінансаваннем наогул дырэктар згадвае мімаходзь, а марыць яна аб большай аўтаматызацыі ўстановаў. Чытацкі адток спадарыня Слесарэнка лічыць часовым, верыць, што, нацыўшыся Інтэрнэтам, людзі вернуцца да жывой кнігі і, адпаведна, у бібліятэкі. Сярод прычын аслаблення цікавасці да чытання ў цэлым, Галіна Міхайлаўна называе зніжэнне агульнаадукацыйнага ўзроўню і патрабаванняў, якія сёння прад'яўляюцца да адукацыі непасрэдна.

З Валерыем Шкарубам мы апынуліся на рэпетыцыі музычна-паэтычнага вечара "Фронтавыя паэты... Вашы жыцці вайна рыфмавала". Наведалі галерэю "З'ява", у якой Шкаруба неаднаразова прадстаўляў публіцы свае карціны: мастацтвазнаўца Анжэла Кудаква ў экспрэс-рэжыме азнаёміла нас з выстаўкай графікі Валерыя Славука. У адным з пакояў Галіна Слесарэнка паказала падарункі Шкарубы бібліятэцы — альбомы па мастацтве, на якія мастак выдаткаваў палову сродкаў з атрыманай ім у 2002 годзе Дзяржаўнай прэміі (другая палова пайшла на такі ж камплект выданняў для Акадэміі мастацтваў).

Рэдакцыя плюс...

(Заканчэнне.)

Пачатак на старонках 6 — 7.)

— **І як тады з'явіцца тая ж культура чытання, пра якую мы толькі што гаварылі?**

— Гэта праблема і тэндэнцыя агульнасусветная: у грамадстве пачалі менш чытаць кнігі... Хаця вучоныя даказалі: той, хто чытае, жыве больш, даўжэй, а чытанне — гэта аснова доўгага жыцця... Праз чытанне развіваецца мозг, які з'яўляецца галоўнай часткай чалавечага арганізма... Але калі бацька гуляе ў "стралалкі", а маці па тэлевізары глядзіць серыялы, дык, пагадзіцеся, сын ці дачка чытаць, натуральна, не будуць... Асабісты прыклад тут вельмі важны... Мае дзеці, да прыкладу, чытаюць, хоць яны і камп'ютаршчыкі... Так што галоўная праблема чытання — праблема сям'і...

— **Вернемся да пытання за патрабавання чытачамі літаратуры. Што трэба рабіць бібліятэкару, каб у ягонай установе яна заўсёды была ў налунасці?**

— Бібліятэкар — транслятар запяты чытачоў. Калі чытачы жадаюць чытаць Шэкспіра, а яго ў фондах няма, дык бібліятэкар звяртаецца ў кнігагандлёвую арганізацыю і про-

Экспрэс-тур з V.I.P.-земляком: Барысаў

Валерыя Шкаруба ў галерэі "З'ява".

І ні слова пра Напалеона!..

Бібліятэка, музей, школа мастацтваў: крыху пра лічбы, здзяйсненні і "болевыя кропкі"

■ **Да болевых кропак Ала Ленкіна адносіць кадравое пытанне — асабліва тое тычыцца вёскі. За тры гады было скарочана 8 устаноў клубнага тыпу, перапрафілявана 12 бібліятэк, але патрэба ў прафесіяналах існуе. Шукаюць іх, напрыклад, пільна адсочваючы лёс выпускнікоў сваіх школ мастацтваў, каб лепшым з іх, якія скончылі навучальныя ўстановы, скажам, у Мінску, прапанаваць працу на радзіме.**

Аптымізацыя па-рознаму

З нейкага важнага пасяджэння зазірнула ў ЦРБ намеснік начальніка аддзела ідэалагічнай працы, культуры і па справах моладзі Барысаўскага райвыканкама Ала ЛЕНКІНА.

— На Барысаўшчыне — больш за 80 устаноў культуры, — гаворку яна пачынае са статыстыкі. — Агульная колькасць работнікаў, занятых у гэтай сферы, складае каля 900 чалавек. Што да канкрэтна горада, то за апошнія гады я адзначыла б дзве буйныя падзеі, звязаныя з культурай: адкрыццё ў Цэнтральнай райбібліятэцы залы краязнаўства і аднаўленне Дома-сядзібы Івана Каладзева — грамадскага дзеяча XIX стагоддзя, мецэната, уладальніка калекцыі артэфактаў вайны 1812 года...

А я адзначыў бы такі факт. У самым прымітыўным набліжэнні пад аптымізацыяй разумеецца скарачэнне штатаў, ліквідацыя нейкіх аб'ектаў ды іншае секвеставанне. А вось у Барысаве за апошнія пяць гадоў, нягледзячы на складанасці ў фінансавым плане, адзел узняў на баланс пустыя будынкі колішніх дамоў афіцэраў у мікрараёнах Печы і Лядзішчы. І крок за крокам напайняе іх зместам, — рамантуючы,

усяляючы ў іх, у тым ліку, агмяні культуры, праводзячы разнастайныя мерапрыемствы.

— У раёне — шэсць дзіцячых школ мастацтваў, — спадарыня Ленкіна працягвае знаёміць нас з лічбамі. — У іх займаецца 13 працэнтаў дзяцей ад агульнай колькасці вучняў агульнаадукацыйных школ раёна (рост у параўнанні з 2010-м — 5 працэнтаў)...

Да болевых кропак Ала Георгіеўна адносіць кадравое пытанне — асабліва тое тычыцца вёскі. За тры гады было скарочана 8 устаноў клубнага тыпу, перапрафілявана 12 бібліятэк, але патрэба ў прафесіяналах існуе. Шукаюць іх шляхамі рознымі, напрыклад, пільна адсочваючы лёс выпускнікоў сваіх школ мастацтваў, каб лепшым з іх, якія скончылі навучальныя ўстановы, скажам, у Мінску, прапанаваць працу на радзіме.

Іншая праблема — матэрыяльна-тэхнічная база сельскіх клубаў. Знос інструментаў там — амаль стопрацэнтны. Гэта значыць, замене падлягае практычна ўсё, а сярэдні кошт таго ж баяна — 60 мільёнаў рублёў. Але штосці няк купляецца — з дапамогай пазабюджэтных сродкаў і пры спонсарскім удзеле (так, у

Не толькі матывацыя...

Дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі — пра ўстанову ў соцыуме, "2020", "аблокі", асобу і... зноў жа, асобу

сіць даслаць яму патрэбную літаратуру. Іншая справа, што на набыццё літаратуры сёння выдаткоўваюць не такія вялікія грошы, як раней. Скажам, калі гадоў трыццаць таму ў Нацыянальнай бібліятэцы набыццё літаратуры забяспечвалася прыкладна на 80% за кошт дзяржаўнага бюджэту, дык цяпер — толькі на 22%. Кніга даражэ кожны год, фінансаванне сферы культуры, як вядома, не надта вялікае, таму бібліятэкары вымушаны з кніжнага рынку выбіраць тое, што ім "па кішні". Напрыклад, "Нацыяналка" атрымлівае ўсю беларускую літаратуру. З замежнай — значна больш складана: мы тут павінны выбіраць кнігу, якая найбольш патрэбна нашым чытачам... Таму, натуральна, усе запыты нашых чытачоў не могуць быць задаволены так, як нам хацелася б, па аб'ектыўных, фінансавых прычынах. Трэба, на мой по-

гляд, рабіць пэўныя захады і дамаўляцца з кнігавыдаўцамі, у тым ліку, магчыма, на дзяржаўным узроўні, каб кніга для бібліятэк — менавіта для бібліятэк! — каштавала танней. Магчыма, гэта можна будзе зрабіць праз увядзенне пэўных ільгот для кнігавыдаўцоў...

— **І апошняе. Наколькі востра ў Беларусі паўстала праблема аўтарскага права ў сувязі з пашырэннем Інтэрнэту?**

— Скажу так. Мы сёння знаходзімся, у лепшым выпадку, у "шэрай" зоне. Зразумела, усё мае сваё месца пад сонцам, таму я зусім не супраць Інтэрнэту. Гэта цывілізацыйны прагрэс, які зрабіў інфармацыю даступнай... Але тую інфармацыю трэба рабіць даступнай цывілізавана! Інфармацыя ў Сеціве — не аўтарытэтная, яна не праходзіць цензуру, а значная частка кантэнту ў нашай інтэрнэт-прасторы — скрадзена. Та-

му існуе праблема аўтарскага права, ёсць праблема аховы інтэлектуальнай уласнасці. Гэта — у тым ліку і праблема нашага выхавання, нашай адукацыі. У заходняй Еўропе для аховы інтэлектуальнай уласнасці даўно распрацаваны цэлы комплекс заканадаўчых актаў і там за інтэлектуальнае пірацтва не проста караюць, а нават саджаюць у турму. Мы пакуль што толькі наблізіліся да вырашэння пытання інтэлектуальнай уласнасці, а прававая культура ў адносінах да аўтарскага права ў нас толькі пачала фарміравацца. Адна з задач айчынных бібліятэк якраз і заключаецца ў фарміраванні прававой культуры жыхароў Беларусі. Упэўнены, мы дасягнем поспеху ў дадзеным кірунку. І гэта стане адным з тых складнікаў, які дазволіць папоўніць рэальныя ды віртуальныя залы нашых бібліятэк наведвальнікамі...

2014-м набылі два баяны, што былі ў карыстанні, і адзін новы).

Мастак павінен быць сытым

У сярэдняй школе № 16, якую Шкаруба хацеў наведаць абавязкова, паколькі правучыўся ў ёй "ад званка да званка" (у нашай праграме яна стала прыемным выключэннем, што не мае дачынення да ўстаноў культуры), пра мастака не забываюць. Пра гэта сведчыць яго партрэт ды кароткая біяграфія на стэндзе знакамітых выпускнікоў і выстаўка ілюстрацый маэстра. Ёсць тут і арыгінальныя работы, падораныя ім.

— У верасні нашы вучні разам з класным кіраўніком збіраюцца ў госці да Валерыя Фёдаравіча, каб уручыць яму стужку "Знакаміты выпускнік" у рамках акцыі з такой жа назвай, — адкрывае сакрэт дырэктар школы Анжэла Сяргожка. — Гэты праект з уручэннем памятных стужак вядомым у краіне людзям мы хочам прапанаваць для рэалізацыі ў рэспубліканскім маштабе...

Школу Шкаруба скончыў сорок гадоў таму. Схільнасць ён меў да гуманітарных прадметаў, а матэматыку і фізіку (з пятага класа) толькі спісваў. Настаўніца хіміі нават прапанаўвала "адлучыць" хлапчука ад студыі выяўленчага мастацтва, якая, на яе думку, замінала Валерыю ў навучанні. Цікава, што да ўлюбёных урокаў малявання ён не адносіў. Можа, таму, што ў школу прыйшоў ужо... мацёрым рысавальшчыкам: "заразіўся" ж выяўленчым мастацтвам хлопцаў у пяцігадовым узросце.

— Валерыя Фёдаравіч, — хітра прыжмурыўся я, — у школе, напэўна, ёсць вучні, здольныя да жывапісу. Шэфам іх не хочаце стаць?..

— Чаму б і не? З задавальненнем! Няхай пакажуць работы, я нешта падкажу, параю. Калі вучні некалькі гадоў таму прыезджалі ў Мінск на маю выстаўку, у нас з імі адбыліся размовы і на гэтую тэму...

Не "Луўрам" адзіным

Аблічча Аб'яднанага музея сведчыць пра тое, што асноўнае месца ў ім адведзена прадметам, звязаным з 1812 годам. Усё так і аказалася. Пад час нашага знаходжання ва ўстанове там праходзіла экскурсія для курсантаў Мінскага кадэцкага вучылішча.

— Раней на прылеглай да музея тэрыторыі выстроіваліся чароды з

У сялянскай культуры жыхароў аграгарадка "Старое Сяло", што на Веткаўшчыне, яшчэ жыве старажытная фальклорна-абрадавая традыцыя правядзення "Карагоду сена", якая прыпадае на другі дзень Вялікадня.

ВЕТКАЎШЧЫНА

Падтрымліваюць з года ў год гэтае каляндарна-земляробчае свята яго носьбіты — удзельнікі народнага фальклорнага ансамбля "Рэчанька" Сельскага дома культуры са Старога Сяла Цэнтралізаванай клубнай сістэмы Веткаўскага раёна.

Людзі збіраюцца апоўдні ў цэнтры аграгарадка, каля Дома культуры, з граблямі, віламі, косамі, каб ісці з песнямі шарэнгай, дзвюма групамі — "На Пасху" і "На Канаплёўку". Бытуе сярод сялян такое меркаванне: чыя група будзе большая, у таго сена — лепшае. Пасля гэтага ўдзельнікі шэсця вяртаюцца да Дома культуры, ставяць вядро з зямлёй, у якім "вырошчваюць хрэн", суправаджаючы гэтую

аўтобусаў, у тым ліку замежных, — кажа дырэктар Наталля Раховіч. — Але і цяпер бывае па восем-дзесяці экскурсій за дзень. Да таго ж мы і самі "гастралюем" перасоўнымі выстаўкамі на ўласным "УАЗе"...

За апошнія сем гадоў музей адзначаўся двума новымі экспазіцыямі: да Дня беларускага пісьменства (2008) і пра вайну 1812 года (2012), якая працуе і дагэтуль. Музейны фонд налічвае 50 тысяч адзінак захоўвання, папайняецца ён за кошт закупаў, сіламі саміх работнікаў. І — пры актыўным садзейнічанні жыхароў Барысаўшчыны, якія перадаюць у дар рарытэты старадаўнія і рэчы адносна старыя: усе гэтыя прадметы перыядычна выстаўляюцца.

— Ці павінен музей, завязаны на гісторыю нейкага кутка, на краяўзнаўства, быць сучасным — тэхналагічна, візуальна і гэтак далей? — спытаў я Наталлю Сцяпаняну. — Альбо ён мусяць заставацца "ўкаранёным у зямлю" — грунтоўным, без пертурбацый у сваёй дзейнасці?

— Мы імкнёмся да аптымальнага спалучэння абодвух пачаткаў. У нас ёсць зала, дзе мы не дазваляем сабе рызыкаваць эксперыментамі. А ў залах, прысвечаных 1812 году, далі кантраляваны карт-бланш афарміцелям, дызайнерам, мастакам па святле...

Спадарыня Раховіч з непрыкраннай пяшчотай і трымценнем ставіцца да ўстановы, але лічыць, што новы, больш прасторны, будынак музея неабходны. І з асцярожнасцю разважае пра магчымую кадравую праблему, якая пакуль установе не пагражае, але такі варыянт развіцця падзей не выключаны. Бо супрацоўнікі Аб'яднанага за тую ж, не надта вялікую, зарплату выконваюць і адно, і другое, і нярэдка тое, што рабіць, у прынцыпе, не абавязаны. Шкадуе Наталля Сцяпаняна і пра тое, што ўзаемадзейне з расійскімі калегамі наладжана не лепшым чынам, але не па віне барысаўчан. У архівах некаторых музейных устаноў Расіі ёсць матэрыялы, якія для Барысава ўяўляюць цікавасць, аднак, зыходзячы з карпаратыўнай дружбы, што існавала ў музейшчыкаў СССР, зараз іх саступаць задарма не жадаюць. У якасці станоўчага прыкладу дырэктар прывяла Падольскі краяўзнаўчы музей з яго архівам.

І ў Аб'яднаным музеі на сценах вісяць палотны жывапісца, прычым ідэя аднаго з іх была навеяна наведаннем установы ў 2009 годзе

Дырэктар ЦРБ Галіна Слесарэнка (злева) і мастацтвазнаўца Анжэла Кудалева.

Дырэктар ДМШМ Сцяпан Клімчук (злева) і выкладчык Мікалай Сяліцкі.

Экскурсія курсантаў Мінскага карацкага вучылішча ў Аб'яднаным музеі.

генеральным дырэктарам "Луўра" Анры Луарэтам. Захоўваецца тут і абсалютны эксклюзіў — карціна, намаляваная Шкарубам у дзяцінстве, дзе адлюстраваны Свята-Уваскрасенскі кафедральны сабор.

— Я жыў зусім побач з музеем, — згадвае Валерый Фёдаравіч. — І мы з хлопцамі вельмі часта прыходзілі сюды. Ён адкрываў для нас чароўны свет далёкага мінулага, якое "знаходзілася" літаральна на суседняй вуліцы — пару крокаў зрабіць. Ну а палюць ўсе хлапчукі любяць гуляць у "вайнушку", то паходы ў музей былі падзеямі проста грандыёзнымі! Тут жа ёсць залы, прысвечаныя Вялікай Айчыннай, партызанскаму руху на Барысаўшчыне. Каб я не стаў мастаком, то, напэўна, абраў бы шлях гісторыка...

Калі ў мастацтве няма нацыянальнага

Фінальны аб'ект падарожжа "на хвалі памяці" — Дзіцячая мастацкая школа мастацтваў, дзе нас сустракалі даўнія пріяцелі Валерыя Фёдаравіча — дырэктар установы Сцяпан Клімчук і выкладчык Мікалай Сяліцкі.

— Тут працавала Надзея Сяргееўна Анашчанка, у якой я восем гадоў займаўся ў студыі выяўленчага мастацтва, — паведамляе Шкарубам. — Але ў толькі што адкрытую школу перад сваім ад'ездам у Мінск я некалькі разоў заходзіў, праўда, яна тады размяшчалася ў іншым месцы. Глядзеў кнігі, каталогі, стасунковаўся з вучнямі...

Валерый Шкарубам наведваў установы падобнага роду за мяжой, у якіх метадыкі выкладання моцна адрозніваюцца ад беларускіх. Галоўнае ж адрозненне заключаецца ў тым, што там робіцца ўпор на маляванне па ўяўленні. Акадэмічная школа ў іх не ў пашане. Дапусцім, у Японіі ды Кітаі мастакі амаль не пішуць пейзаж з натуры, а "складаюць", "прыдумляюць" яго самі. Рэалістычнае мастацтва ў гэтых краінах пачало развіцца гадоў дваццаць таму, а ў Еўропе яно практычна страчана. Зрэшты, з "нечым падобным" Валерый Фёдаравіч калісьці сутыкнуўся і ў нас, пад час навучання ў Тэатральна-мастацкім: "прасунутыя" педагогі ледзь не ў загадным парадку раілі студэнтам забыцца пра класічны жывапіс XIX стагоддзя. І "квадраты Малевіча"

■ Валерый Шкарубам:
"Моладзь мае арыентавацца ва ўсіх напрамках мастацтва, ва ўсіх "-ізмах". Але асновай у ДМШ павінен быць акадэмічны кірунак. Перайшоў на наступную адукацыйную прыступку — выбірай, да чаго душа ляжыць".

сталі ўзорамі "сапраўды сучаснага савецкага выяўленчага мастацтва".

— Я не хацеў бы выглядаць занудам і рэтраградам, — тлумачыць спадар Шкарубам. — Моладзь мае арыентавацца ва ўсіх напрамках мастацтва: у кубізме, абстракцыянізме ды іншых "-ізмах". Але асновай у такіх дзіцячых школах, як гэтая, павінен быць мастацтва акадэмічнае — падмурак любога віду выяўленчага мастацтва. Адвучыўся, перайшоў на наступную адукацыйную прыступку — выбірай, да чаго душа ляжыць, узводзь на падмурку ўсё, што пажадаеш. Тыя "-ізмы", якія я маю на ўвазе, — гэта мастацтва касмапалітычнае. Так, для кагосьці яно, напэўна, сапраўднае, а для мяне вельмі важна, каб пада мною была тая зямля, на якой я нарадзіўся. Калі я не бачу, што выгадала мастака, для мяне ён як творца не існуе. Калі ў мастацтве няма нацыянальнага, то гэта не мастацтва...

З Валерыем Фёдаравічам шмат у чым згодны і Сцяпан Якаўлевіч, пацвярджаючы, што Беларусь ды Расія — ці ледзь не апошнія ў свеце "запаведнікі" акадэмічнага выяўленчага мастацтва. Дзяцей жа на Захадзе ў спецыялізаваных маста-

кіх установах, па яго словах, сапраўды вучаць адшукваць, нараджаць у сабе асаблівы ўнутраны стан і адлюстроўваць яго, падмяняючы канкрэтны прадмет, чалавека, пейзаж эмоцыямі ў колеры.

Ва ўласнай "гаспадарцы" Клімчука турбуе тое, што пераход ДМШМ на пяцігадовы тэрмін навучання (замест чатырохгадовага, як пяць гадоў таму) ніякай відавочна адчувальнай перавагі не даў. Заняткі займаюць тую ж колькасць гадзін на тыдзень — 13-14. Менш стала на грузкі ў першых-другіх класах, але сярэдні лік складаецца за кошт старшых. У бюджэтных групах у ДМШМ вучацца 270 чалавек, у самаакупных — 100 (месячная аплата складае 240-300 тысяч рублёў).

— І вось уявіце наступную сітуацыю, — тлумачыць дырэктар. — Дзіця прыходзіць на платную форму, напрыклад, у сямігадовым узросце, тры гады так займаецца, а калі яму спайняецца дзесяць, ён паступае на бюджэт і вучыцца яшчэ пяць гадоў! Кожны "лішні" год, вядома ж, дзесяць у цяжар...

У Сцяпана Якаўлевіча ёсць прэтэнзіі да "гаспадарак" канкурыруючых — прыватных дзіцячых мастацкіх школ, якія працуюць па прынцыпе рэпетытарства. Арандуецца памяшканне, набіраюць дзяцей, якіх рыхтуюць да паступлення ўжо ў дзяржаўную школу. Такім чынам, бізнесмены, дэмпінгуючы, фактычна падмяняюць падрыхтоўчыя групы самой ДМШМ. "А ёй, — уздыхае Клімчук, — вельмі патрэбны рамонт, новая мэбля..."

— А Барысаву наогул — асобная гарадская карцінная галерэя, — дадае Шкарубам, — дзе маглі б збірацца мастакі, ладзіць выстаўкі, прадаваць работы, абменьвацца думкамі, досведам. Культурны асяродак — рэч важная і неабходная, там нараджаюцца ідэі, адтуль пачынаецца рух...

Апошні мазок

— Радзіма — гэта не пусты гук, — падводзіць сціслы вынік нашага ваяжу Валерый Шкарубам. — А тое, што ва ўстаноў культуры ёсць праблемы, дык у мой час іх было яшчэ больш. Грошай ніколі не хапала, матэрыяльная база заўсёды пакідала жадаць лепшага. Калі любіш прафесію, галоўнае — не апускаць рукі, нягледзячы ні на што, пераадольваць перашкоды, рабіць сваё жыццё, жыццё іншых лепшым!

Фота аўтара К

На людным месцы

"Мы на сена ідзём..."

Удзельнікі "Карагодна сена".

дзею карагодамі і просьбай да кума "даць хрэну":

— Кум, дай хрэну!

— Бярыце хрэн,

Ён ужо вырас большы.

— Раз ён вырас, то к хрэну павінна быць і мяса!

— Будзе і мяса, будзе і сала, будзе і хрэн!

І так з пакалення ў пакален-

не: старасельцы ў карагодзе далучаюцца да сакральных дзеянняў, ажыццяўляюць сваю мару аб дабрабыце ды спадзяюцца на шчасліваю долю.

Людміла МЕЛЬНИКАВА,
вядучы метадыст па народных традыцыях і абрадах Гомельскага абласнога цэнтра народнай творчасці

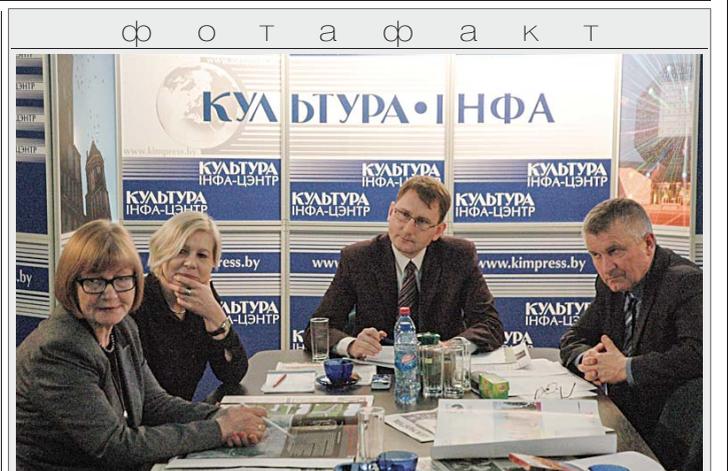
У Цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі Фрунзенскага раёна сталіцы прайшло чарговае пасяджэнне Клуба цікавых сустрэч. Мерапрыемства, на якім гаворка ішла пра песні Вялікай Айчыннай вайны, была прымеркавана да 70-годдзя Перамогі.

І "Кацюша"...

Да школьнікаў і ўдзельнікаў гуртка "Вытокі", што дзейнічае пры ЦМТДІМ, прыйшла Кацярына Паўлоўская — загадчык тэарэтыка-харавага аддзялення Дзіцячай музычнай школы мастацтваў № 20. Яна і распавяла прысутным пра стварэнне знакамітых песень ваеннай пары, пра кампазітару ды пазтаў — аўтараў твораў, якія дапамагалі пераадольваць ліхалецце.

З грампласцінак гучалі галасы Леаніда Уцёсава, Марка Бернеса, Клаўдзіі Шульжэнкі... А песню "Кацюша" прысутныя выканалі пад караоке. Беларускі кампазітар, харавы дырыжор, педагог, публіцыст, збіральнік нашага песенна-танцавальнага фальклору Аляксандр Рашчынскі пазнаёміў моладзь з гісторыяй напісання песні "Цёмная ноч". "Папуры на песні ваенных гадоў" выканалі ўдзельнікі студыі "Камертон".

Валянціна ЯРГОЛЬСКАЯ,
метадыст ЦМТДІМ

"Круглы стол"

Напярэдадні Міжнароднага дня помнікаў і памятных мясцін у рэдакцыі "К" адбыўся традыцыйны "круглы стол" з удзелам прадстаўнікоў Міністэрства культуры краіны — намесніка міністра Аляксандра Яцко і начальніка ўпраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Ігара Чарняўскага, — супрацоўнікаў профільных інстытуцый і грамадскаці. Гэтым разам ён быў прысвечаны ўгодкам ICOMOS і, вядома ж, 70-годдзю Вялікай Перамогі. Матэрыялы пасяджэння чытайце ў наступных нумарах "К".

Фота Аліны САЎЧАНКА

Па пытаннях размяшчэння рэкламы ў газеце "Культура"

звяртайцеся па тэлефоне + 375 17 286 07 97 і па тэлефоне/факсе +375 17 334 57 41, альбо на электронны адрас kultura@tut.by

Тактыка культурнага развіцця

Не толькі пленэр...

Сказаць, што Наваполацк — адзін з найбуйнейшых індустрыяльных цэнтраў Беларусі, — мала. Абавязкова трэба дадаць, што гэта яшчэ і адзін з самабытных асяродкаў краіны. Хаця б і з той нагоды, што з 1977 года існуе тут Мастацкая школа, якая з 2007-га носіць імя выбітнага жывапісца Івана Хруцкага. Ён жыў на Полаччыне ў маёнтку Захарнічы, на мясцовых могілках і пахаваны.

Яўген РАГІН

Штогадовы адкрыты рэгіянальны пленэр-конкурс дзіцячай творчасці "Палітра Прыдзвіння" таксама прысвечаны Хруцкаму. Але пра пленэр — пазней, спачатку — пра школу. Курс навучання — пяцігадовы, класічны: выкладаюцца кампазіцыя, малюнак, жывапіс. На бюджэтным навучанні — 250 школьнікаў. Ёсць платная выйўленчая студыя, дзе займаюцца дзеці ва ўзросце да дзесяці гадоў ды іхнія бацькі.

На пазабюджэтай аснове дзейнічае і студыя "Абітурыент", дзе ахвотных рыхтуюць для паступлення ў профільныя сярэднія ды вышэйшыя навучальныя ўстановы. Дарэчы, 85 працэнтаў школьных выпускнікоў шанц далейшага паступлення рэалізуюць цалкам. Але далёка не адзіны гэты паказчык свярджае пра высокую эфектыўнасць Наваполацкай мастацкай школы, у якую каб паступіць, трэба вельмі пастарацца.

Па словах кіраўніка ўстановы Аксаны Тарасікавай, прыблізна дваццаць працэнтаў сённяшніх выкладчыкаў школы — яе колішнія выпускнікі. І яшчэ адзін надзвычай красамоўны факт. Штогод юныя мастакі бяруць удзел больш чым у... трыццаці міжнародных конкурсах. Шчыра кажучы, я спачатку не паверыў. Аднак Аксана Тарасікава патлумачыла "тэхналогію" такога міжнароднага прарыву. Аказваецца, педагогі ўстановы метадычна адсочваюць у Сеціве палажэнні конкурсаў, якія прапануюцца юным мастакам. Удзел у іх — віртуальны, але перамогі навапалачан — цалкам канкрэтныя. Работы высылаюцца — замест іх, як правіла, вяртаюцца прэстыжныя дыпламы і граматы. Такім чынам творчыя старанні школьнікаў адзначаны Вялікабрытаніяй, Японіяй, Кітаем... Дзеці адчуваюць сваю запатрабаванасць у свеце. Ці існуе лепшы стымул для далейшага ўдасканалення?

Кантакты з замежжам — не толькі віртуальныя. Да прыкладу, у маі жывапісцы з Наваполацка скіроўваюцца на пленэры ў Рыгу і Талін. Транспартныя выдаткі аплачваюць не толькі бацькі, але і спонсары. Вернуцца дзеці з Прыбалтыкі — пачнуць рыхтавацца да ўласнага пленэру, прысвечанага Хруцкаму.

Пра гэтае мерапрыемства — таксама падрабязна. А раптам досвед Наваполацка спатрэбіцца ў іншых ДШМ краіны? Дырэктар Наваполацкай мастацкай школы Аксана Тарасікава кажа, што ў пленэры, які ладзіцца з 2009 года і за кошт мясцовага бюджэту, бяруць удзел каля сарака юных мастакоў, у тым ліку з гарадоў-пабрацімаў: Пскова, Электрсталі, Арэхава-Зуева.

Маршруты выездаў стараюцца не паўтараць. Дзеці знаёмяцца са старасвецкай архітэктурай Віцебшчыны. Пабывалі, да прыкладу, ў Захарнічах, дзе захаваўся маёнтак Івана Хруцкага, а сёлета збіраюцца ўжо ў вёску Бяздзедавічы, якая славіцца ў акрузе сядзібай, закладзенай на пачатку мінулага стагоддзя Рымскім-Корсакавым... Пейзажы і помнікі архітэктуры на палотных юных жывапісцаў паболей. Да слова, выстаўка па выніках пленэру ладзіцца, па традыцыі, яшчэ і ў Полацку ды Віцебску...

А 15 красавіка ў Наваполацкай мастацкай школе імя Івана Хруцкага прайшоў дзень адкрытых дзвярэй. Да гэтага мерапрыемства была прымеркавана і мастацкая выстаўка, на якой прэзентаваліся батык, графіка і работы змяшанай тэхнікі.

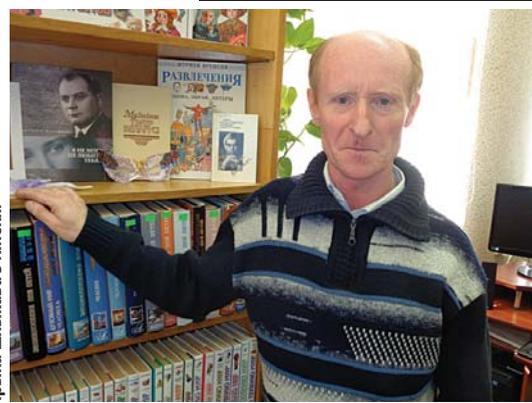
Бібліятэкі Асіповічыны здзіўляюць з парогам. У раённай, да прыкладу, за колькі крокаў ад абанемента трапляеш у плынь тэлеінфармацыі: пад столлю вісіць "плазма", якая дэманструе мясцовыя навіны. Зручна, незвычайна. Але якімі цікавымі ні былі б прыдумкі ды сучасная тэхніка, удвая цікавей знаёміцца з новымі людзьмі ды зноў сустракацца са старымі знаёмымі. Чаму? Ды таму, што сваю справу яны лічаць самай галоўнай у свеце.

Яўген РАГІН
Мінск — Асіповіцкі раён —
Мінск / Фота аўтара

У Асіповіцкай раёнальнай бібліятэцы.

Бярозавік для чытача

Ірына Шлыкава з Ліпеня.

Віктар Бузаноўскі з Радзянкі.

Нарады без накачак

Даўно хацеў напісаць пра Віктара Бузаноўскага — бібліятэкара з Радзянкі. Мы знаёмы ці не дзесяць гадоў. Проста раней не стала мне фактуры, каб зразумець, што Бузаноўскі — унікальны чалавек. А фактуру гэтую давлялося шукаць ці не па ўсёй Беларусі. Вось калі пераканаўся, што на пасадзе бібліятэкара лічацца іншымі разам людзі выпадковыя, якія і з працы без даў прывычны могуць сысці, і чытаць не жадаюць, тады і зазбіраўся ў Асіповіцкі раён. Вельмі карцела зноў пагаварыць з Віктарам Антонавічам, але ўжо з цвёрдым усведамленнем, што гутарыць буду з прафесіяналам.

З чаго пачынаецца прафесіяналізм? З прагі самаўдасканалення. Бузаноўскі скончыў Магілёўскі педагогічны інстытут, па адукацыі — гісторык. Гуманітарную (няхай і без спецыяльных ведаў, бо з чытацкай працы больш за дваццаць гадоў) — самае месца сярод кніжных паліц. Усё так... Але спадар Віктар едзе ў Інстытут культуры Беларусі, каб набыць яшчэ і вышэйшую бібліятэчную адукацыю. Што тут яшчэ дадаць?

Ён распавядае мне, што нарады ў райцэнтры праходзяць не для накачкі. Маўляў, існуе больш карысных ды цікавых мэт для сустрэч з калегамі. Тлумачыць, што не чакае вучняў-чытачоў, а сам ідзе да іх у школу. Прычына тут простая: большасць падлеткаў — з іншых вёсак, і таму іх жыццёвы рытм залежыць ад графіка працы школьнага "бусіка", так што часу на наведванне бібліятэкі часта не стае.

Выдаткі на рамонт бібліобуса — занадта вялікія

Ліпеньскі эксклюзіў

Вёска Ліпень знаходзіцца за Вяззем. І як тут не згадаць па дарозе пра Вяззеўскую бібліятэку, якую наведваў дзесьці з год таму. Паўтаруся: спадабалася тады тое, што пры ўстанове існуе клуб маладой сям'і — справа па нашым часе надзвычай актуальная... Але цяпер — пра Ліпень. Адкуль назва такая прыгожая? Адказ на пытанне — адразу з парогам мясцовай бібліятэкі. У сенцах — стол, на ім — глечык і кубкі: можна бярозавікам пачаставацца (я ў такую бібліятэку бегаў бы ды бегаў!). Па сценах — ручнікі, а на спецыяльным стэндзе — тапанімічнае тлумачэнне. Не магу не пераказаць галоўнае.

Раней вёска на беразе Свіслачы звалася Халуі. Калісьці жылі тут вольналюбівыя людзі, таму яна мела найменне Сакаліны Хутар. Але пан хацеў тых людзей у прыніжэнні трымаць, таму і з'явіліся Халуі. А калі вёску ў ліпені ад белапалікаў вызвалілі, пачала яна называцца "Ліпень". Вось такая прыпавесць...

Каб не гаспадыня ўстановы Ірына Шлыкава, не было б у гэтага раздзела цікавай перагідсторыі. Пойдзем далей. Сярод кніжных стэлажоў і на іх — свае цікавосткі. Ізноў ручнікі, вырабы елізаўскага шкла (быў тут калісьці такі завод), побытавыя рэчы з 70-х гадоў. Вось на цвіку — сетка-авоська, поўная грампласцінак. На падлозе — радыёла: час ад часу тут гучыць музыка... Чытач скажа: "Што ты памяшканні апісваеш? Ты бібліятэкарку добрым словам згадай!" Але ж менавіта выгляд роднай бібліятэкі, утульнай ды нестандартнай, і кажа пра гаспадыню лепш за самыя дакладныя характарыстыкі.

Адна з паліц упрыгожана цытатай: "Я стаў пісьменнікам, таму што чытаў". Слова прыналежаць Дзмітрыю Беразінскаму, які жыве ў Свіслачы, а свае фантастычныя баевікі выдае ў Маскве. Трэба пачытаць. На наведвальнікаў такая "агітка" дзейнічае бяспрыгрышна: свой, не абы-які літаратар, а шматлікіх канкурэнтаў перамог, бо чытаў у свой час удумліва... Ва ўстанове — 530 чытачоў, з іх 90 — дзеці. Многія пачалі, спадзяюся, усведамляць, што розум вельмі дорага каштуе. ...

Бібліятэка ў Ліпені...

Бібліятэка ў Радзянцы ўравае не з парогам, а з ганка. Менавіта тут ўсталяваны рэкламны шчыт з пералікам паслуг. Іх шмат, апошняя — "Пагаварыць з бібліятэкарам". Для малых ёсць адукацыйная гульнятэка, якую бібліятэкар зрабіў разам з чытачамі. А ў пазнаваўчае "казіно" гуляюць і дарослыя. У бібліятэцы — шматлюдна. І не толькі з-за шматлікіх гурткоў ды аб'яднанняў. Проста, Віктара Антонавіча ў вёсцы паважаюць. І за тое, што ведае пра ўсё, і за тое, што нікога ніколі не пакрыўдзіў зачыненымі ў час працы дзвярыма.

30 мільёнаў на рамонт

Галоўная праблема ў раёне, як ні дзіўна, звязана не з кадрамі. "К" яшчэ гадоў дзесяць таму пісала пра сістэмную кадравую палітыку ў бібліятэчнай справе Асіповіччыны. Яе вынікі на сёння — відавочныя. Нават на вёсцы працуюць людзі з вышэйшай адукацыяй. Пра сярэднюю спецыяльную і казаць не варта. Прага самаадукацыі ўсяляк

заахвочваецца. Палітыкай гэтай займалася ў свой час Валлянціна Логвін, цяпер яе працягвае сённяшні дырэктар ЦБС Анжэла Хлус. Пляны аказання паслуг па ўсіх 32 бібліятэках пастаняна выконваюцца, але не ў шкоду чытанню. Да прыкладу, галоўны бонус для актыўнага чытача ў Радзянцы — доступ да карыстання камерцыйным фондам. І не толькі ў Радзянцы... Тут, словам, — ніякіх вужкіх месцаў.

А вось з аўтабібліятэкай — іншая справа. Гэтую машыну Асіповічына атрымала адной з першых у краіне, яшчэ ў 2005-м. Аўтапарк з таго часу не абнаўляўся. А раён — не малы. І ў кожнай вёсцы, дзе няма ні крамы, ні пошты, ні бібліятэкі, пабываць неабходна хаця б раз у месяц. Не толькі кнігі бабулі чакаюць — бібліятэкары дастаўляюць нават паштоўкі. Так што на бібліобус спадзеў у народ — вельмі вялікі. Рамантуюць яго без

...і яе інтэр'еры.

ЛІТВА

— У нашай Акадэміі працуюць выкладчыкі, актыўныя і як мастакі. Мяркую, што навучальны працэс не будзе паўнаважным, калі выкладчыкі самі не працуюць творча. Мы ж для студэнтаў — прыклад. Тая акалічнасць, што выкладчыкі могуць вучыць не толькі словам, але і на ўласным прыкладзе, спрыяе аўтарызму ў вачах студэнтаў. Таму гэтая выстаўка прадстаўляе сучаснае літоўскае мастацтва і адначасова мае педагогічны аспект.

— **А вам самой не цяжка адначасова працаваць творча ды вучыць студэнтаў? Я ведаю мастакоў, якія выкладаннем забяляюць на хлеб, а вольны час аддаюць творчасці, але лічаць такую падвоенасць вымушанай і ненармальнай...**

— У дадзены момант я нават не ўяўляю, што магла б быць цікавым мастаком без сваіх студэнтаў. Многія свае ідэі я на студэнтах правяраю, я ад іх падзараджаюся, а па іхняй рэакцыі бачу: пойдзе — не пойдзе, ці

У экспазіцыйнай зале.

У галерэі "Акадэмія" Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў працуе выстаўка твораў выкладчыц Вільнюскай мастацкай акадэміі. Большы, чым у іншых рэгіёнах СССР, выяўленчы лібералізм быў культурным брэндам рэспублікі Балтыі ў тэатры ў вачах эстэты, спецыялістаў, шырокай культурнай грамады. Выстаўка, што праходзіць зараз у "Акадэміі", дэманструе як відавочныя змены, якія адбыліся ў эстэтычнай сфэры Літвы, так і вектар творчых пошукаў тых, хто сёння рыхтуе кадры для нацыянальнай культуры. Куратар выстаўкі — Марыя МАРЦЭЛЕНІТЭ-ПАЛЮКЕ. Прапагандуе гутарку карэспандэнта "К" з літоўскай гаспадыні.

Марыя МАРЦЭЛЕНІТЭ-ПАЛЮКЕ.

■ **Задачай бягучага года ў Літве абвешчана задавальненне культурных патрэб невялікіх гарадоў. Палова культурных праектаў, што атрымалі сёлета дзяржаўнае фінансаванне, звернуты да рэгіёнаў.** Мэта праграмы — зрабіць іх прывабнымі для маладых людзей, каб яны не імкнуліся з'ехаць у Вільнюс, Каўнас і Клайпеду, не станавіліся эмігрантамі.

кава — не цікава. Зрэшты, яны тыя, каму належыць будучыня. Яны для мяне — апрабаваны надзеянні ды перспектывы таго, што я раблю.

Мяркую, што магла б жыць са свайго мастацтва — прадаваць работы, але прынцыпова гэтага не раблю. Адзін раз прадала — адчувала сябе праз гэта няёмка. Цяпер толькі дару. Але разумею, што ўсё было б інакш, каб у мяне зарплата не было. Хаця знайшла б іншы заробак, абы не гандляваць творчасцю.

— **Студэнт прыходзіць у Акадэмію вучыцца, набываць правяраны часам веды і навыкі, з якіх можна жыць. Вы ж робіце яго, хай і з ягонай згоды, саўдзельнікам нейкіх эксперыментаў. Інакш кажучы, даючы яму тое, што можа ў жыцці спатрэбіцца, а можа — і не...**

— Адкуль вы ведаеце, якія веды будуць яму патрэбны ў жыцці?

— **Ён сам ведае. Прынамсі — уяўляе...**

— Не ведае! Ён расце. Мы кожны дзень змяняемся. Навакольнае асяроддзе змяняецца штодня. Ніхто не можа ведаць, што будзе патрэбна заўтра. Сёння — адно, заўтра — іншае. Галоўнае, каб маладыя людзі маглі творча інтэрпрэтаваць рэчаіснасць, генерываць ідэі, нават утапічныя. Бо сёння — утопія, а заўтра, глядзіш, — рэчаіснасць.

— **Мне таксама даспадобы тэза пра тое, што мары — не сыход ад рэчаіснасці, а форма набліжэння да яе. Скажыце, ці ёсць**

Пётра ВАСІЛЕЎСКИ

Што заўтра спатрэбіцца выпускніку?

Калі выкладчык пытаецца ў студэнта, што яму даспадобы

Работа з выстаўкі. / Фота Аліны САЎЧАНКА

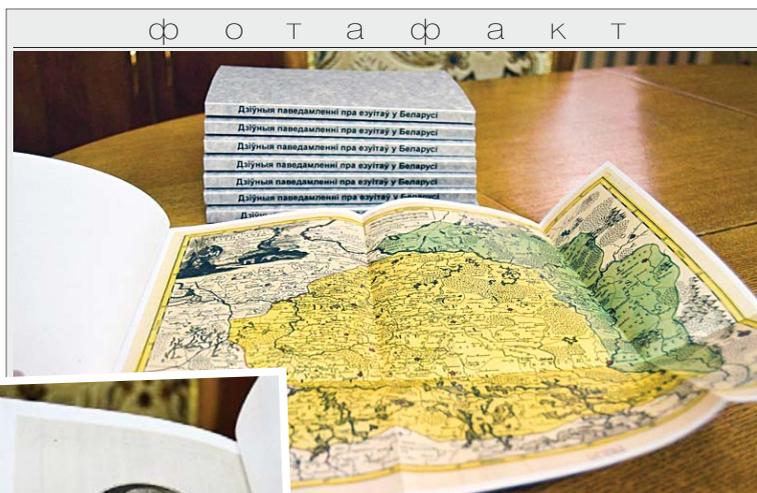
у сучасным літоўскім мастацтве сацыяльна прыярытэтным тэмы, якія дзяржава падтрымлівае з ідэалагічных меркаванняў?

— Напрыклад, дата кшталту гадавіны пералёту літоўскіх пілатаў праз Атлантычны акіян. Памятаю, сама пісала праект, атрымала фінансаванне. Цікавая работа атрымалася. Дарэчы, у ёй былі задзейнічаны мае студэнты. На падрыхтоўку — паўгода. Мы гэтую тэму ўключылі ў навучальны працэс.

Ёсць і іншыя важныя для краіны даты. Задачай жа бягучага года — задавальненне культурных патрэб невялікіх гарадоў. Палова культурных праектаў, што атрымалі сёлета дзяржаўнае фінансаванне, звернуты да рэгіёнаў. Гэта музыка, выяўленчае мастацтва ды іншыя формы творчасці. Мэта дадзенай праграмы — зрабіць іх прывабнымі для маладых людзей, каб яны не імкнуліся з'ехаць у Вільнюс, Каўнас і Клайпеду, а тым больш — не станавіліся эмігрантамі.

— **Тое, што вы распавялі, нагадвае беларускія рэаліі, прыярытэты культурнай палітыкі нашай дзяржавы. Дарэчы, ці цікавы вам беларускі досвед?**

— Не магу сказаць, што я дасведчаная ў вашай культурнай палітыцы. Але, з іншага боку, разумею, што людзі ва ўсім свеце аднолькавыя. Значыць, і праграмы задавальнення іх

"Дзіўныя паведамленні..."

Музей гісторыі Магілёва здзейсніў чарговы адметны праект: з друку выйшла кніга "Дзіўныя паведамленні пра езуітаў у Беларусі" ў перакладзе на беларускую мову з нямецкай Алега Давіда Лісоўскага. На выданне збіралі сродкі ад ахвотных асоб. Арыгінал аўтарства нямецкага гісторыка Крыстафа Готліба фон Мура пазначаны 1786 годам і быў выдадзены ў Франкфурце і Лейпцыгу. Кніга апавядае пра складаную і супярэчліваю сітуацыю, што склалася вакол лёсу каталіцкай царквы ды ордэна езуітаў на тэрыторыях Рэчы Паспалітай, якія адышлі да Расійскай імперыі пасля падзелу 1772-га. Ордэн жа, фактычна, працягваў існаваць на гэтых тэрыторыях.

Фота прадстаўлены Музеям гісторыі Магілёва

Паралелі: Латвія

Стыльна, з новай прыгажосцю

Канцэрт сучаснай латвійскай музыкі "Малітва Маці Тэрэзы" ў Беларускай дзяржаўнай філармоніі стаўся з'явай праўдзе еўрапейскага мастацтва найвышэйшай пробы. На яго прыкладзе можна было павучыцца, як складаць канцэртныя праграмы, якія творы пісаць і як іх выконваць.

Надзея БУНЦЭВІЧ

ЛАТВІЯ

Вечарына ладзілася ў рамках культурнай праграмы, прысвечанай старшынству Латвіі ў Савеце Еўрапейскага Саюза. У выкананні хору Латвійскага радыё і камернага аркестра "Sinfonietta Riga" пад кіраўніцтвам дырыжора Сігвардса Клявы гучалі творы знакамітага Петэрыса Вакса, больш маладых Рыхардса Дубры, Эрыкса Эшнвалдса, Андрэйса Селіцкіса. Аднак канцэртная праграма не вычэрпвалася традыцыйным падыходам: маўляў, нацыянальная класіка, у тым ліку сучасная, у выкананні лепшых музыкантаў. Творы былі з'яднаны тэматычна, дэманструючы розныя праявы і адценні найвышэйшай духоўнасці. Пры ўсіх індывідуальных асаблівасцях творчага почырку кожнага з кампазітараў, канцэрт вылучаўся гарманічнасцю і адзінацтвам, сапраўднай вытрыманасцю стылю, настолькі высокай культурай выканання, што хацелася назваць яе "ідэальна дасканалай". У кожным творы адчувалася ўменне творцаў доўга знаходзіцца ў адным стане, атрымліваць асалоду ад прыгажосці, слухаць цішыню, чаго часам бракуе беларускім кампазітарам ды музыкантам, усё яшчэ падпарадкаваным старою формуле "гучна ды хутка", а яшчэ — "кантрасна і пярэста". У фінальнай "Літаніі Маці Тэрэзы" А.Селіцкіса вакалісты і струннікі няўлоўна ды надзвычай натуральна пераходзілі ад акадэмічнай манеры да народнай і назад. Дуды і варган, не прэтэндуючы на ролі сагістаў, дадавалі хіба адценні да аркестравага гучання. А народныя "заклічкі" межавалі з роднасным для іх мінімалізмам.

Уся праграма ўклалася менш чым у паўтары гадзіны, прытым што ў нас любяць замахвацца на тры і нават больш, даводзячы публіку да непрытомнасці. Гэта быў той рэдкі выпадак, калі слухачы выходзілі з залы не стомленыя "далучэннем да цудоўнага", а з адчуваннем лёгкага "голаду". Хацелася слухаць яшчэ і яшчэ, адчуваючы радасць ад дасканалы "канструкцыі" і драматургіі кожнага твора, ад той "новай прыгажосці", якой насамрэч багата ў сучаснай музыцы. Ствараючы яе, латвійскія кампазітары адыходзяць ад звыклай квадратнасці і татальнай сіметрыі, змяняюць танальныя сродкі старадаўнімі мадальнымі, адмаўляюцца ад "запраграмаванасці" секвенцый, вельмі тонка і стыльна выкарыстоўваюць фальклорныя элементы, не робячы з іх нават намёку на лубок. У нас у падобнай манеры працуе хіба Вячаслаў Кузняцоў, часткова — Галіна Гарэлава. Але ўзрастаюць новыя пакаленні кампазітараў, якія павінны былі б арыентавацца на лепшыя еўрапейскія здабыткі. Шкада толькі, што беларускіх творцаў было ў зале малавата...

Больш за год я заняты прывядзеннем да ладу свайго фотаархіва. Сканую плёнкі 1980-х. І мне здаецца, што я сканую не толькі ўласна іх, але і сваю памяць. Дзіўна, як, гледзячы на кадры, пра якія я ўжо даўно забыўся, прыгадваецца ўсё тое, што спадарожнічала здымцы... Гэта падобна на чужы. На маленькі чужы падобна і тое, што гэтыя плёнкі захаваліся...

Кардынальна ці не?

Лёс распарадзіўся так, каб у 1990-я я кінуй фатаграфію. Ведаючы, што творчасць моцна трымае ў руках, я тады вырашыў парваць з гэтай справай назаўжды. Перш-наперш раздарыў сябрам сваю тэхніку. Пасля гэтага вырашыў разабрацца з архівам. Хацеў паступіць кардынальна: выкінуць усё на сметнік. Спачатку занёс туды частку фатаграфій, а калі вярнуўся за новай партыяй, на парозе кватэры стаяў мой сябра Яўген Залужны — калега і папечнік па фотаклубе "Вячэрні Мінск". Ён хутка ацаніў сітуацыю і ўгаварыў негатывы ды частку здымкаў сваіца на антрэсоль: "Есці не прасяць, дык няхай палаяжаць да лепшых часоў", — аргументаваў ён. Лепшыя часы, падобна на тое, наступілі цяпер.

Сёння шкадую, што разам з адбіткамі ўсё ж вынес адзін пакет з плёнкай. Тое, што здымаў, як мне здавалася, не ўяўляе цікавасці для ўсіх. Гэта — штодзённае жыццё. Часам — асабістае. Але не здымаць не мог. У гэтым працэсе ёсць нешта магічнае: ты націскаеш на кнопку затвора — і час спыняецца. Ён, вядома, пайшоў наперад, але маленечкі кавалачак — у цябе на плёнцы.

Свята без пропуска

З фотаапаратам у 1980-я я амаль не расставаўся: здымаў дома, на працы, на вуліцы, у парку — усё, што атачала мяне і было часткай жыцця. Упершыню ўзяўся перабіраць плёнчаны архіў у 2003-м — 2004-м, рыхтуючы альбом "Фатаграфіі мінулых гадоў". І тады якраз выявіў здымкі святкавання першага ў Мінску Дня горада. Называўся ён "Спартыўна-мастацкае свята", адзначаўся ж адразу пасля Дня вызвалення сталіцы ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Было гэта ў 1987-м. Упершыню на афіцыйнае свята можна было ісці без спецыяльных пропускаў. У той дзень, узяўшы ў рукі фотаапарат, я пайшоў на свята. Здымаў не афіцыйна (ён мяне ніколі не цікавіў), а настрой людзей, прычым — проста так, на памяць, асабліва не задумваючыся пра сюжэт, пра кампазіцыю. Прышоўшы дадому, праявіў плёнку, прагледзеў на прасвет — і закінуў у архіў, забыўшыся на яе. А ў 2003-м некалькі работ з гэтай серыі ўключыў у альбом. У 2007-м у Інстытуце Гётэ, акурат праз дваццаць гадоў пасля здымак, адкрыў персанальную выстаўку са здымкамі Дня горада.

І ўсё ж нават тады давесці да ладу пачатае ды адсканаваць увесь архіў не атрымалася. А летась вырашыў адсканаваць

З серыі "Мінскія дворыкі".

Хронікі ацалелага архіва

Маленькі адрэзак гісторыі краіны

Першае Спартыўна-мастацкае свята ў Мінку ў 1987-м.

З серыі "Дзіцячы дом".

Вадзім КАЧАН, фатограф, выкладчык фатаграфіі

Фрагмент кадра з серыі "Дзіцячы дом".

усё. Адкрыццям аказалася значна больш. Выявіліся серыі "Мінскія дворыкі", "Верхні горад", "Масленка", "Першы Дзень славянскага пісьменства" і многія іншыя. Але пра названыя здымкі я, прынамсі, памятаў, а пра тое, што здымаў у дзіцячым доме, забыўся наогул! Гэта цяпер, гледзячы на выявы, прыгадалася ўсё...

Дзіцячы дом

Сябры неяк запрасілі на здымку ў дзіцячы дом. Гэта было дзесьці ў 1987-м ці 1988-м. Пагадзіўся не адразу, а толькі прыгадаўшы сябра дзяцінства — суседа Мікалая. Нарадзіўся я ў вёсцы на Палессі, а калі мне споўнілася адзінаццаць, сям'я пераехала ў горад. Жылі мы ў прыватным доме. У суседнім жыў мой аднагодак Мікалай. Калі з іншымі раўналеткамі з нашай вуліцы адносіны складваліся складана, пакуль мяне не прынялі за свайго (даводзілася і з пабітым носам дадому прыходзіць), дык з Мікалаем мы пасябравалі неяк адразу. У нас была свая агульная тэрыторыя, дзе мы маглі гуляць у поўнай адзіноце: на невялікім участку безгаспадарчай зямлі паміж нашай адрывай ды іх домам гулялі ў піратаў. Вучыліся з Колям у адной школе, але толькі ў па-

Заканчэнне гісторыі фотаархіва — у наступных нумарах "К".

ралельных класах... І раптам здарылася няшчасце: у Мікалая трагічна загінула мама... Праз некаторы час ягоны бацька прывёў у дом мачыху, а яшчэ крыху пазней Мікалая аддалі ў інтэрнат. Але на вакацыі ён прыязджаў дадому. Слухаючы яго апавяданні пра жыццё ў інтэрнаце, я нават трохі зайздросціў яму: столькі цікавага там адбывалася! А калі ўбачыў, як перад ад'ездам ён плакаў у адзіноце ў нашым закуточку, зразумеў, што не ўсё там проста... Вось гэтыя ўспаміны і падштурхнулі мяне да здымкі.

Бываў я там і здымаў прыкладна цягам года. Уражанне цяжкае. Помняцца вочы дзяцей. Мне здавалася, што яны — сумныя, нават калі дзеці ўсміхаліся. Дзесьці там, у глыбіні вачэй, — вечная журбынка... І яшчэ: у кожным, хто прыходзіць туды, дзеці бачаць сваіх патэнцыйных бацькоў. Каб не нанесці ім вялікай псіхалагічнай траўмы, я паступова спыніў здымку...

З працягам...

(Працяг. Пачатак у № 13.)

У народзе кажуць: "Слова лечыць — слова калечыць". Бальшавікі ведалі сілу Слова, а таму ўжо на трэці дзень пасля рэвалюцыі Ленін падпісаў дэкрэт аб закрыцці газет са страху "ізвращения фактов" і "ложной информации". Але як усачыць за пераказамі анекдотаў? Яны нараджаліся яшчэ пры жыцці правадыра, а ўжо пасля смерці — ішлі касяком...

А на справе ішла спекуляцыя вобразам правадыра. Дзясяткі старых горача даказвалі, што менавіта яны неслі з Леніным тое легендарнае бярвяно на суботніку! Сітуацыя стала анекдатычнай: тое бярвяно павінна было мець даўжыню не менш як сорок метраў!..

А гэта ўжо пра Сталіна: іншая эпоха. У ананімным фальклоры: адчай, зласлівасць. Дакументы з архіва "Фонд 4п, справа № 12101": "Справка об отдельных

Сталін: — Груба працуеце. Раскаваць.

У тым жа фондзе № 4п чытаем у даносе вершы, надрукаваны на машынацы:

*Годзе вам, браццы,
змагацца,
Мала вас з намі жывець.
Час ужо з намі расстацца,
Сталін усіх вас заб'ець.*

Таксама ананім? Не ўміручы Ларывон-муха? Не, даведзены да адчаю селянін не пабаяўся паставіць уласны подпіс: "Крычаўскі раён, вёска Ананічы. Палучыць Калбееву Ягору Аўхімавічу".

Ці варта гадаць, як склаўся лёс аўтара вершыка...

— Таварыш Сталін, кажуць, вы збіраеце анекдоты пра сябе? І ці шмат ужо сабралі?

Сталін: — Два з паловай лагеры.

Вясной 1937-га, у разгар рэпрэсій, рэдакцыя газеты "Звезда" атрымала рукапіс: 17 строфаў. Адваротнага адрасу не было, але на канверце, без сумневу, стаяла пячатка паштовага аддзялення адпраўшчыка.

Вачыма Ларывона-мухі

Уладзімір АРЛОŪ, кінарэжысёр

ТЭКСТ

Амаль сур'ёзна пра смешнае

грубейшых фактах парушэння рэвалюцыйнай законнасці БССР за 2-е полугодзе 1936 года".

Сярод фактаў крадзяжу дзяржаўнага маёмасці — вершык ананіма, Ларывона-мухі, ужо савецкіх часоў:

*Разаб'ецца гаршок,
Рассыпецца каша,
Разб'яжыцца калгас, —
Зямля будзе наша.*

Але... не "разб'яжыцца" калгас. Рэакцыя невядомага Ларывона-мухі з той жа справы:

*Устань, Ільч, і падзівіся,
Як калгасы разжыліся:
Пуня — ракам,
хата — бокам,
І кабыла з адным вокам.*

Успыхваюць галодныя бунты, якія бязлітасна падаўляліся, часам, як на Тамбоўшчыне, — газам. І тым не менш, анекдот пра падзеі гэтых часоў:

Ленін, паміраючы:
— Вой, баюся, таварыш Сталін, што народ за вамі не пойдзе...

— Тады ён пойдзе, таварыш Ленін, за вамі...

Зрэшты, нічога не страшыла "языкоў" нават у жорсткія савецкія часы. Пры "правадыры ўсіх народаў" вушы, што падслухоўвалі, былі паўсюль.

Сталін: — Як здароўе "буравесніка рэвалюцыі" таварыша Горкага?

Чэкіст: — Хворы. Прыкаваны да ложка.

*Я мужык-трудавік,
А цяпер у мяне
Адабралі зямлю,
У калгас аддалі,
А я з голаду мру.
Восем дзетак маіх
Пухнуць з голаду ў прах,
Жонка хвора ляжыць,
Мазалі на руках...*

А хто ж гэты новы Ларывон-муха, ужо яўны антысаветчык? Рэдакцыя высвятляць не стала, а на сваім бланку пераадрасавала пасланне: "В ЦК КП(б)Б Секретарю тов. Волковичу". Там працыталі.

*А папросіш бульбін,
Ці працягнеш руку,
Кажуць, час ужо здыхаць
Жабраку-мужыку.
Вазьмі востру касу
І сякеру сваю —
З песняй грывіць
на ўрагоў,
Адплаці за зямлю!*

Пасля апошняй, 17-й страфы стаяў подпіс: "Ягор Бяздольны". І, быццам дражнячы следчых, — тлумачэнне: "Вучань 7 класа, сын калгасніка, напісана 25 лютага 1937 года". Сакавітая народная мова, ясныя рыфмы, вытрыманы рытм верша — ды няўжо гэта сачыненне сямікласніка?.. Вынікі таго следства — пэўна, у іншай папцы, у іншым архіве...

Працяг — у наступных нумарах "К".

Адзін з цудоўных музычных калектываў нашай краіны — Нацыянальны народны аркестр імя Іосіфа Жыновіча, мастацкім кіраўніком якога з'яўляецца прафесар Міхаіл Казінец. На працягу некалькіх гадоў я працую тут у якасці музыказнаўцы і вядучай, а таксама вывучаю гісторыю аркестра, яго выдатных музыкантаў і дырыжораў. Сярод іх — Міхаіл Іонавіч Рыўкін. Жыццё гэтага чалавека адлюстравала ўвесь трагізм часу, у якім яму давялося жыць. Неверагодна, як ён здолеў вытрымаць выпрабаванні, што выпалі на яго долю! Але заўсёды выратаваннем для Міхаіла Рыўкіна былі няспынная праца і невычарпальная любоў да музыкі. Гэты матэрыял — першая і пакуль адзіная спроба стварэння гісторыка-біяграфічнага нарыса пра аднаго з выбітных айчынных музыкантаў XX стагоддзя, які зрабіў значны ўнёсак у музычную культуру Беларусі.

Маленькі клезмер са Старадуба

Міхаіл (Маісей) Рыўкін-Пяўцоў нарадзіўся 7 студзеня 1907 года ў горадзе Старадуб Бранскай вобласці. Яго бацька, Іона Абрамавіч, быў выдатным музыкантам — скрыпачом, педагогам і дырыжорам. Другое прозвішча — Пяўцоў — было нададзена яго продкам імператрыцай Кацярынай II за выбітныя музычныя дасягненні. Іона Рыўкін атрымаў адукацыю ў прафесара Пецябургскай кансерваторыі Аляксандра Рубца, нашчадка старадаўняга шляхецкага роду, вядомага музыказнаўцы, педагога і збіральніка фальклору. Дарэчы, прафесар Рубец пазіраваў Ільі Рэпіну ў якасці мадэлі для вобраза казака, калі мастак ствараў знакамітую карціну "Запарожцы пішучь ліст турэцкаму султану". Рубец меў маёнтак у Старадубе і канчаткова перабраўся туды пасля поўнай страты зроку. Там прафесар працягваў прыватна выкладаць у музычнай школе, якую адкрыў для таленавітых дзяцей. Гэтая школа і

цяпер існуе ў Старадубе ды носіць імя музыканта.

Цікава, што Іона Рыўкін вучыўся ў прафесара Рубца непасрэдна ў Старадубе, прычым настаўнік лічыў яго сваім лепшым вучнем. Праз некаторы час Іона сам пачаў выкладаць у музычнай школе і неўзабаве ўзначаліў яе. Пасля рэвалюцыі стаў дырыжорам ваеннага аркестра. З 1935 па 1940 год працаваў капельмайстрам аркестра Беларускай ваеннай акругі і вывёў яго ў шэраг лепшых ваенных аркестраў Савецкага Саюза.

Яго сын Міша першапачаткова вучыўся музыцы ў бацькі, а таксама ў прафесара Рубца. Міхаіл Рыўкін рэалізаваў сябе ў трох музычных прафесіях — скрыпача, педагога і дырыжора. У дзяцінстве яму давялося, апроч скрыпкі, асвоіць такса-

ма кларнет і трубу: у зусім юным узросце ён ужо выступаў у складзе так званых клезмер-бэндаў — яўрэйскіх аркестраў, што звычайна гралі на вяселлях, танцах, святочных гуляннях. Музыканты-клезмеры ў асноўным не ведалі нотнай граматы, затое віртуозна імправізавалі, як таго патрабавалі законы жанру. Якая гэта была выдатная школа для будучага прафесійнага выканаўцы!

Беларусь, Беларусь...

Праз некаторы час пасля заканчэння музычнай школы Міхаіл Рыўкін служыць у Чырвонай Арміі. 17-гадовым юнаком паступіў у музычны ўзвод, капельмайстрам якога быў яго бацька. Узвод месціўся ў тым жа Старадубе. Два гады службы

туліць ва ўласнай сям'і, пакуль не вернецца з вайны бацька...

Пасля заканчэння кансерваторыі Міхаіл Рыўкін прадоўжыў працу ў сімфанічным аркестры, які неўзабаве ўвайшоў у склад створанай у Мінску філармоніі. Улетку 1937 года галоўным дырыжорам аркестра быў прызначаны Ілья Мусін — прадстаўнік слаўтай пецябургскай дырыжорскай школы, вялікі маэстра, які адыграў вызначальную ролю ў гісторыі станаўлення беларускай школы оперна-сімфанічнага дырыжыравання. Пазней у сваёй кнізе "Урокі жыцця" Мусін успамінаў: "Гады маёй працы галоўным дырыжорам сімфанічнага аркестра Беларускай філармоніі назаўсёды адбіліся ў маёй памяці. Прыняты я быў вельмі гасцінна. Дырэктар філармоніі Р.П. Прагін увёў мяне ў курс спраў, распавёў, што літаральна праз год аркестр павінен ехаць на Дэкаду беларускага мастацтва ў Маскву; што мяне чакае ў сувязі з гэтым вялікая і адказная праца. Разам з намі пад час размовы прысутнічалі аркестранты

батальёна. У першыя месяцы вайны, калі ішлі бязлітасна баі пад Смаленскам, разам з адступаючымі войскамі ён трапіў у акружэнне пад Вязьмай, але прарваўся, цудам пазбегнуўшы гібелі ды палону, і прыйшоў у партызанскі атрад імя Д.Краўцова. Атрад дзейнічаў на Браншчыне, паблізу ад яго малой радзімы. Увосень 1942 года ў адным з баёў стралок Міхаіл Рыўкін атрымаў два цяжкія раненні і быў эвакуіраваны самалётам у шпіталь горада Маршанска. Па стане здароўя ён больш не мог удзельнічаць у баявых аперацыях, таму вярнуўся ў прафесію — гэтым разам у якасці капельмайстра: з 1942 па 1946 гады быў дырыжорам ваеннага аркестра, з якім дайшоў да самога Берліна, нават дырыжыраваў ля сцен Рэйхстага! Вайна для Міхаіла скончылася ў 1946-м у Японіі. Сярод баявых узнагарод музыканта — ордэн Чырвонай Зоркі, медалі "За ўзяцце Кенігсберга", "За Перамогу над Германіяй" і "За ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне". Зрэшты, ён вельмі рэ-

Вольга БРЫЛОН, музыказнаўца

Т Э К С Т

Шчымлівая мелодыя для самотнай скрыпкі

Міхаіл Рыўкін. Здымак зроблены на фронце. 15 сакавіка 1943 г.

Міхаіл Рыўкін: забыты дырыжор

Аркадзь Бяссмертны і яго вучні. Справа сядзіць Саша Рыўкін. Канец 1940-х гг.

Эда Клейгевік, жонка дырыжора.

сталіся апошнімі на Браншчыне. Бацька рашуча настаў, каб сын прадоўжыў музычную адукацыю. У 1926 годзе Міхаіл паступіў у Маскоўскі музычны тэхнікум імя Аляксандра Скрабіна па класе скрыпкі. Больш ніколі ён не вернецца на сваю малую радзіму ў Старадуб, дый у Маскве воляй лёсу правучыцца толькі два гады. Другой яго радзімай амаль на чвэрць стагоддзя стане Беларусь...

У 1929-м Міхаіл Рыўкін пераязджае ў Мінск і паступае ў музычны тэхнікум, адразу на трэці курс. З гэтага ж часу пачынае працаваць артыстам сімфанічнага аркестра, а таксама выкладчыкам у музычнай школе. У тэхнікуме яго настаўнікам аказаўся скрыпач, педагог і дырыжор Аркадзь Бяссмертны — бліскучы прадстаўнік пецябургскай скрыпачняй школы, адзін з арганізатараў Мінскага музычнага тэхнікума і яго першы дырэктар. Пад непасрэдным кіраўніцтвам Бяссмертнага Рыўкін будзе вучыцца цягам доўгіх сямі гадоў: пасля заканчэння музтэхнікума ў 1931-м прадоўжыць навучанне да 1936 года ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі. Таленавіты музыкант і чалавек шчодрай душы, Аркадзь Бяссмертны дзеля студэнтаў гатовы быў ахвяраваць не толькі сваім часам. У тыя галодныя гады ён на свае грошы набываў ім адзежу, абутак, карміў, апекаваўся, нібыта гэта былі яго ўласныя дзеці. І для юнага Мішы Рыўкіна ён стане другім бацькам, а пазней — сябрам ды паплечнікам. У маі 1946-га Бяссмертны выпадкова адшукае ў дзіцячым доме яго малалетняга сына Сашу, свайго будучага вучня, і пры-

М.Рыўкін і С.Ратнер (пазней абодва яны сталі маімі вучнямі ў дырыжорскім класе Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі), якія паведамілі пра аркестр ды яго патрэбы, што з ім патрабуецца планамерная праца і што цяпер ён знаходзіцца ў нялепшым стане". У каштоўных успамінах Ільі Мусіна шмат найцікавых падрабязнасцей пра тагачасны працоўны побыт артыстаў філармоніі, пра асаблівае працы над музычнымі творами. Але нават з гэтага невялічкага фрагмента становіцца зразумела: Міхаіл Рыўкін быў у аркестры адным з прызнаных лідараў, уваходзіў у яго творчы актыв.

Чатыры перадаваеныя гады — з 1937-га па 1941-ы — Рыўкін навучаўся ў Мусіна на дырыжорскім факультэце. Апошні сведчыў у мемуарах, што на асобныя канцэртныя выступленні ён смела даручаў аркестр вучням, у тым ліку Рыўкіну, і быў задаволены мастацкім вынікам. Гэтыя некалькі гадоў аказаліся, напэўна, самымі шчаслівымі ў жыцці Міхаіла, і не толькі таму, што былі бязмежна насычаны творчасцю. У той час ён займеў сям'ю. Яго прыгажуня-жонка Эдзі Рубінаўна Клейгевік пераехала ў Мінск з Варшавы і працавала ў Беларудыёкамітэце. У 1937-м у маладой сям'і Рыўкіных нарадзілася дачка Іра, а ў 1939-м — сын Саша. Тады Міхаіл Рыўкін не мог прадбачыць, які страшны лёс напаткае яго сям'ю пад час Вялікай Айчыннай...

дка аправаў кіцель з узнагародамі і не любіў успамінаць вайну, бо ўспаміны гэтыя былі невыносна цяжкія...

У першыя ж дні вайны яго дзеці разам з жонкай і роднай сястрой трапілі ў Мінскае гета. Гэта апошняе, што дакладна вядома пра Эдзі Клейгевік. Далейшыя яе след губляецца, яна знікла, і ніхто больш ніколі не бачыў яе — ні жывой, ні памерлай. Пра тое, што з ёй здарылася, невядома і па сёння. Зусім як Рахіль Рахленка, гераіня рамана Анатоля Рыбакова "Цяжкі пясок", яна нібыта растварылася ў паветры на адной з мінскіх вуліц паблізу ад месца, дзе стаў яе дом, дзе нарадзіліся ды раслі дзеці і дзе яшчэ зусім нядаўна яна была шчасліва... "Памятаю палаючыя дамы — гэта была першая страшная бамбёжка Мінска. Мамы з намі ўжо не было, — згадваў праз дзесяцігоддзі сын музыканта, Аляксандр Рыўкін. — А мы з сястрой апынуліся ў нейкім доме. Нехта нас карміў, умываў. Гэта была першая ваенная зіма ў Мінскім гета. Увесь час хацелася есці... Потым я трапіў у нямецкі дзіцячы дом, але побач ужо не было сястры. Добра запомнілася, як нас строілі ў шэрагі, нейкія людзі ў форме выбіралі дзяцей, і тыя больш не вярталіся... Цётка з белымі валасамі, таксама ў форме, з кійком — яна кульгала, — крычала на нас, калі мы гулялі, шумелі... Не памятаю, як апынуўся ў савецкім дзіцячым доме. Будынак ля чыгункі, увесь час гудуць паравозы..."

Яго вайна

23 чэрвеня 1941 года Рыўкін быў мабілізаваны з Мінска на фронт і апынуўся ў складзе 29-га асобнага

ф о т а ф а к т

"Стрылка" ў Бездзежы

На Вялікдзень у вёсцы Бездзеж Драгічынскага раёна прайшла святочная імша, хрэсны ход ад старой царквы да новай і абрад "Стрылка". З Вялікдзя (у некаторых раёнах — з Дабравешчання) у Беларусі пачынаюцца "стрэльныя" карагоды. "Водзяць стралу" сорак дзён, а на Ушэсце — "хаваюць". "Ваджэнне стралы" складаецца з карагодаў пад адмысловыя "стрэльныя" песні. У Бездзежы, як і ў некаторых іншых раёнах, акцэнтаваны пачатак "стрэльнага" перыяду, а канец, "пахаванне стралы", — страчаны. У Бездзежы сёлета карагод заводзілі супрацоўніцы музея "Бездзежскі фартушок", бабулі ў гэты час спявалі са сцэны. Абраду "Стрылка" нададзены статус нематэрыяльнай гісторыка-культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь, ён унесены ў інвентар нематэрыяльнай культурнай спадчыны краіны.

Алена ЛЯШКЕВІЧ / Фота аўтара

Працяг аповеду пра Міхаіла Рыўкіна чытайце ў наступных нумарах "К".

МУЗЕЙ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. Леніна, 20. Тэл.: 327 45 62.*

Экспазіцыі:

- "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."
- "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст."
- "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."
- "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."
- "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."
- Выстаўкі:**
- Выстаўка **"Mater Dei. Іканаграфія аднаго кахання"** — да 3 мая.
- Выстаўка **"Вынаходніцтвы Да Вінчы"** — да 30 красавіка.
- Выстаўка **"Вялікія дні"** — да 20 красавіка.
- Выстаўка пейзажнага жывапісу рускай школы другой пал. XIX ст. **"Сучаснікі карыфеяў"** — да 8 чэрвеня.

Выстаўкі, прысвечаныя 80-годдзю Мітрапаліта Філарэта ганаровага Патрыяршага Экзарха ўсёе Беларусі:

- "Хрысціянства і хрысціянне ў творчасці рускіх і беларускіх мастакоў XIX стагоддзя"** — да 8 чэрвеня.
- Выстаўка грэчаскага мастака Алэксандраса Каяса **"На святом Афоне"** — да 27 красавіка.
- "Ікананіс XVII — XVIII стст. са збору Яраслаўскага мастацкага музея"** — да 6 чэрвеня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-й ПАЛОВЫ XIX ст.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.
Пастаянная экспазіцыі:

- Інтэр’еры шляхецкай сядзібы".
- Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".
- "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."
- Выстаўка:**
- "Прарок свайго часу. Адам Міцкевіч. Ілюстрацыі і медалі"** — да 25 снежня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ў В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка твораў Вячаслава Дубінкі **"Я проста ў далёкай вандроўцы…"** (больш за 30 мастацкіх сюжэтаў, выкананых у тэхніцы выцінанкі, з прыватнай калекцыі Тацяяны Дубінка і фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі) — да 29 чэрвеня.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 226 09 22.*

Экспазіцыі:

- "Старажытная Беларусь".
- "Беларусь XVI — XVIII стст. у партрэтах і геральдыцы".
- "Банк БелВЭБ: новае жыццё нацыянальных скарбаў".
- "Мастацтва ў гарадской культуры. XIX — XX стст."
- Выстаўкі:**
- Фотавыстаўка Паўла Аляксеева **"Колератэрапія"** — да 30 красавіка.
- Міжнародны выставачны праект

Пятра Чайкоўскага: 1. "Яўгеній Анегін" 2. "Лебядзіна возера" 3. "Пікавая дама" 4. "Рэквіем" 5. "Віні-Пух і ўсе, ўсе, ўсе..." 6. "Дон Кіхот" 7. "Сварэнне свету" 8. "Прыхільнікі"

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ВЯЛІКІ ТЭАТР ОПЕРЫ І БАЛЕТА РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ *г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.*

- 18** — **"Рэквіем"** Дж.Вердзі.
- 19** — **"Віні-Пух і ўсе, ўсе, ўсе…"** (опера ў 2-х дзеях) В.Пятровай. Пачатак а 12-й.
- 19** — **"Дон Кіхот"** (балет у 3-х дзеях) Л.Мінкуса. Пачатак а 19-й.
- 22** — **"Стварэнне свету"** (балет у 2-х дзеях) А.Пятрова.
- 22** — **"Прыхільнікі"** — тэатралізаваны гумарыстычны вечар вакальнай і інструментальнай музыкі. Пачатак у 19.30.
- Да 175-годдзя з дня нараджэння

"Пакт Рэрыха. Гісторыя і сучаснасць" — да 27 красавіка.

- Выстаўка Нацыянальнага музея гісторыі Латвіі **"Бурышын — каштоўны камень Балтыйскага мора"** — да 24 красавіка.

Філіялы Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь
ДОМ-МУЗЕЙ І З’ЕЗДА РСДРП *г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 31а. Тэл.: 290 68 47.*

Экспазіцыя:

- "Мінск губернскі ў канцы XIX — пачатку XX стст."
- "І З’езд РСДРП у асобах".
- "Жандарскі вышук у царскай Расіі".
- "Гісторыя Дома-музея ІЗ’езда РСДРП".
- Выстаўкі:**
- "RoboArt"** (футурыстычныя мадэлі робатаў, зброі, аўтамабіляў і касмічнай тэхнікі, выкананыя ў выглядзе дызайнерскіх твораў ручной работы).

МУЗЕЙ СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ *г. Мінск, вул. К.Маркса, 38. Тэл.: 327 46 12.*

- Пастаянная экспазіцыя.

МУЗЕЙ ПРЫРОДЫ І ЭКАЛОГІІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. К.Маркса, 12. Тэл.: 237 46 94; 291 99 51.

Экспазіцыі:

- "Геалогія і палеанталогія".
- "Сезонныя змены".
- "Вадаёмы і насельнікі прыбярэжных раслін".
- "Хвойны тып лесу і насельнікі змяшанага лесу".
- "Насельнікі ліставога і змяшанага лесу".
- "Ахоўныя прыродныя ўчасткі, рэдкія віды жывёл".
- Выстаўка:**
- "Экзатычны свет"** — да 20 чэрвеня.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9А. Тэл.: 237 46 94.

- Выстаўка **"Чароўныя матылькі"** — да 23 мая.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ БЕЛАРУСКАГА КІНО *г. Мінск, вул. Святрдлова, 4. Тэл.: 327 10 75.*

Экспазіцыя:

- "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

Выстаўка:

- "Лютучая, гаручая, празрыстая: гісторыя промыслу і барацьбы з ім у Беларусі"** — 17 мая.

Кінапраграмы:

- Рэтрапраграма да Міжнароднага дня смежу **"Смяёмся па-еўрапейску"** — з 1 да 29 красавіка.
- Першая частка персанальнай рэтраспектывы **"Нью-ёркскі інтэлектул: феномен Вудзі Але-на"** — з 2 да 30 красавіка.
- Рэтраспектыва **"Беларуская мультанарама. 40 гадоў на экране. Частка 14"** — з 4 да 26 красавіка.
- Рэтраспектыва да 70-годдзя Перамогі **"На франтах Вялікай Айчыннай"** — з 7 да 28 красавіка.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ТЭАТРАЛЬНАЙ І МУЗЫЧНАЙ КУЛЬТУРЫ *г. Мінск, Музычны зав., 5. Тэл.: 220 26 67.*

Пастаянныя экспазіцыі:

- "Вытокі тэатральнай і музычнай культуры на беларускіх землях".

■ "Музычная і тэатральная культура Беларусі ў X — XIX стст.".

- "Беларуская музычная культура XX ст."
- "Тэатральная культура Беларусі XX ст."
- Выстаўка:**
- Выстаўка **"Лялька і чалавек: хто ў галоўнай ролі?"** (калекцыя з Гродзенскага абласнога тэатра лялек) — да 20 красавіка

ГАСЦЁЎНЯ УЛАДЗІСЛАВА ГАЛУБКА

г. Мінск, вул. Старавіпенская, 14. Тэл.: 286 74 03.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Выстаўка з прыватнай калекцыі Аляксандра Рыжэўскага, майстра па разьбе па шкарлупіне яйка, **"Магія ажурных яек"** — да 26 мая.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ВЯЛІКАЙ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ

г. Мінск, пр-т Пераможцаў, 8. Тэл: 327 11 66; 203 07 92.

- Пастаянная экспазіцыя.
- Фотадакументальная выстаўка, прысвечаная 70-годдзю Вялікай Перамогі, — **"Капітуляцыя Германіі. Май 1945"** (сумесна з Германа-Расійскім музеем Берлін-Карлсхорс) — да 31 мая.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТОРЫКА-КУЛЬТУРНЫ МУЗЕЙ-ЗАПАВЕДНІК "НЯСВІЖ" *г. Нясвіж, вул. Ленінская, 19. Тэл.: (8-01770) 2 06 60, 2 06 02; + 37529 551 80 51, +37529 190 31 49.*

Палацавы ансамбль

- Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстаўка **"Свята святаў: Вялікдзень"** — да 24 мая.

Галерэя сектара экскурсійнай і інфармацыйнай дзейнасці

■ Выстаўка твораў Віталя Раковіча **"United colours of Belarus"** — да 10 мая.

Ратуша

- Пастаянная экспазіцыя.

ЗАМКАВЫ КОМПЛЕКС “MIP”

г.п. Мір, Карэліцкі раён, Гродзенская вобласць. Тэл.: (8-01596) 2 82 91, (8-01596) 2 82 70.

- Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстаўка **"Партрэты князёў Радзівілаў з калекцыі князя Канстанціна Гагенлоз"** — да 16 чэрвеня.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНА-МЕМАРЫЯЛЬНЫ МУЗЕЙ ЯКУБА КОЛАСА

г. Мінск, вул. Акадэмічная, 5. Тэл.: 294 91 96.

Экспазіцыя:

- **"Якуб Колас. Жыццё і творчасць"**.
- Інтэрактыўная гульня **"Таямніцы дома Песняра"**.
- Тэатралізаваныя экскурсіі па казках, апрацаваных Якубам Коласам для школьнікаў малодшага ўзросту.
- Музейна-педагагічны праект **"Крочам у школу разам з Коласам"**.
- Акцыі:**
- **"Самы лепшы дзень"** (Дзень нараджэння ў музеі).
- Віншаванне ад музея, фотасесія **"У дзень вяселля — у музей!"** (па папярэдняй дамоўленасці).
- Музейная творчая майстэрня (майстар-клас па вырабе цацак з салёнага цеста).
- Выстаўка:**
- Выстаўка да 75-годдзя мастака-

графіка **Уладзіміра Басалыгі** (серыя аўталітаграфіі "Мова наша родная") — з 23 красавіка да 2 мая.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЛІТАРАТУРНЫ МУЗЕЙ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Янкі Купалы, 4. Тэл.: 327 78 66.

Экспазіцыя:

- Пастаянная экспазіцыя **"Шляхі"** з праглядам роліка ў 3D-фармаце і інтэрактыўнай зонай для дзяцей **"Хлопчык і лётчык"**, галаграфічным тэатрам.
- Інтэрактыўныя музейныя праграмы **"У пошуках папарац-кветкі"**, **"Вячоркі"** для ўсіх катэгорый наведвальнікаў.
- Выстаўка:**
- Выстаўка жаночага партрэта мастака Аксаны Аракчэвай **"Купалінкі"**.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫІ ГОРАДА МІНСКА

г. Мінск, вул. Рэвалюцыйная, 10. Тэл.: 321 24 30.

- **"Мінск — старажытны і ма-лады"** (жывапіс, графіка, фота з фондаў музея).
- Выстаўка скульптуры Уладзіміра Жбанова **"Ад мяне"** — да 31 мая.
- Выстаўка работ навучэнцаў дзіцячых школ мастацтваў, прысвечаная 70-годдзю Перамогі савецкага народу ў Вялікай Айчыннай вайне, — **"Фарбы вясны"** — да 24 красавіка.

Філіялы Музея гісторыі горада Мінска

МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ МІХАІЛА САВІЦКАГА

г. Мінск, пл. Свабоды, 15. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыі:

- **"Мінск губернскі. Шляхецкі побыт"**.
- **"Мастак. Грамадзянін. Герой"**. Прысвечана Герою Беларусі, народнаму мастаку Беларусі, ганароваму грамадзяніну г. Мінска Міхаілу Савіцкаму.
- Выстаўкі:**
- **"Формула вясны"** — жывапіс і графіка Сяргея, Эвеліны і Бе-лаславы Крыштаповічаў — да 19 красавіка.

МІНСКАЯ ГАРАДСКАЯ РАТУША

г. Мінск, пл. Свабоды, 2а. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- **"Мінск у гістарычнай прасторы. Картаграфічны кабінет"**. **Выстаўка:**
- Выстаўка **"Gloria Patria"** — дакументы, карты, прадметы хрысціянскага культу з прыватнай калекцыі Ігара Сурмачэўскага — да 20 верасня.

ЭКСПАЗІЦЫЯ "КАРЭТНАЯ"

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 18. Тэл.: 321 24 30.

Экспазіцыя:

- "Сані • вазок; каляска • брычка; карэта • вупраж".
- Віртуальная гульня **"Карэтны майстар"**.

ФЛІГЕЛЬ ЛОШЫЦКАГА СЯДЗІБНА-ПАРКАВАГА КОМПЛЕКСУ

г. Мінск, презд Чыжэўскіх, 10. Тэл.: 285 18 86.

Экспазіцыя:

- **"Кола часу"** — прадметы гарадской і сялянскай культуры к. XIX — с. XX стст.

ГАРАДСКАЯ МАСТАЦКАЯ ГАЛЕРЭЯ ТВОРАЎ

Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

22, 23 — **"Нараджэнне"** А.Спапоўскага.

■ **24** — **"…Па-французску — пра каханне!"** А.Кандыбы.

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АКАДЭМІЧНЫ МУЗЫЧНЫ ТЭАТР

г. Мінск, вул. Мяснікова, 44. Тэл.: 200 81 26.

- 18** — **"Залатое кураня"** У.Уланоўскага. Пачатак у 11.30.
- **18** — **"Шалом алейхем! Мір вам, людзі!"** А.Хадоскі.
- **19** — **"Бураціна.ВУ"** А.Рыбнікава. Пачатак у 11.30.
- **19** — **"Лятучая мыш"** І.Штрауса. Пача-так а 19-й.
- **25** — **"Мая чароўная лэдзі"** (прэм'ера) Ф.Лоу.

Афіша "К" /

Л.Д. ШЧАМЯЛЁВА

г. Мінск, пр-т Ракасоўскага, 49. Тэл.: 291 16 76.

Экспазіцыі:

- **"Жыццёвы і творчы шлях народнага мастака Беларусі Л.Шчамялёва"**. **Выстаўка:**
- **Міхаіл Сяўрук**. Жывапіс і графіка з прыватнай калекцыі, да 110-годдзя з дня нараджэння аўтара, — да 25 красавіка.
- Выстаўка **"Адкрытае пісьмо"** (велькодныя сюжэты ў паштоўках розных краін пачатку XX ст.) — да 29 красавіка.

АРХЕАЛАГІЧНЫ МУЗЕЙ

г. Мінск, вул. Кірылы і Мяфодзія, 6. Тэл.: 321 24 30.

Выстаўка:

- **"Доблесць і слава. Даспехі і ўзбраенне XVI — XVII стст."** са збору майстра па даспехах Сяргея Нурматава — да 31 мая.

ГОМЕЛЬСКІ ПАЛАЦАВА-ПАРКАВЫ АНСАМБЛЬ *г. Гомель, пл. Леніна, 4. Тэл.: (8-0232) 74 19 11.*

Цэнтральная частка палаца

Экспазіцыі:

- **"Культавыя прадметы"** ("Дамавая царква", паўночны рызаліт палаца).
- **"Загадкавыя фантазіі мора"** (грот палаца).
- Экспазіцыя, прысвечаная дзяр-жаўнаму дзеячу СССР А.Грамыку.
- **"Чырвоная гасцёўня"**.
- **"Зала ўрачыстых прыёмаў"**.
- Экспазіцыя адкрытага захавання археалагічнай калекцыі музея (цокаль паўднёвай галерэі).
- **"Старажытная гісторыя Гомельшчыны"** (археалагічная экспазіцыя).
- Выстаўкі:**
- Выстаўка дагістарычных гігантаў з Санкт-пецярбургскага Музея васковых фігур **"Планета дыназаўраў"** — да 3 мая.
- Выстаўка **"Новыя паступленні рэчаў археалогіі"** — да 27 красавіка.
- Выстаўка **"Гарады на грані выжывання: японскія ўрбаністычныя праекты 1960-х гадоў"** — да 10 мая.
- Выстаўка **"Разьба па шкарлупіне яйка"** — да 7 чэрвеня.
- Выстаўка **"Пра тых, хто змагаўся і перамог"** — да 31 мая.
- Выстаўка твораў майстроў тэкстыльнай вытворчасці **"Снежнае лета"**.
- Выстаўка плакатаў **"Бявы аловак Кукрыніксаў"** — да 27 красавіка.
- Выстаўка плакатаў **"Бансай — музыка, застылая ў галінах"** — з 23 красавіка.
- Выстаўка твораў выпускнікоў Гомельскага мастацкага каледжа **"Гомельшчына ў фарбах"**.

■ Выстаўка плакатаў **"Бявы аловак Кукрыніксаў"** — да 27 красавіка.

■ Выстаўка плакатаў **"Бансай — музыка, застылая ў галінах"** — з 23 красавіка.

■ Выстаўка твораў выпускнікоў Гомельскага мастацкага каледжа **"Гомельшчына ў фарбах"**.

Вежа палаца

Экспазіцыя:

■ **"Удаальнікі Гомельскага маёнтка Румянцавы і Паскевічы"**.

Выстаўкі:

- **"Кнігі, якія ведаюць усё"** (энцыклапедычныя выданні XIX — XX стст. з аддзела рэдкай кнігі Гомельскай абласной бібліятэкі імя У.І. Леніна) — з 24 красавіка да 31 мая.
- **"Рэтра-Гомель"** — да 26 красавіка.

Паўночнае крыло палаца

Экспазіцыя:

- **"Свет звяроў Гомельшчыны"**. **Выстаўкі:**
- Куток жывых экзатычных рэптылій.
- *Зімовы сад*
- Свет субтрапічных раслін і жывёл.

Белая гасцёўня

- Канцэрт **"У святле месяца…"** з удзелам лаўрэатаў міжнародных конкурсаў Валянціны Дабравольскай і Марыны Рамейка — 24 красавіка а 19-й.
- **Лепшыя бас-гітарысты краіны выканаюць свае творы** (Андрэй Васільеў, Сяргей Сямуткін, Аляксей Шаўчук, Арцем Кузьмічоў, Антон Лапацін, Віктар Сярцоў і Дзмітрый Муратаў) — 25 красавіка а 18-й.

ГОМЕЛЬСКІ АБЛАСНЫ МУЗЕЙ ВАЕННАЙ СЛАВЫ

г. Гомель, вул. Пушкіна, 5. Тэл.: (8-0232) 77 57 41.

- Пастаянная ваенна-гістарычная экспазіцыя.
- Пастаянная выстаўка тэхнікі на адкрытай пляцоўцы.
- На тэрыторыі працуе пнеўма-матчны цір.
- **"Музей крыміналістыкі"**.
- Выстаўка **"Яны лёс не выбіралі"** — да 20 красавіка.

ЛІДСКІ ГІСТОРЫКА-МАСТАЦКІ МУЗЕЙ

г. Ліда, вул. Перамогі, 37а.

Тэл.: (8-0